

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ФІНАНСИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Навчальний посібник

За загальною редакцією Н. А. Дехтяр

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2020

УДК 336.144(075)

Ф 59

Авторський колектив:

Н. А. Дехтяр, кандидат економічних наук, доцент;

О. В. Дейнека, кандидат економічних наук, доцент;

О. В. Люта, кандидат економічних наук, доцент;

Н. Г. Пігуль, кандидат економічних наук, доцент

Рецензенти:

І. І. Д'яконова – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин, директор Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету;

Н. С. Педченко – доктор економічних наук, професор кафедри фінансів та банківської справи, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій Полтавського університету економіки і торгівлі

Рекомендовано до видання

вченою радою Сумського державного університету

як навчальний посібник

(протокол № 12 від 21 травня 2020 року)

Фінанси бюджетних установ : навч. посіб. / Н. А. Дехтяр,
Ф 59 О. В. Дейнека, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль ; за заг. ред.
Н. А. Дехтяр. – Суми : Сумський державний університет,
2020. – 229 с.

ISBN 978-966-657-836-8

У навчальному посібнику викладено основні питання, пов'язані з організацією фінансових відносин на рівні бюджетних установ. Розглянуто особливості організації фінансів бюджетних установ, специфіку формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, основи бюджетного фінансування й планування, особливості формування звітності бюджетних установ та проведення аналізу їх фінансово-господарської діяльності. Під час підготовки навчального посібника враховано чинну нормативно-правову базу, що регулює організацію фінансової діяльності бюджетних установ.

Видання призначене для студентів закладів вищої освіти економічного спрямування, може бути корисним для викладачів, аспірантів, науковців та державних службовців і читачів, які цікавляться сучасними проблемами організації фінансів бюджетних установ.

УДК 336.144(075)

© Дехтяр Н. А., Дейнека О. В.,

Люта О. В., Пігуль Н. Г., 2020

ISBN 978-966-657-836-8

© Сумський державний університет, 2020

ЗМІСТ	С.
Вступ.....	6
Розділ 1. Сутність та особливості організації фінансів бюджетних установ.....	9
1.1. Сутність бюджетних установ і правові засади їхнього створення.....	9
1.2. Господарська діяльність бюджетних установ.....	14
1.3. Види та класифікація бюджетних установ.....	18
1.4. Фінанси бюджетних установ	23
Питання для самоконтролю.....	28
Тести.....	28
Розділ 2. Основи бюджетного фінансування	32
2.1. Сутність бюджетного фінансування.....	32
2.2. Принципи бюджетного фінансування	35
2.3. Форми бюджетного фінансування.....	38
2.4. Методи бюджетного фінансування.....	45
Питання для самоконтролю.....	49
Тести.....	50
Розділ 3. Фінансові ресурси бюджетної установи....	53
3.1. Поняття та принципи формування фінансових ресурсів бюджетної установи	53
3.2. Види та класифікація фінансових ресурсів бюджетної установи	57
3.3. Доходи бюджетної установи: сутність і види..	58
3.4. Видатки бюджетної установи, їхня характеристика.....	66
Питання для самоконтролю	81
Тести.....	82
Розділ 4. Кошторис бюджетної установи.....	85
4.1. Поняття кошторису бюджетної установи, їхні види	85
4.2. Структура кошторису бюджетної установи ...	92

4.3. Порядок складання кошторису бюджетної установи	96
4.4. Порядок розгляду й затвердження кошторису	103
4.5. Вимоги до виконання кошторису бюджетної установи	110
Питання для самоконтролю.....	114
Тести.....	115
Розділ 5. Фінансове планування діяльності бюджетної установи	118
5.1. Організаційні основи фінансового планування діяльності бюджетної установи.....	118
5.2. Методи фінансового планування	123
5.3. Основні показники, що визначають обсяг бюджетних асигнувань	127
5.4. Нормативи витрат і фінансові норми	129
Питання для самоконтролю.....	133
Тести.....	133
Розділ 6. Майно бюджетної установи	136
6.1. Сутність і види майна бюджетної установи...	136
6.2. Види активів бюджетної установи та їхня характеристика	139
6.3. Пасиви бюджетної установи: сутність, склад і види	146
Питання для самоконтролю.....	150
Тести.....	151
Розділ 7. Звітність бюджетних установ	153
7.1. Поняття та класифікація звітності бюджетних установ.....	153
7.2. Фінансова звітність установи.....	157
7.3. Бюджетна звітність установи.....	164
Питання для самоконтролю.....	172
Тести.....	173

Розділ 8. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ	176
8.1. Сутність та особливості аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ.....	176
8.2. Методи та етапи аналізу діяльності бюджетної установи.....	180
8.3. Аналіз фінансової діяльності та фінансового стану бюджетної установи	184
Питання для самоконтролю.....	189
Тести.....	190
Список використаної літератури.....	193
Додатки.....	197

ВСТУП

Успішне виконання поставлених перед бюджетними установами завдань і виконання ними законодавчо встановлених функцій залежить від правильної та ефективної організації фінансових відносин. Суб'єкти господарювання бюджетної сфери задовольняють соціально-культурні та інші потреби суспільства за допомогою фінансування їхньої діяльності за кошт державного та місцевих бюджетів, що надається їм безповоротно і безоплатно та потребує постійного контролю за ефективним і раціональним управлінням фінансовими ресурсами та рухом бюджетних коштів. В основі організації фінансів бюджетних установ – основна форма фінансового забезпечення, а саме – бюджетне фінансування. Тому дослідження сутності бюджетних установ, основ бюджетного фінансування, форм, методів, механізмів і принципів його здійснення, а також пошук способів ефективного фінансування бюджетної сфери України в умовах дефіциту фінансових ресурсів набуває особливої актуальності.

Формування системи знань студентів із теоретичних і практичних питань реалізації фінансових відносин бюджетними установами в сучасних економічних умовах є головним завданням під час вивчення дисципліни «Фінанси бюджетних установ».

Метою вивчення цієї навчальної дисципліни є формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок щодо організації фінансів бюджетних установ; дослідження особливостей кошторисного фінансування; отримання базових знань про систему фінансового забезпечення бюджетних установ; відображення інформації про господарську діяльність у фінансовій звітності; одержання навичок аналізу фінансового забезпечення діяльності установ та організацій бюджетної сфери.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Фінанси бюджетних установ» є пізнання сутності бюджетних установ в Україні, ознайомлення з порядком їхнього створення, вивчення організації фінансової діяльності, дослідження способів формування та використання фінансових ресурсів, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності бюджетних установ.

Предметом дисципліни є система фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі мобілізації та використання фінансових ресурсів бюджетними установами.

Унаслідок вивчення дисципліни «Фінанси бюджетних установ» студент повинен *знати*:

- сутність і роль бюджетної установи у складі суб'єктів державного сектору економіки;

- правові основи створення та діяльності бюджетних установ в Україні;

- специфіку формування доходів і видатків бюджетних установ;

- особливості складу, структури та джерел формування ресурсної бази бюджетних установ;

- порядок планування кошторису бюджетних установ;

- основні вимоги щодо складання фінансової та бюджетної звітності бюджетними установами;

- основні засади проведення аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ.

На підставі одержаних у процесі навчання знань студент повинен *уміти*:

- застосовувати теоретичні основи організації фінансів бюджетних установ у процесі їхнього створення та функціонування;

- визначати способи, напрямки та форми бюджетного фінансування бюджетної установи;

- здійснювати планування доходів і видатків бюджетної установи;

– формувати і складати фінансову та бюджетну звітність бюджетних установ;

– аналізувати ефективність фінансово-господарської діяльності бюджетних установ.

Дисципліна «Фінанси бюджетних установ» тісно пов'язана з іншими економічними дисциплінами, такими як: «Фінанси», «Публічні фінанси», «Корпоративні фінанси», «Фінанси різних форм бізнесу», «Бюджетна система» та ін. Вона забезпечує науково-теоретичну та методологічну основу для формування системи прикладних знань і орієнтує студентів на практичну діяльність у бюджетній сфері в системі фінансового управління.

Навчальний посібник підготовлений авторським колективом кафедри фінансів, банківської справи та страхування ННІ БТ «УАБС» Сумського державного університету у складі: кандидат економічних наук, доцент Н. А. Дехтяр (вступ, теми 4–8, список використаних джерел); кандидат економічних наук, доцент О. В. Дейнека (теми 4–8); кандидат економічних наук, доцент Н. Г. Пігуль (теми 1–4); кандидат економічних наук, доцент О. В. Люта (теми 1–4).

Розділ 1

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

1.1. Сутність бюджетних установ і правові засади їхнього створення

У сучасних умовах бюджетні установи посідають вагомe місце у фінансовій системі країни як суб'єкти державного сектора економіки. Саме в цій ланці здійснюється споживання ВВП за допомогою надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування адміністративних, управлінських, соціально-культурних та інших послуг, пов'язаних із задоволенням суспільних інтересів. Від того наскільки ефективно здійснюється побудова фінансових відносин на рівні бюджетних установ, залежить якість виконання соціально-економічних функцій держави, інтереси яких представлені через бюджетні установи.

В Україні визначення таких понять, як установа, організація, заклад і підприємство регламентуються чинним законодавством, а саме: Господарським, Цивільним і Бюджетним кодексами України.

Відповідно до Господарського кодексу України *господарські організації* – це юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законодавством порядку.

Державний класифікатор України дає таке визначення: *державна організація (установа, заклад)* утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, зазвичай, без поділу її на частки і входить до сфери його управління.

Отже, згідно з нормами чинного законодавства виділяють такі різновиди державних організацій:

– установи, які здійснюють господарську діяльність (тобто виготовляють і реалізують продукцію, виконують роботи чи надають послуги вартісного характеру) є підприємствами; але підприємствами є також товариства та інші форми організацій, які здійснюють господарську діяльність;

– організація (установа, заклад) – це організаційна структура, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, за допомогою об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за кошт цього майна. Особливості правового статусу окремих видів організацій, закладів, установ встановлюються законодавством;

– заклад – це установа з певним штатом службовців і адміністрацією, що працюють у сфері освіти, охорони здоров'я, науки, культури тощо.

Необхідно відзначити, що у складі державних установ розрізняють бюджетні організації, установи, заклади. Бюджетна установа – це орган, відповідний статус якої визначено Конституцією України.

Основним нормативним документом, який регулює діяльність бюджетних установ, є Бюджетний кодекс України. Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу **бюджетні установи** – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за кошт відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими.

Бюджетні установи є учасниками бюджетного процесу, наділеними відповідними правами й обов'язками

або бюджетними повноваженнями, та фінансуються з державного чи місцевих бюджетів.

До бюджетних установ належать:

– Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Адміністрація Президента;

– міністерства, відомства, служби, фонди;

– місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування (обласні, районні, районні в містах, міські, селищні, сільські ради, ради об'єднаних територіальних громад);

– державні підприємства, установи, організації, заклади, що фінансуються винятково з бюджетів різних рівнів.

Варто зауважити, що приватні школи, клініки, дитячі садки, заклади вищої освіти недержавної форми власності, засновниками яких не є органи державної влади або місцевого самоврядування, фінансування яких не передбачене за кошти бюджету, до бюджетних установ не належать.

Згідно з чинним законодавством України бюджетні організації та установи є суб'єктами господарювання та наділені господарською компетенцією; мають право вільно здійснювати підприємницьку діяльність, зазначену в установчих документах (у межах переліку платних послуг відповідно до їхніх функціональних повноважень) та надати послуги з провадження господарської (виробничої) діяльності.

Бюджетні установи надають послуги нематеріального характеру для задоволення соціальних, культурних та інших суспільних потреб. Вони є матеріальною гарантією реалізації найважливіших конституційних прав громадян (на освіту, медичне обслуговування, соціальне забезпечення тощо).

Рішення про створення бюджетної установи ухвалюється органом державної чи місцевої влади та управління за наявності необхідної матеріально-технічної бази та кваліфікованих фахівців і підлягає обов'язковому узгодженню з уповноваженим центральним органом виконавчої влади (рис. 1.1).

Бюджетні установи здійснюють свою діяльність на підставі установчих документів (Положення чи Статуту) або відповідно до законодавчого чи нормативного документа, що затверджується уповноваженим органом (зазвичай органом, який ухвалив рішення про їхнє створення). Бюджетна установа має статус юридичної особи з дня державної реєстрації Положення (Статуту), водночас державна реєстрація здійснюється в органах виконавчої влади.

Бюджетні установи не займаються комерційною діяльністю та належать до неприбуткових організацій. Основною метою їхньої діяльності є надання послуг, спрямованих на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

Щоб отримати статус неприбуткової організації, бюджетні установи повинні бути зареєстровані в Реєстрі неприбуткових установ та організацій України, який являє собою автоматизовану систему збирання, накопичення й оброблення даних про неприбуткові організації та установи.

Підставою для взяття бюджетної установи на облік в органах статистики, фіскальних органах, Казначействі, Пенсійному фонді України та органах соціального страхування є надходження від державного реєстратора до цих органів відомостей із реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи.

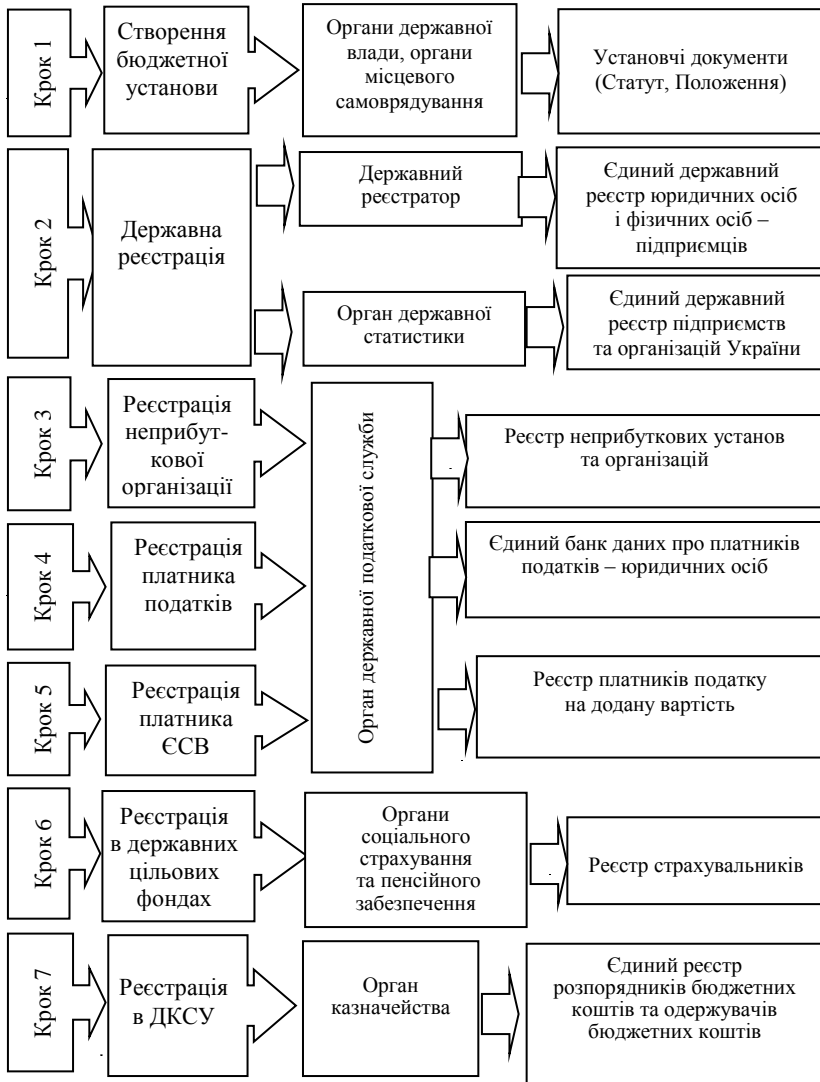

Рисунок 1.1 – Порядок реєстрації бюджетної установи

Рішення про ліквідацію бюджетних установ і припинення діяльності ухвалюють тільки органи державної влади і місцевого самоврядування, тобто органи, які мають право створювати бюджетні установи.

Отже, бюджетна установа (організація, заклад) – це некомерційна організація, створена засновником (власником), яким може бути орган державної влади чи орган місцевого самоврядування. Установа створюється для здійснення управлінської, соціально-культурної, освітньої, наукової та інших функцій некомерційного характеру.

1.2. Господарська діяльність бюджетних установ

Відповідно до функціональних повноважень бюджетна установа здійснює господарську діяльність.

У Господарському кодексі України наводиться таке визначення господарської діяльності – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Діяльність бюджетної установи – це господарська діяльність щодо надання нематеріальних послуг, спрямована на використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів для досягнення соціально-економічних цілей, визначених державою.

Необхідно відзначити, що діяльність бюджетних установ пов'язана з такими особливостями:

– опосередкуванням процесу надання суспільних послуг і благ (передусім послуг нематеріального характеру);

– специфікою процесу відтворення. Як відомо, процес виробництва охоплює чотири стадії руху суспільного продукту: виробництво – розподіл – обмін –

споживання. Однак у бюджетних установах під час створення суспільного продукту відсутня така стадія, як обмін;

- наявністю висококваліфікованих кадрів, що спричиняє необхідність матеріального стимулювання їхньої праці;

- переважанням нефінансових (грошових) активів у складі майна бюджетної установи, а найбільшу частку фінансових активів становлять основні засоби невиробничого призначення;

- неможливістю накопичення послуг суспільного призначення, що спричинено індивідуальним характером їхнього споживання, тобто в міру їхнього створення суспільні послуги споживаються.

Особливості організації фінансів бюджетних установ зумовлені їхнім функціонуванням у різних сферах діяльності і галузях економіки та забезпеченням найбільш необхідних завдань і функцій у суспільстві.

Статус бюджетної установи має суб'єкт господарювання, який відповідає таким вимогам:

- це організація, що створюється органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, або створюється ним в установленому порядку. Приватні та комерційні структури не можуть створювати бюджетні установи;

- мета створення бюджетної установи визначається повноваженнями органу державної влади чи органу місцевого самоврядування та завданнями і функціями суб'єкта господарювання державного сектора економіки відповідно до зазначених повноважень. Так, метою діяльності більшості бюджетних установ є забезпечення найважливіших конституційних прав громадян (на освіту, медичне обслуговування, соціальне забезпечення тощо);

– фінансування бюджетної установи здійснюється тільки з державного чи місцевого бюджету. Фінансування з бюджетів різних рівнів може бути повним або частковим. Однак одночасно бюджетна установа може надавати платні послуги, визначені чинним законодавством;

– за своєю природою бюджетна установа є неприбутковою організацією, тому її основне завдання зводиться не до отримання прибутку, а до надання послуг суспільного призначення. Це призводить до того, що бюджетні організації не є платниками податку на прибуток підприємств у процесі реалізації основної мети їхньої діяльності.

Специфічні ознаки функціонування бюджетних установ можна поєднати в декілька груп за:

а) правового характеру:

– правосуб'єктністю – бюджетні установи є юридичні особи публічного права;

– формою власності: державні чи комунальні;

– правовим статусом: юридична особа (бюджетний орган, бюджетна організація, бюджетна установа) або відокремлений підрозділ (структурна одиниця) бюджетної організації;

– правовим режимом майна: головний розпорядник бюджетних коштів (бюджетний орган), розпорядник бюджетних коштів другого ступеня (бюджетна організація), розпорядник бюджетних коштів третього ступеня (бюджетна установа), одержувач бюджетних коштів;

– формою реалізації права власності майна: користування (усі типи бюджетних закладів); розпорядження (бюджетний орган, бюджетна організація); володіння (бюджетний орган);

б) фінансового характеру:

– некомерційні організації;

- неприбуткова діяльність;
- невиробничий характер діяльності, що передбачає надання послуг нематеріального змісту;
- надання державних послуг соціального спрямування на безоплатній основі та інших послуг (зокрема і адміністративних) на платній основі;
- придбання товарно-матеріальних цінностей та оплата послуг контрагентів здійснюється за бюджетні кошти відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;
- склад і характеристика видатків на провадження господарської діяльності бюджетних установ за своїм економічним змістом відрізняються від витрат інших суб'єктів підприємницької діяльності;
- кошти, що виділяються бюджетній установі у вигляді бюджетних асигнувань, не підлягають поверненню до бюджету;
- фінансовий стан бюджетних установ визначається своєчасністю і повнотою надходження асигнувань із відповідних бюджетів і можливістю залучати кошти у вигляді доходів за надані платні послуги і здійснення бюджетних зобов'язань. Бюджетне зобов'язання – будь-яке, здійснене відповідно до бюджетного асигнування, розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього самого періоду або в майбутньому;
- установа відповідає за своїми зобов'язаннями тільки в межах майна, що є в її розпорядженні, винятково грошовими коштами. За браку коштів власник (засновник) субсидіарно відповідає за зобов'язаннями установи;
- здебільшого бюджетні установи не створюють і не компенсують фінансові вимоги (за винятком випадків, передбачених Бюджетним кодексом України). Також

бюджетні установи не мають права надавати юридичним чи фізичним особам кредити з бюджету (якщо не встановлено відповідні бюджетні призначення на надання кредитів із бюджету);

– бюджетні установи не можуть створювати спільні чи орендні підприємства, бути приватизованими та визнані банкрутами.

Зазначені особливості функціонування бюджетних установ підкреслюють їхню роль і значення в системі державних фінансів як складової фінансів державного сектору економіки, що створюються державою для досягнення соціальних, культурних, освітніх, наукових і управлінських цілей стосовно охорони здоров'я громадян, розвитку фізичної культури і спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб громадян, захисту прав, законних інтересів громадян і організацій, розв'язання суперечок і конфліктів, надання юридичної допомоги, а також інших цілей, спрямованих на досягнення суспільних благ і надання та задоволення бюджетних послуг соціального спрямування за кошти відповідного бюджету.

Діяльність бюджетних установ є одним із найважливіших критеріїв фінансування, бюджетування, планування, аналізу та контролю в системі державного сектора економіки.

1.3. Види та класифікація бюджетних установ

З огляду на різноманітність і специфіку діяльності бюджетних установ розрізняють певні класифікаційні ознаки, за якими вони поділяються.

Так, до бюджетних установ належать організації, діяльність яких повністю або частково фінансується за кошти бюджетів різних рівнів на підставі кошторису. До таких організацій належать установи охорони здоров'я,

культури і мистецтва, фізичної культури і спорту, навчальні заклади та науково-дослідні організації, органи державної влади і місцевого самоуправління та інші установи, створені для задоволення соціально-економічних та адміністративних потреб населення.

Бюджетні установи класифікуються за різними ознаками, серед яких варто виділити такі:

- функціональну;
- підпорядкованість (ієрархічну систему вертикальних зв'язків);
- джерело фінансування;
- форму фінансування;
- вид діяльності.

Класифікація бюджетних установ за функціональною складовою передбачає їхній поділ за напрямками використання бюджетних коштів, в основу яких покладено функціональну класифікацію видатків і кредитування бюджету. Відповідно до цього критерію бюджетні установи поділяють на такі:

- що здійснюють загальнодержавні функції; функції оборони, охорони громадського порядку, безпеки та судової влади: установи законодавчої та виконавчої влади, на загальнодержавному та місцевому рівнях; установи й організації у сфері оборони та забезпечення інших загальнодержавних функцій (армія, органи поліції, судові органи, органи прокуратури фінансові та фіскальні органи, органи казначейства та інші);

- соціально-культурної сфери: заклади освіти всіх рівнів, заклади охорони здоров'я, установи культури та мистецтва, фізичної культури та спорту, бібліотеки, наукові організації;

- що здійснюють соціальний захист і соціальне та пенсійне забезпечення: пенсійні та соціальні фонди і служби, а також інші бюджетні установи.

За підпорядкованістю чи ієрархічною системою вертикальних зв'язків бюджетні установи поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів; розпорядників коштів нижчого рівня; одержувачів бюджетних коштів (рис. 1.2).

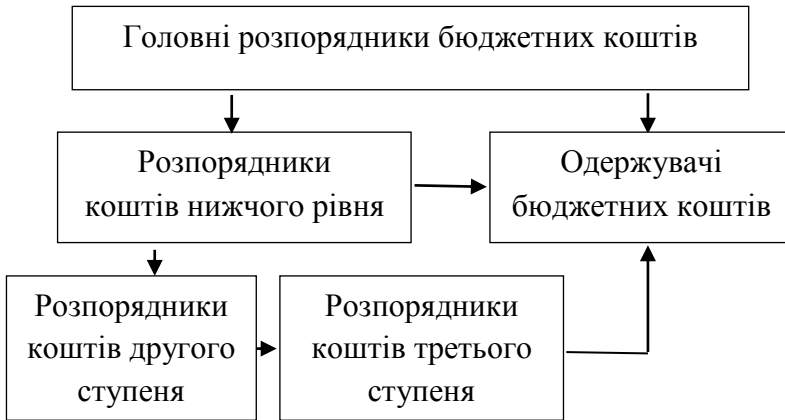

Рисунок 1.2 – Структура розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Розпорядник бюджетних коштів – це бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом і здійснення витрат бюджету.

За обсягом наданих повноважень розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів і розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.

Головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути лише:

– за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України, – установи,

уповноважені забезпечувати діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України в особі їхнього керівників; міністерства, Національне антикорупційне бюро України, Конституційний Суд України, Верховний Суд, вищі спеціалізовані суди, Вища рада правосуддя та інші органи, безпосередньо визначені Конституцією України, в особі їхніх керівників, а також Державна судова адміністрація України, Національна академія наук України, Національна академія аграрних наук України, Національна академія медичних наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національна академія правових наук України, Національна академія мистецтв України, інші установи, уповноважені законом або Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у відповідній сфері, в особі їхніх керівників;

– за бюджетними призначеннями, визначеними іншими рішеннями про місцеві бюджети, – місцеві державні адміністрації, виконавчі органи та апарати місцевих рад (секретаріат Київської міської ради), структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевих рад в особі їхніх керівників. Якщо згідно із законодавством місцевою радою не створено виконавчий орган, функції головного розпорядника коштів відповідного місцевого бюджету виконує голова такої місцевої ради.

Головні розпорядники коштів Державного бюджету України визначаються відповідно до Бюджетного кодексу України та затверджуються законом про Державний бюджет України за допомогою встановлення їм бюджетних призначень.

Відповідно до Бюджетного кодексу України рішенням про місцевий бюджет визначаються головні розпорядники коштів місцевих бюджетів.

Головні розпорядники бюджетних коштів самостійно визначають мережу одержувачів бюджетних коштів.

Одержувач бюджетних коштів – це суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їхнє виконання кошти бюджету.

Одержувачем бюджетних коштів може бути будь-який суб'єкт господарювання незалежно від форми власності, організаційно-правової форми господарювання, статусу, який відповідає встановленим критеріям та обраний розпорядником бюджетних коштів для виконання встановлених державних завдань чи реалізації бюджетних програм.

Бюджетні установи за джерелом їхнього фінансування класифікуються на організації, що здійснюють діяльність за кошти державного бюджету; кошти місцевого бюджету; кошти у вигляді плати за послуги; інші кошти.

За формою фінансування бюджетні установи поділяються на: бюджетне (кошторисне) фінансування; позабюджетне (комерційне) фінансування.

У бюджетних установах господарську діяльність можна класифікувати на поточну, фінансову та інвестиційну.

Поточна діяльність бюджетних установ містить операції, які виникають під час здійснення нею поточних видатків:

- із нарахування заробітної плати та здійснення вирахування із неї;
- із виплати допомог, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат і поточних трансфертів;

- на закупівлю товарів та оплату робіт і послуг;
- пов'язані зі станом збереження та використання придбаних нефінансових активів і товарно-матеріальних цінностей.

Фінансова діяльність бюджетних установ передбачає проведення операцій, пов'язаних із формуванням, зберіганням і використанням фінансових активів бюджетної установи, а саме: грошових коштів і їхніх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій і дебіторської заборгованості.

Операції, пов'язані з придбанням і реалізацією капітальних і довгострокових фінансових інвестицій, а також із виконанням стратегічних бюджетних програм інноваційного напрямку, характеризують інвестиційну діяльність бюджетних установ.

1.4. Фінанси бюджетних установ

В умовах ринкових відносин суттєво зростає роль фінансів бюджетних установ, що пов'язано з особливостями їхнього функціонування в соціально-економічній сфері держави.

Фінанси бюджетних установ – це система економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням децентралізованих фондів грошових коштів, які надходять із бюджетів різних рівнів і позабюджетних джерел із метою реалізації управлінських повноважень і завдань і виконання функцій, спрямованих на задоволення суспільних потреб.

Інформаційна складова фінансів бюджетних установ подана на рисунку 1.3.

Об'єктом фінансів бюджетних установ є економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Рисунок 1.3 – Інформаційна складова фінансів бюджетних установ

Суб’єктами фінансових відносин є органи державної влади та управління, органи місцевого самоврядування, бюджетні установи, організації та інші суб’єкти господарювання.

Фінанси бюджетних установ виконують такі **функції**: забезпечувальну, розподільчу, контрольну.

Забезпечувальна функція пов’язана з тим, що бюджетна установа в повному обсязі і в чітко визначені терміни повинна виконувати покладені на неї бюджетні повноваження в межах бюджетних призначень для здійснення поточної діяльності та забезпечення подальшого розвитку. До того ж необхідно відзначити, що в умовах

обмеженості державного фінансування в бюджетних установах виникає потреба в додатковому залученні коштів на основі надання платних послуг та інших передбачених чинним законодавством джерел фінансування.

Розподільча функція фінансів бюджетних установ, насамперед, реалізується на рівні головних розпорядників коштів і передбачає розподіл бюджетних асигнувань серед мережі установ, які належать до їхньої компетенції, тобто до розпорядників нижчого рівня і безпосередньо до одержувачів бюджетних коштів. Ця функція тісно переплітається із забезпечувальною функцією.

Контрольна функція фінансів бюджетних установ є найбільш дієвою складовою управління фінансами, оскільки спрямована на виявлення раціональних напрямів збільшення та використання бюджетних коштів. Завдяки контрольній функції здійснюється перевірка за термінами надходження ресурсів, їхнім обсягом, цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Метою проведення державного фінансового контролю бюджетних установ є підвищення ефективності їхньої діяльності, об'єктивність оцінювання реалізації ними державної політики у відповідних сферах і напрямках.

У процесі здійснення господарської діяльності бюджетні установи починають грошові відносини з різними суб'єктами:

– державними та місцевими органами влади – з приводу одержання державних замовлень, державних контрактів; здійснення бюджетного фінансування;

– юридичними і фізичними особами – з приводу отримання надходжень від плати за послуги, що надають бюджетні установи згідно із законодавством, а також надходжень із інших джерел, передбачених чинним

законодавством, зокрема благодійні внески, гранти, дарунки;

- структурними підрозділами – з приводу перерозподілу бюджетних асигнувань між окремими підрозділами (інститутами, коледжами, науково-дослідними установами та іншими структурами);

- державою з приводу сплати податків, зборів та інших платежів;

- іншими підприємства, організаціями та установами з приводу надання та здійснення платежів за отримані послуги;

- найманими працівниками – з приводу оплати праці та нарахувань на оплату праці;

- іншими категоріями населення – з приводу надання державних соціальних гарантій (пенсій, стипендій, допомог, субсидій та ін.);

- установами фінансово-кредитної сфери: банками, щодо здійснення розрахунково-касових, депозитних операцій, міжбанківських розрахунків; страховими компаніями – організація обов'язкових і добровільних видів страхування; інфраструктурою фінансового ринку – організація випуску та розміщення державних цінних паперів і залучення коштів на міжнародних ринках.

Забезпечення ухвалення ефективних стратегічних і тактичних фінансових рішень у сфері організації фінансів бюджетних установ передбачає застосування таких **принципів**:

- дотримання загальнодержавних інтересів, який полягає в тому, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні здійснювати розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку з метою забезпечення реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та національної безпеки держави;

– збалансованості інтересів, який проявляється в можливості підтримувати необхідний баланс між різними учасниками бюджетного процесу та одержувачами бюджетних коштів;

– стратегічної орієнтованості, який вимагає розроблення чіткої стратегії організації фінансових відносин, яка б забезпечувала ефективне функціонування бюджетних установ відповідно до соціально-економічних пріоритетів суспільства;

– плановості, що забезпечує відповідність надання певних бюджетних послуг потребам ринку. Цей принцип у сучасних умовах реалізується під час впровадженні методів макрофінансового бюджетування, планування і контролю;

– диверсифікації джерел фінансування, що проявляється в можливості поєднання різних форм фінансового забезпечення функціонування бюджетних установ;

– фінансової стійкості – забезпечення фінансової незалежності, тобто формування достатнього рівня власного капіталу і платоспроможності бюджетної установи. В основу цього принципу повинна бути покладена фінансова незалежність (автономія), спрямована на розширення джерел фінансування та напрямків використання фінансових ресурсів;

– системності, який передбачає цілісність, структурність і взаємозалежність бюджетних установ і зовнішнього середовища. Фінансам бюджетних установ притаманна складність структури, наявність різноманітних елементів, методів та інструментів їхньої реалізації;

– фінансового співвідношення термінів забезпечує мінімальний розрив у часі між отриманням і використанням коштів. Водночас використання коштів необхідно вважати і можливість їхнього збереження від

знецінення під час розміщення як у цінні папери, так і на депозитних рахунках.

Наявність цих принципів формує єдиний комплекс дій, спрямованих на забезпечення ефективної організації фінансових відносин і безперебійне функціонування бюджетних установ.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть специфічні особливості організації фінансів бюджетних установ.
2. Сутність бюджетних установ як суб'єктів державного сектору економіки.
3. Вкажіть порядок реєстрації бюджетної установи.
4. Охарактеризуйте господарську діяльність бюджетних установ.
5. Які вимоги вказують на статус бюджетної установи.
6. За якими ознаками здійснюється поділ бюджетних установ.
7. Як класифікуються бюджетні установи?
8. Хто є розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів.

Тести

1. Установа – це:

- а) організаційно-правова форма юридичних осіб;
- б) організаційно-правова форма господарювання;
- в) організаційно-правова форма фізичних осіб;
- г) форма господарської діяльності.

2. Бюджетна установа – це:

- а) суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на

здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їхнє виконання кошти бюджету;

б) органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за кошт відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету;

в) органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування, уповноважені здійснювати контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), інших надходжень бюджету;

г) організація, яка утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, зазвичай, без поділу її на частки і входить до сфери його управління.

3. Яким основним документом регламентується діяльність бюджетних установ:

- а) Податковим кодексом України;
- б) Господарським кодексом України;
- в) Цивільним кодексом України;
- г) Бюджетним кодексом України?

4. Установа з певним штатом службовців і адміністрацією, що працюють у соціально-економічній сфері – це:

- а) бюджетна установа;
- б) організація;
- в) заклад;
- г) підприємство.

5. Організаційна структура, створена однією або кількома засновниками, які не беруть участі в управлінні нею, за допомогою об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за кошт цього майна – це:

- а) організація;
- б) підприємство;
- в) господарське товариство;
- г) державне підприємство.

6. Бюджетні установи відповідно до чинного законодавства здійснюють:

- а) комерційну діяльність;
- б) неприбуткову діяльність;
- в) підприємницьку діяльність;
- г) прибуткову діяльність.

7. Метою діяльності бюджетних установ є:

- а) забезпечення найважливіших конституційних прав громадян (на освіту, медичне обслуговування, соціальне забезпечення тощо);
- б) виробництво та реалізація продукції;
- в) одержання прибутку для здійснення розширеної діяльності;
- г) одержання бюджетного фінансування.

8. Система економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням децентралізованих фондів грошових коштів, які надходять із бюджетів різних рівнів і позабюджетних джерел для реалізації управлінських повноважень, спрямованих на задоволення суспільних потреб, – це:

- а) мета діяльності бюджетної установи;
- б) повноваження бюджетної установи;
- в) завдання і функції бюджетної установи;
- г) фінанси бюджетної установи.

9. Бюджетні установи за ієрархічною системою вертикальних зв'язків поділяються на:

- а) установи, що фінансуються із державного чи місцевих бюджетів;

б) головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників коштів нижчого рівня, одержувачів бюджетних коштів;

в) установи, що одержують кошти на основі бюджетного чи комерційного фінансування;

г) одержувачів бюджетних коштів за різними сферами.

10. Бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань і здійснення витрат бюджету – це:

а) одержувач коштів;

б) головний розпорядник бюджетних коштів;

в) розпорядник бюджетних коштів;

г) розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня.

Розділ 2

ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

2.1. Сутність бюджетного фінансування

Державні та місцеві видатки здійснюються в окремому порядку, який називається фінансуванням і передбачає спосіб забезпечення фінансовими ресурсами та покриття витрат.

Розрізняють декілька підходів до визначення терміна «фінансування». Так, у широкому розумінні фінансування характеризує процес забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва і переустаткування підприємств, а також утримання бюджетних установ.

У вузькому розумінні фінансування – це спосіб залучення і використання фінансових ресурсів суб'єктами економіки.

На рівні бюджетних установ процес забезпечення фінансовими ресурсами та їхнє використання здійснюється через фінансування видатків.

Фінансування видатків – це регламентоване нормами права планове, безповоротне, безвідплатне надання грошових коштів із бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів для забезпечення виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування на соціально-культурні потреби та розширене відтворення.

Фінансування видатків або фінансове забезпечення здійснюється з різних джерел: бюджетів різних рівнів (державного, місцевих); позабюджетних цільових фондів; власних коштів державних і комунальних підприємств, організацій чи установ.

У сучасній економічній літературі бюджетне фінансування розглядають: з погляду держави – як форму

бюджетного механізму; з боку суб'єктів господарювання – як одну з форм фінансового забезпечення.

Варто відзначити, що в ринковому середовищі всі суб'єкти господарювання залежно від джерел фінансування використовують такі форми фінансового забезпечення: бюджетне фінансування, самофінансування і кредитування.

Виконання поставлених статутних завдань і функцій у діяльності бюджетних установ неможливе без належного фінансового забезпечення.

Провідне місце серед форм фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ посідає **бюджетне фінансування**, під яким йдеться про надання грошового забезпечення суб'єктам господарювання на видатки, пов'язані із здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм і заходів, утриманням державних і комунальних установ чи організацій на безповоротній і безоплатній основі.

До специфічних особливостей бюджетного фінансування належать:

- безповоротне та безоплатне виділення бюджетних коштів суб'єктам економіки;
- забезпечення виконання основних функцій держави;
- надання коштів тільки на проведення заходів, передбачених бюджетом;
- кошти на покриття витрат надаються тільки з одного виду бюджету за підпорядкованістю підприємства, установи чи організації. Виняток може становити фінансування загальнодержавних заходів, а саме: боротьба з епідеміями, ліквідація втрат від катастроф чи стихійного лиха тощо;

– бюджетні кошти надаються на основі встановлених науково обґрунтованих норм чи нормативів залежно від сфер діяльності.

Бюджетне фінансування здійснюється на основі таких чинників:

– плановості, що передбачає здійснення видатків у межах встановлених у кошторисі обсягів надходжень і витрачань коштів;

– цільового характеру використання коштів, пов'язаного з тим, що визначені в кошторисі бюджетної установи кошти можуть бути спрямовані тільки на цілі, передбачені даним фінансовим документом. Це дозволяє здійснювати державний фінансовий контроль та аудит органів контролю за раціональним і ефективним витрачанням державних фінансових ресурсів. Однак в окремих випадках може надаватися право одержувачам коштів здійснювати певний перерозподіл ресурсів між окремими статтями;

– коригування виділених коштів із бюджетів залежно від фактичних показників діяльності установи. Фінансування бюджетної установи здійснюється за кошторисом, водночас для визначення обсягів бюджетних коштів беруться до уваги не планові, а фактичні оперативно-сітьові показники. Це дозволяє визначати не потенційні, а реальні видатки бюджетної установи та усуває завищення планових розрахунків для отримання необґрунтованого обсягу фінансування;

– фінансової підзвітності. Фінансова звітність є важливим чинником організації фінансових відносин у бюджетних установах. Розрізняють місячну, квартальну та річну звітність бюджетних організацій і установ, що фінансуються із бюджетів різних рівнів чи державних цільових фондів, яка надається головним розпорядникам коштів;

– матеріальної і фінансової відповідальності, що характеризує систему правових норм за порушення вимог чинного законодавства у сфері організації господарської та фінансової діяльності. Водночас у державі встановлена відповідальність за порушення принципів і правил бюджетного фінансування.

Однак у сучасних умовах бюджетні установи мають низку проблем, серед яких чільне місце посідають питання їхнього фінансування. Незважаючи на те, що бюджетні установи отримують кошти із державного та місцевих бюджетів, які надаються їм на основі затвердженого кошторису, вони мають незадовільний рівень фінансування, значну частку простроченої кредиторської заборгованості, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази. Це спричинено обмеженістю джерел формування фінансових ресурсів і жорсткою регламентацією напрямків їхнього використання.

2.2. Принципи бюджетного фінансування

Бюджетне фінансування ґрунтується і здійснюється на основі наукових принципів. Принципи – одна із ключових, основоположних категорій теорії (науки) та практики (діяльності). Вони являють собою твердження норм, правил, що становлять основу, відображають сутність явища, процесу чи об'єкта, їхній розвиток і систему відносин між внутрішнім змістом і зовнішнім середовищем. Сукупність принципів визначає логічність і єдність застосування певних підходів, методів і прийомів, спрямованих на пізнання об'єкта дослідження, його оцінювання, отримання нової інформації.

Принципи визначають характер дії як окремих елементів, так і загалом усього процесу, мають бути взаємодоповнювальними та чітко регульованими. Однак

дуже важливо, щоб принципи не тільки декларувались, а мали практичне застосування.

З огляду на сутність бюджетного фінансування його внутрішні якісні характеристики, варто відзначати, що в основу процесу фінансового забезпечення бюджетних установ покладено такі принципи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Принципи бюджетного фінансування та їхня характеристика

Назва принципу	Характеристика
1	2
Безповоротність	Бюджетні кошти, надані відповідним розпорядникам та одержувачам, використовуються на фінансування економіки, соціально-культурної сфери, соціальний захист населення, управління, оборону тощо та не потребують повернення та прямого відшкодування
Безоплатність	Відсутність плати за виділені з бюджетів кошти
Плановість	Бюджетні кошти держави виділяються відповідно до закону про державний бюджет на плановий рік. Видатки місцевих бюджетів фінансуються на основі рішень місцевих рад про відповідний бюджет
Цільовий характер	Бюджетні видатки здійснюються винятково за цільовим призначенням відповідно до фінансового законодавства держави та фінансових планів суб'єктів бюджетних відносин
Ефективність	Одержання максимального результату за мінімальних витрат грошових коштів за умови повного їхнього використання

Продовження таблиці 2.1

1	2
Поєднання різних джерел покриття витрат	Урахування власних, залучених і позикових ресурсів під час здійснення поточної діяльності та на подальший розвиток бюджетної установи
Публічність і прозорість	Оприлюднення показників звітів про виконання фінансових планів у частині використання бюджетних коштів їхніми розпорядниками та одержувачами, а також участь громади в ухваленні відповідних рішень
Справедливість і неупередженість	Бюджетне фінансування здійснюється на засадах справедливого й неупередженого розподілу бюджетних ресурсів між усіма без винятку розпорядниками й отримувачами коштів
Збалансованість	Виділення грошових коштів здійснюється в міру надходження доходів
Контрольованість	Використання всіх наявних видів, форм і методів бюджетного контролю до кожного розпорядника й одержувача бюджетних коштів

Наведені принципи бюджетного фінансування закріплені у відповідних стратегічних напрямах розвитку країни (доктринах, концепціях, прогнозах, програмах, законодавчих актах) і реалізуються під час здійснення державної соціально-економічної політики, спрямованої на забезпечення пріоритетних завдань і цілей економічного розвитку та гарантування соціальних стандартів населенню.

Процес бюджетного фінансування передбачає виконання таких основних *функцій*:

– цільової – визначення цілей, пріоритетів та основних напрямів розвитку національної економіки й окремих її сфер;

– стимулювальної – формування інструментів, здатних ефективно впливати на діяльність суб'єктів державного сектору економіки та спрямовувати соціально-економічні процеси в бажаному для суспільства напрямі;

– нормативної – встановлення дієвих нормативно-правових актів, які регулюють різні сторони діяльності суб'єктів державного сектору економіки;

– регулювальної – перерозподіл фінансових ресурсів в економіці з метою здійснення ефективних реформ, усунення негативних внутрішніх і зовнішніх ефектів тощо;

– соціальної – спрямованої на забезпечення соціального захисту та соціальних гарантій, збереження довкілля, безпосереднє управління неринковим сектором економіки;

– контролювальної – здійснення державного фінансового контролю та аудиту за діяльністю суб'єктів державного сектору економіки та виконанням покладених на них завдань і функцій. Крім того, контроль виконання усіх фінансових, виробничих, господарських операцій дає можливість виявити недоліки і помилки у фінансовій діяльності, вжити заходів щодо їх усунення, а також надає зустрічну інформацію для стратегічного й поточного планування державних витрат як під час визначення цільового спрямування коштів, так і під час визначення їхнього обсягу.

2.3. Форми бюджетного фінансування

Правильний вибір та обґрунтування відповідних форм бюджетного фінансування має важливе значення в сучасній теорії та практиці.

Форми бюджетного фінансування – це способи надання бюджетних коштів на заходи чи програми, передбачені в бюджеті відповідно до наукових принципів.

Види форм бюджетного фінансування наведено на рисунку 2.1.

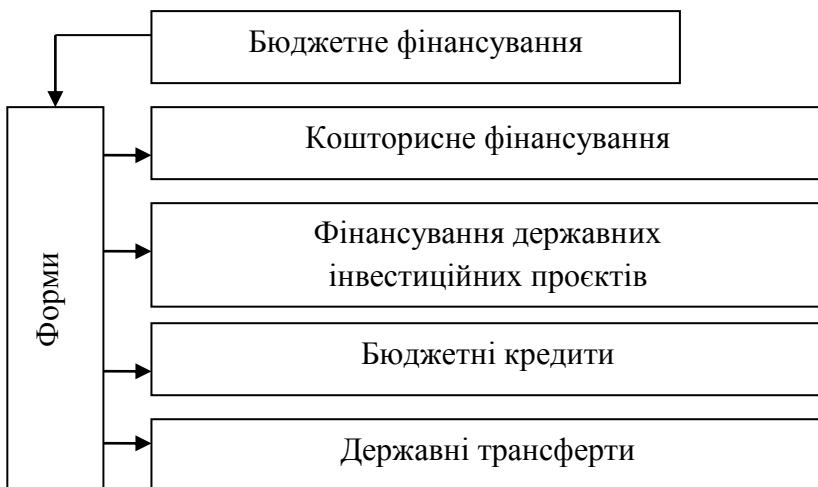

Рисунок 2.1 – Форми бюджетного фінансування

Бюджетне фінансування ґрунтується на таких **формах**:

а) кошторисне фінансування, яке означає виділення бюджетних асигнувань на основі спеціального планово-фінансового документа – кошторису, визначає у безповоротному і безоплатному порядку обсяги коштів на фінансування певних об’єктів (програм, заходів) з визначенням їхнього цільового призначення і розподілом за окремими періодами фінансування;

б) фінансування державних інвестиційних проєктів (бюджетні інвестиції), які можуть здійснюватися у вигляді фінансування капітальних вкладень, проєктного фінансування конкретного інвестиційного проєкту та

придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством;

в) бюджетні кредити – це надання коштів із бюджету суб'єктам державного сектору економіки на поворотній і платній основі;

г) державні трансферти – це невідплатні й безповоротні платежі з бюджету юридичним і фізичним особам, не призначені для придбання товарів чи послуг, надання кредиту або на виплату непогашеного боргу.

Кошторисне фінансування є основною формою бюджетного фінансування, і відображається у плановому фінансовому документі бюджетної установи (кошторисі) на бюджетний період.

Кошторисне фінансування – це виділення коштів на утримання закладів, установ і організацій, виконання певних програм і реалізацію певних заходів на підставі спеціального фінансового документа – кошторису.

Ця форма передбачає одержання коштів на здійснення господарської діяльності бюджетної установи з бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів на основі кошторису.

Кошторис бюджетної установи – основний плановий документ, який надає бюджетній установі повноваження на отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Кошторисне фінансування містить у собі грошове забезпечення на управління, оборону, виробничу та соціальну інфраструктури. Бюджетні кошти виділяються на підставі кошторису для установ і організацій, що функціонують у сфері державного управління, оборони, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, культури, соціальної сфери тощо.

Однак, незважаючи на достатні переваги, кошторисне фінансування має також і значні недоліки, які проявляються в тому, що ця форма не передбачає достатніх стимулів для раціонального й ефективного функціонування бюджетної установи та не забезпечує тісний взаємозв'язок між обсягом отриманих фінансових ресурсів і результатами її діяльності. На основі виділених бюджетних асигнувань бюджетні установи забезпечують виконання покладених на них функцій, що не завжди реалізується з можливістю надавати якісні та доступні суспільні послуги. Також відповідно до Бюджетного кодексу України чітко регламентовано джерела надходження коштів спеціального фонду та напрямки їхнього використання, що призводить до обмеження фінансової автономії бюджетної установи та до неможливості на власний розсуд розпоряджатися коштами від надання платних послуг.

Отже, кошторисне фінансування як базова форма фінансового забезпечення бюджетних установ спрямована на забезпечення статутної діяльності бюджетних установ і надання ними суспільно необхідних послуг із дотримання основних принципів бюджетного фінансування. Кошторисне фінансування повинно здійснюватися результативно і прагнути до максимальної віддачі від використання фінансових ресурсів бюджетної установи.

Фінансування державних інвестиційних проєктів (бюджетні інвестиції) – це форма бюджетного фінансування, яка передбачає здійснення державного інвестування в об'єкти кошторисної документації, визначає мету використання грошових коштів у розрізі кодів економічної класифікації видатків (КЕКВ).

Державний інвестиційний проєкт – це інвестиційний проєкт, що реалізується за допомогою державного інвестування в об'єкти державної власності з

використанням державних капітальних вкладень чи кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії.

В Україні державні інвестиційні проекти фінансуються в межах державних і регіональних інвестиційних програм. Видатки на їхнє фінансування передбачаються законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

Наступною формою бюджетного фінансування є **бюджетні кредити** – надання коштів із бюджетів різних рівнів суб'єктам державного сектору економіки на поворотній і платній основі. Бюджетні кредити характеризують бюджетні кошти, розміщені банком у вигляді кредитів на підставі договору з розпорядником цих коштів, за якими банк не має кредитного ризику. Вони є формою надання суб'єктам державного сектору економіки тимчасової фінансової допомоги на відповідних умовах (поворотності, платності, цільового використання). Однак зазначена форма бюджетного фінансування не є характерною для сучасної бюджетної системи країни.

Державні трансферти – це кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з бюджету юридичним і фізичним особам, та не призначені для придбання товарів, робіт чи послуг, надання кредиту або на виплату непогашеного боргу. Державними трансфертами є державне субсидювання (державні субсидії, субвенції, дотації) і державна допомога населенню.

Державні трансферти поділяються на поточні та капітальні. Найбільш розповсюдженим видом поточних державних трансфертів є державні субсидії, які передбачають надання державної фінансової допомоги юридичним і фізичним особам.

Державна субсидія – невідплатний поточний платіж, що здійснюється із бюджетів суб'єктам

державного сектору економіки чи громадянам, та не передбачає компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або поставки товарів чи надання послуг в обмін на проведені платежі.

Ефективним інструментом для безкоштовної адресної допомоги населенню від держави є житлова субсидія. Згідно з програмою житлових субсидій родини мають право платити за житло і комунальні послуги не більше, ніж визначений Кабінетом Міністрів України обов'язковий відсоток платежу від своїх доходів у межах установлених нормативів користування житловою площею і нормативів за споживання житлово-комунальних послуг. Якщо нарахована плата перевищує встановлену державою частку доходу, сім'я має право на отримання субсидії, яка покриває цю різницю. Житлова субсидія є безоплатною та безповоротною, і її отримання не пов'язане і не тягне за собою зміни форми власності житла.

Державна субвенція передбачає цільове виділення коштів із бюджетів різних рівнів на фінансування певних програм і проєктів суб'єктам державного сектору економіки на умовах пайової участі бюджету та отримувача коштів.

Розрізняють такі види субвенцій:

- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту;

- освітня субвенція;

- медична субвенція;

- субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;

- субвенції на виконання інвестиційних проєктів.

Виділення коштів із бюджетів суб'єктам підприємництва (державним підприємствам чи установам)

на покриття їхніх збитків називається державною дотацією.

Базова, як і реверсна, дотація є результатом горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів. Під час здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів і визначення базової (реверсної) дотації враховуються такі показники: офіційні дані звітності Державної служби статистики щодо наявного населення станом на початок звітного періоду (року) та Державної казначейської служби – про фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб і податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (у частині, що зараховується до обласних бюджетів) за попередній бюджетний період (рік).

Додаткові державні дотації можуть бути передбачені на:

- фінансування переданих із державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я. Така додаткова дотація передбачена на фінансування з місцевих бюджетів усіх видатків (крім видатків на оплату праці педагогічних працівників) по загальноосвітніх закладах і видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв для закладів охорони здоров'я;

- компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок наданих державою податкових пільг зі сплати земельного податку. Перелік суб'єктів, щодо яких запроваджено тимчасові заходи державної підтримки, затверджується Кабінетом Міністрів України;

- забезпечення утримання соціальної інфраструктури міста Славутича. Така додаткова дотація передбачена відповідно до Закону України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого

четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему».

Державна допомога населенню – допомога, що надається фізичним особам за кошти бюджету чи цільових фондів держави. Вона охоплює систему заходів, призначених для поліпшення матеріального стану окремих соціальних груп населення за допомогою виконання відповідних програм, переважно – соціальних, і забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Державна допомога населенню надається у грошовій або натуральній формі (безкоштовні товари та послуги), фінансується з державного та місцевих бюджетів, добровільних пожертвувань і надається малозабезпеченим верствам населення як на підставі перевірки їхніх доходів, так і без таких перевірок.

Грошові трансферти населенню – поточні платежі фізичним особам у грошовій формі, призначені для збільшення їхнього доходу.

Якщо державна допомога населенню надається у вигляді товарів, продуктів і послуг, повністю чи частково безоплатних, – це натуральні трансферти.

Капітальні трансферти – безповоротні й невідплатні односторонні платежі органів державного управління, які не призводять до виникнення або погашення фінансових вимог. Вони передбачені на придбання капітальних активів, компенсації втрат, пов'язаних із пошкодженням основного капіталу або збільшенням капіталу отримувачів.

2.4. Методи бюджетного фінансування

Ефективність бюджетного фінансування значною мірою залежить від вибору відповідних методів.

Методи бюджетного фінансування – це конкретні прийоми і техніка виділення бюджетних коштів

відповідним розпорядникам у процесі використання форм фінансування.

Найпоширенішим бюджетним методом забезпечення діяльності бюджетних установ є пряме бюджетне фінансування.

Пряме бюджетне фінансування – це надання бюджетних асигнувань, що забезпечуються відповідними джерелами надходжень. Водночас основним джерелом фінансування бюджетних установ є кошти, що надаються з Державного бюджету чи місцевих бюджетів.

Пряме бюджетне фінансування може здійснюватися в таких формах: повного покриття державою поточних і капітальних витрат бюджетних установ, трансфертів, а також у формі грантів.

Пряме фінансування бюджетних установ відбувається за фактично надані послуги, що є найбільш точним методом визначення загального обсягу витрат.

Трансферти передбачаються в разі незабезпечення необхідних витрат відповідними джерелами надходжень або недостатності цих джерел на регіональному рівні. Спеціальні цільові трансферти, зазвичай, використовуються під час реалізації національних чи регіональних програм розвитку окремих сфер чи напрямів діяльності бюджетної установи.

Гранти – це форма державної фінансової підтримки проєктів, що не є прибутковими, але відіграють важливу роль у розвитку суспільства.

Гранти – це грошові або інші засоби, що передаються розпорядникам бюджетних коштів для проведення конкретних заходів, на умовах, передбачених грантодавцем. Гранти надаються безкоштовно і безповоротно.

З метою усунення відповідних недоліків у бюджетному плануванні в Україні застосовують більш

ефективний метод – програмно-цільове фінансування, який дозволяє визначити об'єкт, сформувавши чіткі цілі фінансування, спланувати необхідний обсяг ресурсів і визначити результативні показники, на які і спрямовуються бюджетні кошти. Програмно-цільовий метод спрямований на досягнення визначених у бюджетній програмі цілей; результативне та цільове використання бюджетних коштів і передбачає персональну відповідальність розпорядника за досягнення відповідних соціальних результатів реалізації бюджетних програм. Необхідно відзначити, що використання цього методу передбачає мобілізацію ресурсів на збереження національної культурної спадщини, підтримку культурного розвитку країни.

У сучасних умовах бюджетне фінансування здійснюється з єдиного казначейського рахунку (ЄКР) та передбачає перерахування коштів бюджетів із рахунків Державної казначейської служби України на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів.

Метод єдиного казначейського рахунку використовується для фінансування установ та організацій і є системою бюджетних рахунків органів державного казначейства.

В Україні застосування цього методу розпочалося із ухвалення наказу Державної казначейської служби України «Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок» від 26.06.2002 № 122, який визначив основні правові засади функціонування єдиного казначейського рахунку як основного рахунку держави для проведення фінансових операцій та ефективного управління коштами державного й місцевих бюджетів через систему електронних платежів Національного банку України.

Єдиний казначейський рахунок – це рахунок, відкритий для Державної казначейської служби України в Національному банку України з метою обліку коштів і здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України.

Єдиний казначейський рахунок консолідує кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загально-обов'язкового державного соціального страхування, коштів інших клієнтів, обслуговування яких здійснюється органами Державного казначейства України та регламентується законодавством.

Основними перевагами казначейського рахунку є:

- забезпечення з боку держави ефективного розподілу бюджетних коштів, здійснення своєчасного і повного фінансування видатків;

- здійснення дієвого та результативного державного контролю за видатками;

- можливість оперативного регулювання бюджетними ресурсами;

- створення реальних фінансових можливостей для реалізації державних програм і завдань.

Однак обмеження бюджетних прав органів місцевого самоврядування; недостатність повноважень щодо реалізації власних ініціатив розпорядників бюджетних коштів; несвоєчасне освоєння бюджетних коштів отримувачами коштів; недофінансування, затримання фінансування розпорядників бюджетних коштів, особливо в кінці бюджетного року; перекладення відповідальності за використання коштів із розпорядників, органів державної влади, управління, місцевого самоврядування на органи Держказначейства сприяють до застосування **програмно-цільового методу** бюджетного фінансування.

Головною умовою забезпечення ефективності фінансування бюджетних сфер є дотримання обраних та ухвалених стратегій у довгостроковому періоді з мінімальними тактичними відхиленнями.

Програмно-цільовий метод – це система планування та управління бюджетними коштами в середньостроковій перспективі, спрямована на розроблення та виконання бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат.

Програмно-цільове фінансування дозволяє визначити об'єкт, сформувані чіткі цілі фінансування, спланувати необхідний обсяг ресурсів і визначити результативні показники, на які і спрямовуються бюджетні кошти.

Програмно-цільовий метод спрямований на досягнення визначених у бюджетній програмі цілей; результативне і цільове використання бюджетних коштів і передбачає персональну відповідальність розпорядника за досягнення відповідних економічних і соціальних результатів реалізації бюджетних програм.

Необхідно відзначити, що використання цього методу передбачає мобілізацію ресурсів на найбільш важливих стратегічних напрямках розвитку бюджетної установи, регіону чи галузі.

Питання для самоконтролю

1. Сутність і значення бюджетного фінансування.
2. Які специфічні ознаки бюджетного фінансування?
3. Характеристика принципів бюджетного фінансування.
4. Вкажіть функції бюджетного фінансування.
5. Які розрізняють основні форми бюджетного фінансування.

6. У чому особливість здійснення кошторисного фінансування?

7. Що являє собою фінансування державних інвестиційних проєктів?

8. На які цілі передбачаються бюджетні кредити?

9. Державні трансферти: їхня сутність і призначення.

10. Охарактеризуйте методи бюджетного фінансування.

Тести

1. Безповоротне, безвідплатне, планове, регламентоване нормами права надання грошових коштів із бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів для забезпечення виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, на соціально-культурні потреби та розширене відтворення – це:

- а) самофінансування;
- б) фінансування;
- в) інвестування;
- г) кредитування.

2. Завданням бюджетного фінансування є:

- а) забезпечення вирівнювання витрат галузей, підприємств, організацій;
- б) забезпечення збалансованості доходів і видатків бюджету;
- в) забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства;
- г) забезпечення підвищення матеріального добробуту громадян.

3. Основний плановий документ, який надає бюджетній установі повноваження на отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною

установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на рік, відповідно до бюджетних призначень – це:

- а) кошторис;
- б) бюджет;
- в) фінансовий план;
- г) баланс.

4. Кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого, – це:

- а) міжбюджетні трансферти;
- б) дотації;
- в) кошторисне фінансування;
- г) благодійна допомога.

5. Кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, – це:

- а) дотація;
- б) субвенція;
- в) базисна дотація;
- г) реверсна дотація.

6. Бюджетне фінансування – це:

а) надання грошового забезпечення підприємствам на видатки, пов'язані зі здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм, утриманням державних і комунальних установ і організацій;

б) кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом;

в) видатки на функціонування бюджетних установ і реалізацію заходів, які забезпечують надання базових гарантованих послуг для всіх громадян України;

г) виділення коштів із бюджетів різних рівнів на реалізацію державних програм.

7. Бюджетні кошти, надані відповідним розпорядникам та отримувачам, використані на

фінансування економіки, соціально-культурної сфери, соціального захисту населення, управління, оборони тощо, не потребують повернення та прямого відшкодування – це характеристика принципу бюджетного фінансування:

- а) плановості;
- б) безповоротності;
- в) поворотності;
- г) безоплатності.

8. Формами бюджетного фінансування є:

- а) кошторисне фінансування;
- б) фінансування державних інвестиційних проєктів;
- в) міжбюджетні трансферти;
- г) всі відповіді правильні.

9. Принципами кошторисного фінансування є:

- а) безповоротність, безоплатність;
- б) публічність і прозорість використання бюджетних коштів;
- в) цільове призначення бюджетних коштів;
- г) усі відповіді правильні.

10. Кошти, що надаються у вигляді трансфертів на фінансування цільових витрат, але в разі нецільового використання підлягають обов'язковому поверненню, – це:

- а) субвенція;
- б) дотація;
- в) бюджетне асигнування;
- г) субсидія.

Розділ 3

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

3.1. Поняття та принципи формування фінансових ресурсів бюджетної установи

Необхідною умовою здійснення ефективної діяльності бюджетної установи є визначення оптимального обсягу, структури та спрямування фінансових ресурсів, що є основою фінансового забезпечення процесу надання бюджетних послуг.

Фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, що є характерним для фінансів загалом, проте в кожній сфері діяльності застосовуються різні форми й методи їхнього створення та використання.

Фінансові ресурси бюджетних установ – це грошові кошти, виділені з бюджетів різних рівнів, а також мобілізовані установами з різних джерел на здійснення поточної діяльності та для подальшого їхнього розвитку.

Конкретний склад фінансових ресурсів, що скеровуються на задоволення суспільних потреб, залежить насамперед від характеру самих потреб.

Державні потреби – це потреби України в продукції, необхідні для розв'язання соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення і підтримання на належному рівні державних матеріальних резервів, реалізації державних і міждержавних цільових програм, забезпечення функціонування органів державної влади, що утримуються за кошти Державного бюджету України. Формування обсягів державних потреб на наступний рік проводиться відповідно до пріоритетів, визначених у проєкті Державної програми економічного і соціального розвитку держави.

Від обсягу грошових коштів, що надаються з бюджетної системи бюджетним установам, від ефективності їхнього використання залежить виконання соціально-економічних завдань, що стоять перед суспільством. Цим і обумовлюється значення фінансів бюджетних установ у соціально-економічному розвитку країни. Варто зазначити, що переважна частина бюджетних установ виконує різні соціальні функції, що появляються в можливості надання послуг соціально-культурного спрямування.

Джерела формування фінансових ресурсів бюджетних установ залежать від таких чинників:

- виду послуг, що надаються;
- характеру надання послуг (платного, безоплатного).

Бюджетна послуга – це нематеріальний результат діяльності органів державного управління, пов'язаний із виконанням законодавчо установлених державних функцій, наданий як суспільству загалом, так і окремим споживачам на неринковій основі за бюджетні кошти.

Такі бюджетні послуги різноманітні як за видами, так і за джерелами фінансування.

Бюджетні установи можуть здійснювати такі послуги:

- що надаються згідно із функціональними повноваженнями державними і комунальними бюджетними установами;
- щодо провадження господарської або виробничої діяльності;
- платні, зокрема і соціальні;
- інші послуги.

Потрібно розрізняти такі групи бюджетних послуг:

- послуги, що мають суспільно необхідний характер. Такі послуги гарантуються Конституцією

Україні й повинні забезпечуватися на безоплатній основі всім громадянам країни, а основним джерелом їхнього фінансування є бюджетні кошти. Так, у сферах державного управління й оборони країни послуги мають саме такий характер. Дотримання державного суверенітету, забезпечення національної безпеки та конституційного ладу країни є головними пріоритетами функціонування будь-якої держави. Водночас держава має встановлювати такі норми бюджетного фінансування відповідних витрат, які б дозволяли забезпечувати високий рівень фінансування поточних видатків діяльності бюджетних установ, гарантований державний соціальний захист і оплату праці працівників цього сектору та можливість здійснення капітальних видатків на створення та оновлення матеріально-технічної бази оборонної сфери. Зокрема до цієї групи належать послуги в початковій і середній освіті, в охороні здоров'я тощо, тому задоволення цих потреб не повинне залежати від рівня доходу, що отримує кожен громадянин;

– послуги, що мають суспільно важливий характер, але через обмеженість загальнодержавних ресурсів покриваються ними лише в межах необхідного мінімуму на принципах часткового фінансування за кошти бюджетів різного рівня. Задоволення цих потреб понад встановлений нормативний рівень покривається внаслідок залучення додаткових джерел фінансування, зокрема і коштів громадян. Прикладом таких потреб може служити мінімальний рівень медичного обслуговування населення, середній рівень освіти, встановлена норма соціального забезпечення громадян тощо;

– індивідуальні потреби громадян, пов'язані з їхнім життєзабезпеченням (відпочинком і охороною здоров'я, забезпеченістю житлом тощо). Вони не можуть повністю фінансуватися завдяки суспільству, тому джерелами

їхнього фінансування є кошти підприємств, організацій і населення. Так, види послуг у галузі культури, мистецтва, юриспруденції надаються їхнім споживачам тільки на платних засадах. Це – послуги видовищних установ (театрів, кінотеатрів, кіноконцертних залів), робота виставок, нотаріату, адвокатури тощо. Незначна частка коштів, що виділяється із бюджетів, здебільшого використовується на реалізацію відповідних державних програм у вигляді цільових коштів.

Фінансові ресурси бюджетних установ формуються на основі **принципів**:

- повноти – забезпечення отримання обсягу фінансових ресурсів, достатнього для покриття витрат на виконання покладених на установу повноважень, функцій, завдань і програм;

- своєчасності – вчасне надходження фінансових ресурсів, забезпечуючи дотримання термінів виконання покладених на бюджетну установу статутних повноважень;

- цілеспрямованості – механізм фінансування має забезпечувати взаємозв'язок між джерелом фінансування (цільове спрямування коштів) та отриманим результатом (цільове використання коштів);

- законності – операції, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів, здійснюються в межах чинного законодавства;

- підзвітності – постійний та обов'язковий характер звітування про надходження та використання фінансових ресурсів органу, до компетенції якого входить ця бюджетна установа.

3.2. Види та класифікація фінансових ресурсів бюджетної установи

Фінансові ресурси бюджетної установи можна класифікувати за такими класифікаційними ознаками:

1) формою власності: державні (кошти державного бюджету), комунальні (кошти місцевих бюджетів);

2) статусом підпорядкування бюджетної установи: фінансові ресурси бюджетної установи, яка має статус органу державної влади; органу місцевого самоврядування; фінансові ресурси бюджетної установи, що фінансується за кошти міністерств, відомств, служб чи фондів;

3) характером діяльності бюджетної установи: кошти від надання послуг згідно з їхніми функціональними повноваженнями; кошти від надання інших платних послуг; кошти від надання інших послуг;

4) джерелами формування: кошти централізованих фондів (з бюджетів різних рівнів чи державних цільових фондів); кошти децентралізованих фондів суб'єктів господарювання; доходи фізичних осіб;

5) періодичністю надходження: постійні (бюджетні асигнування, платні послуги); змінні (кошти, отримані внаслідок продажу чи здавання в оренду державного чи комунального майна, благодійні внески та гранти);

6) кругообігом: початкові (кошти власників, засновників); прирощені (кошти, отримані внаслідок діяльності бюджетної установи);

7) змістом надання платних послуг. Так, у сфері освіти розрізняють: платні послуги, що забезпечують отримання певного освітньо-кваліфікаційного рівня (бакалавр, магістр); платні послуги за отримання освітніх послуг у різних формах навчання (стаціонарна, вечірня, заочна, екстернатна, дистанційна); платні послуги з надання можливості лікування, відпочинку, спортивних і

культурних заходів; платні послуги, пов'язані з господарською діяльністю вищих навчальних закладів; платні послуги за підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців і підготовку абітурієнтів до вступу у вищі навчальні заклади;

8) напрямками отримання коштів. Так, наприклад бюджетними установами освіти надаються послуги: у сфері освітньої діяльності; у сфері наукової та науково-технічної діяльності; у сфері міжнародного співробітництва; у сфері охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту; у сфері побутових послуг; у сфері житлово-комунальних послуг; інші послуги.

9) способом залучення ресурсів: внутрішні (кошти державного та місцевого бюджетів, кошти засновників, плата за навчання й інші власні ресурси); зовнішні (здійснення наукової діяльності в частині виконання госпрозрахункових, договірних тем, благодійні внески, спонсорська допомога, гранти);

10) методами акумулювання: безповоротні; поворотні.

3.3. Доходи бюджетної установи: сутність і види

Мобілізація та використання фінансових ресурсів бюджетних установ і організацій здійснюються залежно від методу господарювання, тобто на засадах повного чи часткового кошторисного фінансування.

Бюджетна установа отримує доходи у вигляді бюджетних призначень за допомогою їхнього затвердження в Законі України «Про Державний бюджет України» на поточний рік чи на основі рішення про місцевий бюджет, що містять відомості про обсяги бюджетних асигнувань.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки (НП(С)БОДС) 101 «Подання фінансової звітності» доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу завдяки внескам власника).

Доходи бюджетних установ – це надходження грошових коштів, одержаних завдяки бюджетним ресурсам та отриманих з інших джерел для виконання кошторису.

Класифікація доходів бюджетних установ є досить широкою. Доходи класифікуються за різними ознаками:

- джерелами утворення;
 - походженням;
 - порядком отримання доходу (від виду операцій)
- (рис. 3.1).

Залежно від джерел утворення розрізняють доходи загального фонду та доходи спеціального фонду.

До складу **доходів загального фонду** належать надходження із загального фонду бюджету (асигнування з державного та місцевого бюджету) на здійснення фінансування поточних видатків установи та інших заходів.

Доходи спеціального фонду містять: власні надходження бюджетної установи (спеціальні кошти, кошти на виконання окремих доручень, інші власні надходження), субвенції, одержані з бюджетів іншого рівня та інші доходи спеціального фонду.

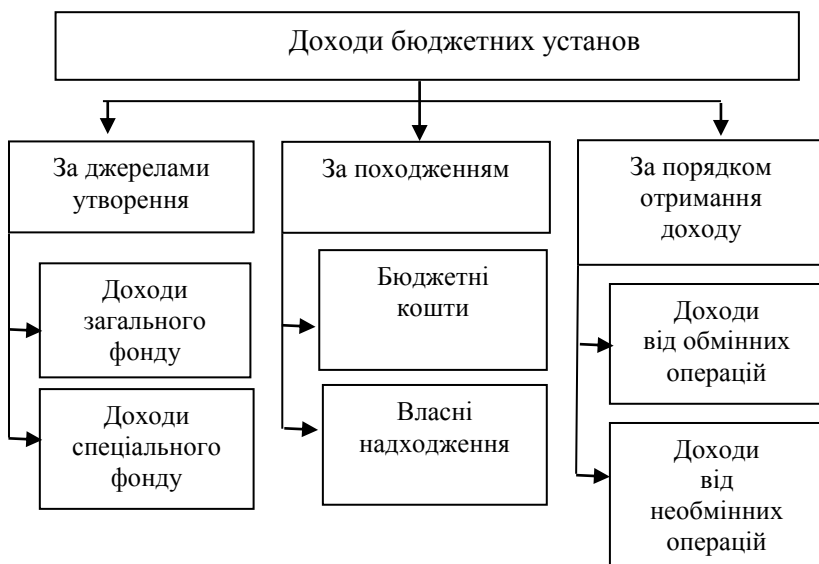

Рисунок 3.1 – Види та класифікаційні ознаки доходів бюджетних установ

Бюджетні установи не мають власних оборотних коштів і покривають витрати за коштів бюджетних асигнувань (доходів загального фонду державного чи місцевого бюджету) та надходжень від позабюджетних фондів, власних надходжень чи добровільних внесків (доходів спеціального фонду).

За джерелом походження доходи бюджетних установ містять бюджетні кошти та власні надходження.

Кошти, які бюджетні установи отримують від усіх джерел фінансування, крім бюджетного, називаються власними надходженнями.

Власні надходження бюджетних установ – це кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт,

гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на дві групи.

Перша група власних надходжень – це плата за послуги, що надаються бюджетними установами. У цю групу входять надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законами та нормативно-правовими актами. Такі надходження постійні й обов'язково плануються в бюджеті.

Перша група поділяється на такі підгрупи:

1) плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їхніми функціональними повноваженнями, тобто це кошти, які надійшли бюджетним установам як плата за послуги, надання яких пов'язане з виконанням основних функцій і завдань бюджетних установ (виконавчий збір, стягнутий державною виконавчою службою);

2) надходження бюджетних установ від господарської та/або виробничої діяльності. До цієї підгрупи належать кошти, які отримують бюджетні установи від господарсько-виробничої діяльності допоміжних, навчально-допоміжних підприємств, господарств, майстерень тощо (квартирна плата, плата за гуртожиток; від працевикористання спецконтингенту; відрахування від заробітку або іншого доходу спецконтингенту за харчування, комунально-побутові та інші надані йому послуги, речове майно тощо).

У разі створення для провадження господарської діяльності госпрозрахункових підрозділів, які мають статус юридичної особи, їхні доходи та видатки не є власними надходженнями бюджетної установи, тому не вносяться до спеціального фонду бюджету;

3) плата за оренду майна бюджетних установ. Бюджетні установи отримують у повному обсязі плату за оренду майна, що їм належить, якщо інше не передбачено чинним законодавством;

4) надходження бюджетних установ від реалізації майна. До цієї підгрупи належать кошти, які отримують бюджетні установи від реалізації нерухомого майна, необоротних активів (крім будівель і споруд) та інших матеріальних цінностей, зокрема списаних, зданих як брухт, відходів чорних, кольорових, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння розмірами, залишеними в розпорядженні установи, передбачених законодавством, а також кошти, отримані Національною академією наук та бюджетними установами, що належать до її відання.

Перші дві підгрупи власних надходжень формуються за видами, визначеними переліками послуг, що можуть надаватися бюджетними установами за плату, затверджені Кабінетом Міністрів України для відповідної сфери діяльності. Такі переліки складаються відповідно до груп власних надходжень із зазначенням конкретних напрямів використання коштів, які отримують бюджетні установи за надання цих послуг. Відповідальними за складання переліків визначаються центральними органами виконавчої влади, які є провідними у відповідній галузі.

Друга група власних надходжень – інші джерела власних надходжень бюджетних установ. До цієї групи належать кошти, перераховані бюджетним установам для виконання окремих доручень, а також благодійні внески, гранти та дарунки. Такі кошти не постійні і плануються лише у випадках, попередньо визначених рішеннями Кабінету Міністрів України, укладеними угодами, зокрема міжнародними, календарними планами проведення централізованих заходів тощо.

У складі другої групи виділяють такі підгрупи:

1) благодійні внески, гранти та дарунки. До цієї підгрупи належать усі види добровільної безповоротної та безоплатної допомоги, що передбачає передавання будь-яких видів майна, благодійні внески, гранти та дарунки, зокрема внески від спонсорів і меценатів. Гранти надаються безповоротно та скеровуються на реалізацію цілей, визначених програмою їхнього надання, проектом міжнародної технічної допомоги тощо;

2) кошти, які отримують бюджетні установи для виконання окремих конкретних доручень від підприємств, організацій чи фізичних осіб, від інших бюджетних установ. До цієї підгрупи належать також інвестиції, які, згідно із законодавством, надходять до бюджетних установ, зокрема на спорудження житлових будинків.

Власні надходження бюджетних установ використовуються відповідно до закону про державний бюджет чи рішення про місцевий бюджет за такими напрямками:

1) перша група:

– підгрупа 1 – на покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням зазначених у підгрупі послуг;

– підгрупа 2 – на організацію зазначених у підгрупі видів діяльності, а також на господарські видатки бюджетних установ;

– підгрупа 3 – на утримання, обладнання, ремонт майна бюджетних установ;

– підгрупа 4 – на ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів (крім будівель і споруд) і матеріальних цінностей, на покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти, на преміювання осіб, які безпосередньо зайняті збиранням відходів і

брукту, а також на господарські потреби бюджетних установ;

2) підгрупа 2 другої групи – за спеціально визначеними напрямками в разі надходження таких коштів.

Види та склад доходів бюджетних установ подано на рисунку 3.2.

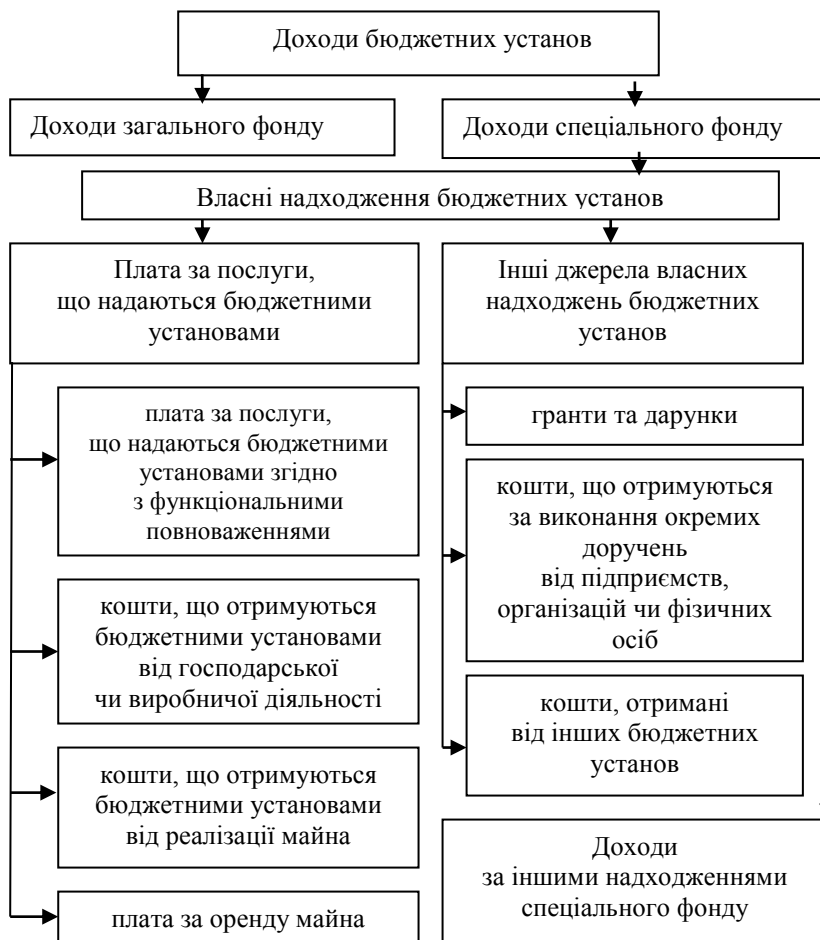

Рисунок 3.2 – Класифікація доходів бюджетної установи

За порядком класифікації, визнання та оцінювання доходів суб'єктів державного сектору економіки, відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи», на рівні бюджетних установ розрізняють доходи, одержані від обмінних операцій і доходи, одержані від необмінних операцій (рис. 3.3).

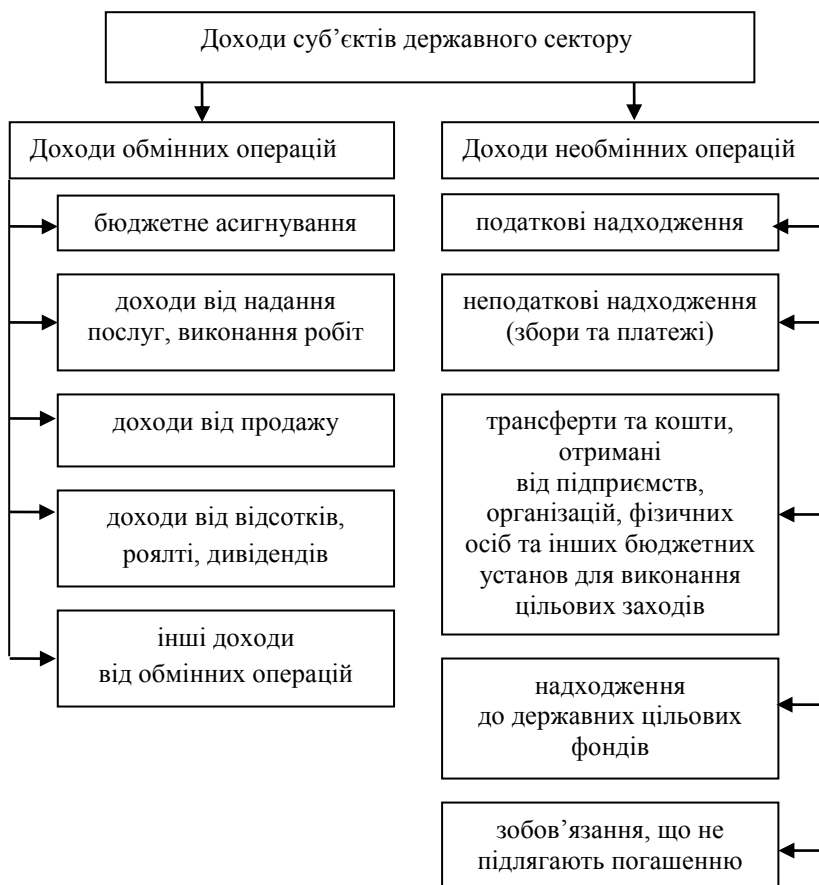

Рисунок 3.3 – Види доходів суб'єктів державного сектору економіки

Обмінна операція – це господарська операція з продажу чи придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги (роботи), інші активи або погашення зобов'язань.

До доходів розпорядників бюджетних коштів від обмінних операцій належать: бюджетні асигнування; доходи від надання послуг; доходи від продажу; фінансові доходи; інші доходи від обмінних операцій.

Необмінною є операція, що не передбачає передавання активів, послуг (робіт) в обмін на отриманий дохід чи активи, але може бути спрямована на виконання певних умов. Доходами від необмінних операцій є: кошти, що отримують бюджетні установи для виконання цільових заходів від інших установ та організацій; кошти, від зобов'язань, що не підлягають погашенню; безоплатно отримані товари, роботи, послуги; сума безоплатної допомоги.

Доходи розпорядників бюджетних коштів від необмінних операцій відображаються у фінансовій звітності бюджетної установи «Звіті про фінансові результати» форма № 2-дс і поділяються на: податкові надходження; неподаткові надходження (збори та платежі); трансферти; інші доходи від необмінних операцій.

3.4. Видатки бюджетної установи, їхня характеристика

Видатки є одним із найважливіших показників фінансово-господарської діяльності бюджетних установ. Видатки – це державні платежі, які не підлягають поверненню (тобто не створюють і не компенсують фінансових вимог).

Видатки бюджетної установи мають свою кількісну та якісну природу. Кількісне визначення показує величину виділених бюджетній установі коштів із бюджетів різних

рівнів. Якісні характеристики дозволяють визначити економічну природу та вказують суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків.

Визначення видатків суб'єктів державного сектору економіки, зокрема і бюджетних установ, містить Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», згідно з яким під витратами йдеться про зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілення власником).

Видатки бюджетних установ – це сума коштів, витрачених ними в процесі здійснення господарської діяльності в межах сум, установлених кошторисом.

Видатки бюджетних установ мають складну систему і також підлягають класифікації. Так, їх можна поділити на такі групи:

- за джерелами покриття;
- за обліком виконання кошторису;
- відповідно до бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету;
- за порядком відображення у формах фінансової звітності та обліку (рис. 3.4).

Видатки, що здійснюються за кошти загального фонду бюджету, називають **видатками загального фонду**, а кошти, що використовуються на відповідні цілі зі спеціального фонду, – **видатками спеціального фонду**.

Рисунок 3.4 – Класифікація видатків бюджетної установи

За обліком виконання кошторису видатки поділяються на: касові та фактичні видатки (рис. 3.5).

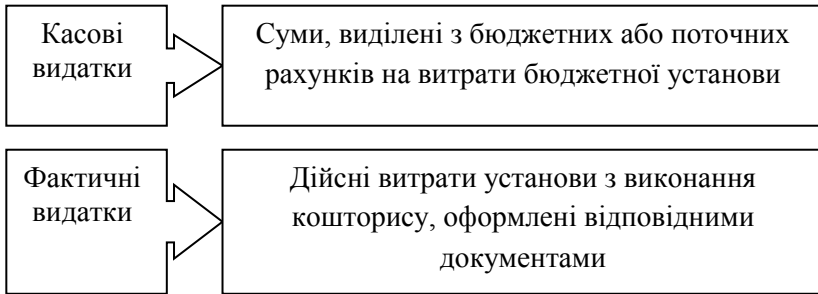

Рисунок 3.5 – Касові та фактичні видатки бюджетної установи

Касові видатки – це суми коштів, витрачені бюджетною установою як у готівковій, так і безготівковою формах оплати (за допомогою переказування їх із реєстраційних рахунків, відкритих на її ім'я в органах Державної казначейської служби, для оплати за спожиті послуги, отримані матеріальні цінності, виплати заробітної плати, допомоги тощо).

Фактичні видатки – це дійсні, кінцеві видатки установи, які здійснюються у вигляді нарахування на заробітну плату та поточні трансферти (стипендії, пенсії, допомоги); приймання до оплати рахунків підприємств-постачальників і надавачів послуг; витрачання запасів на забезпечення потреб установи. Вони відображають фактичне виконання норм, затверджених кошторисом. Фактичні видатки є показником кінцевого виконання кошторису установи і в разі виконання плану мають відповідати сумах асигнувань за кошторисом.

Фактичні видатки установи підтверджуються відповідними документами, зокрема видатки за

неоплаченими рахунками кредиторів, за нарахованою, але не виплаченою заробітною платою.

Здебільшого фактичні видатки не збігаються з касовими не в часі, не в сумі і зазвичай менші за касові. Якщо касові та фактичні видатки збігаються в часі, вони називаються прямими видатками.

Види та класифікація видатків бюджетних установ також подані в Бюджетному кодексі України.

Бюджетна класифікація являє собою єдине систематизоване групування доходів і видатків за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційної побудови та іншими критеріями, що застосовується для здійснення контролю та аналізу за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників бюджетних коштів і забезпечення загальнодержавного й міжнародного порівняння бюджетних показників.

Необхідно відзначити, що бюджетна класифікація є єдиною для всіх бюджетів; використовується на всіх стадіях бюджетного процесу; є обов'язковою для застосування всіма учасниками бюджетного процесу в межах бюджетних повноважень. Затверджує бюджетну класифікацію та вносить зміни до неї Міністерство фінансів України.

Основні складові видаткової частини бюджетної класифікації подані на рисунку 3.6.

Видатки та кредитування бюджету класифікують за:
– функціями, з виконанням яких пов'язані видатки (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету) (ФКВ);

– економічною характеристикою операцій, під час проведення яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків та кредитування бюджету) (КЕКВ);

– ознаками головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету) (ВКВ);

– бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету).

Рисунок 3.6 – Види видатків та кредитування бюджету

За функціональною складовою бюджетні видатки групуються на всіх рівнях бюджету із врахуванням напрямів використання бюджетних коштів на виконання основних функцій держави. Згідно з даною класифікацією виділяють видатки на:

а) загальнодержавні функції (утримання вищих органів державного управління, органів місцевої влади та місцевого самоврядування; фінансову й зовнішньоекономічну діяльність; економічну допомогу зарубіжним країнам; інші функції державного управління; на фундаментальні дослідження; дослідження й розробки у сфері державного управління; проведення виборів і референдумів; обслуговування боргу; міжбюджетні трансферти);

б) оборону (військову оборону; цивільну оборону; військову допомогу зарубіжним країнам; військову освіту;

дослідження й розробку у сфері оборони; іншу діяльність у сфері оборони);

в) функції охорони громадського порядку, безпеки та судової влади (утримання органів громадського порядку; боротьбу зі злочинністю та охорону державного кордону; протипожежний захист і рятування; судову владу; діяльність у сфері безпеки держави; кримінально-виконавчу систему та виправні заходи; нагляд за додержанням законів та представницькі функції в суді; дослідження й розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади; іншу діяльність у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади);

г) економічну діяльність (загальну економічну, торговельну і трудову діяльність; сільське, лісове господарство та мисливство, рибне господарство; паливно-енергетичний комплекс; іншу промисловість і будівництво; транспорт; зв'язок, телекомунікації та інформатику; інші галузі економіки; іншу економічну діяльність);

д) охорону навколишнього природного середовища (запобігання та ліквідація забруднення навколишнього природного середовища; збереження природно-заповідного фонду; дослідження й розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища; іншу діяльність у цій сфері);

е) житлово-комунальне господарство (житлове господарство; комунальне господарство; дослідження й розробки у сфері житлово-комунального господарства; іншу діяльність у цій сфері);

ж) охорону здоров'я (медичну продукцію та обладнання; поліклініки й амбулаторії, швидку та невідкладну допомогу; лікарні та санаторно-курортні заклади; санаторно-профілактичні і протиепідемічні

заходи й заклади; дослідження й розробки у сфері охорони здоров'я; іншу діяльність у цій сфері);

и) духовний і фізичний розвиток (фізичну культуру і спорт; культуру та мистецтво; засоби масової інформації; дослідження й розробки у сфері духовного та фізичного розвитку; іншу діяльність у цій сфері);

к) освіту (дошкільну освіту; загальну середню освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; позашкільну освіту та заходи з позашкільної роботи з дітьми; програми матеріального забезпечення навчальних закладів; дослідження й розробки у сфері освіти; інші заклади та заходи у сфері освіти);

л) соціальний захист та соціальне забезпечення (соціальний захист у разі непрацездатності; соціальний захист пенсіонерів; соціальний захист ветеранів війни та праці; соціальний захист сім'ї, дітей і молоді; соціальний захист безробітних; допомогу у вирішенні житлового питання; соціальний захист інших категорій населення; дослідження й розробки у сфері соціального захисту; іншу діяльність у цій сфері).

Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету має два рівні деталізації, а саме:

– розділи, у яких систематизуються видатки та кредитування бюджету, пов'язані з виконанням функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування;

– підрозділи та групи, які конкретизують видатки та кредитування бюджету на виконання функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування.

Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету затверджена наказом Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 № 11 та подана в додатку А.

Відомча класифікація бюджетних видатків характеризує розподіл коштів бюджетів між головними розпорядниками коштів. Вона використовується на рівні органів Державної казначейської служби України та формується на підставі єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. До відомчої класифікації видатків Державного бюджету України входять видатки на фінансування апарату Верховної Ради України, Державного управління справами, Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України, Державної судової адміністрації України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України, Конституційного Суду України, Генеральної прокуратури України, міністерств, Вищої ради юстиції, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Пенсійного фонду України, Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати України, Служби безпеки України, Національної академії наук України, державних комітетів, служб, управлінь і комісій, Ради міністрів АРК, обласних державних адміністрацій тощо. Відомча класифікація видатків місцевих бюджетів визначається відповідно до рішення про місцевий бюджет. Перелік видатків за відомчою ознакою подана в додатку Б.

Економічна класифікація бюджетних видатків використовується з метою чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за елементами економічних операцій. Економічна класифікація видатків і кредитування бюджету використовується під час складання кошторису бюджетних установ.

Кожен вид видатків за економічною класифікацією має уніфікований 4-рівневий цифровий код КЕКВ та

поділяється на групи, підгрупи, статті, що дає можливість отримувати детальну інформацію про конкретні операції (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Поділ видатків за КЕКВ

Рівень деталізації видатків	КЕКВ	Назва видатків
1 рівень – поділ на групи	2000	Поточні видатки
	3000	Капітальні видатки
	4000	Кредитування
	9000	Нерозподілені видатки
2 рівень – поділ на підгрупи	2100	Оплата праці і нарахування на заробітну плату
	2200	Використання товарів і послуг
	2400	Обслуговування боргових зобов'язань
	2600	Поточні трансферти
	2700	Соціальне забезпечення
	2800	Інші поточні видатки
	3100	Придбання основного капіталу
	3200	Капітальні трансферти
	4110	Надання внутрішніх кредитів
	4210	Надання зовнішніх кредитів
3 рівень – поділ на статті	2110	Оплата праці
	2120	Нарахування на оплату праці
	3110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування
	3210	Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
4 рівень – поділ на економічні операції	2111	Заробітна плата
	2112	Грошове забезпечення військовослужбовців

Склад елементів економічної класифікації видатків і кредитування бюджету подана в додатку В.

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від

12.03.2012 № 333 видатки поділяються на поточні, капітальні, кредитування та нерозподілені

Поточні видатки – це видатки, які спрямовуються на виконання бюджетних програм і забезпечують поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів і надання поточних трансфертів населенню і підприємствам (установам, організаціям).

Поточні видатки містять:

– видатки на оплату праці й нарахування на заробітну плату (заробітна плата, грошове забезпечення військовослужбовців, нарахування на заробітну плату);

– використання товарів і послуг (предмети, матеріали, обладнання та інвентар, медикаменти й перев’язувальні матеріали, продукти харчування), оплата послуг (видатки на відрядження, видатки та заходи спеціального призначення, оплата комунальних послуг і енергоносіїв);

– дослідження і розробки, окремі заходи щодо реалізації державних (регіональних) програм;

– обслуговування внутрішніх і зовнішніх боргових зобов’язань;

– субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям), поточні трансферти органам державного управління інших рівнів, поточні трансферти урядам іноземних держав і міжнародним організаціям);

– соціальне забезпечення (виплати пенсій і допомоги, стипендії, інші виплати населенню);

– інші поточні видатки (сплата податків і зборів, обов’язкових платежів до бюджету, сплата єдиного соціального внеску, сплата штрафів, пені тощо).

Капітальні видатки – це видатки, які спрямовуються на придбання основного капіталу (обладнання і предметів довгострокового користування),

необоротних активів (зокрема землі, нематеріальних активів тощо), на будівництво (придбання), ремонт, реконструкцію та реставрацію (зокрема житла (приміщень), інших об'єктів), на створення державних запасів і резервів; на придбання капітальних активів; невідплатні платежі, компенсацію втрат, пов'язаних із пошкодженням основного капіталу. Критерії (вартісний і часові показники) капітальних видатків регулюються чинним законодавством.

До складу капітальних видатків входять:

а) придбання основного капіталу (придбання обладнання і предметів довгострокового користування; капітальне будівництво (придбання); капітальний ремонт; реконструкція та реставрація);

б) створення державних запасів і резервів;

в) придбання землі та нематеріальних активів;

г) капітальні трансферти (капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям); капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів; капітальні трансферти урядам іноземних держав і міжнародним організаціям; капітальні трансферти населенню).

Нерозподілені видатки – це кошти резервного фонду бюджету, передбачені в Державному бюджеті України (резервного фонду місцевого бюджету, передбачені рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим або відповідної місцевої ради). Кошти резервного фонду відповідного бюджету можуть використовуватися на здійснення поточних, капітальних видатків і надання кредитів.

Класифікація кредитування бюджету систематизує фінансування бюджету та класифікує борг за типом кредитора та боргового зобов'язання.

До переліку видатків кредитування бюджету належать:

– внутрішнє кредитування (надання внутрішніх кредитів органам державного управління інших рівнів, підприємствам, установам, організаціям, а також повернення внутрішніх кредитів органами державного управління інших рівнів, підприємствами, установами, організаціями тощо);

– зовнішнє кредитування (надання й повернення зовнішніх кредитів).

Класифікація внутрішнього фінансування бюджету за типом кредитора відображає фінансування внаслідок позик державних фондів, банківських установ, інших фінансових установ, нефінансових державних підприємств, нефінансового приватного сектору, коштів єдиного казначейського рахунку, залишків коштів на рахунках бюджетних установ, змінювання депозитів і цінних паперів, що використовується для управління ліквідністю, коригування, змінювання залишків коштів бюджетних установ.

Класифікація зовнішнього фінансування передбачає отримання позик, наданих міжнародними організаціями економічного розвитку, органами управління іноземних держав, іноземними комерційними банками, постачальниками, за допомогою отримання позик, не віднесених до інших категорій, змінювання депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю, коригування.

За типом боргового зобов'язання класифікація фінансування бюджету та боргу відображає:

– загальне фінансування (довгострокові, середньострокові, короткострокові зобов'язання та векселі) та заборгованість за цими зобов'язаннями;

– фінансування внаслідок надходжень від приватизації державного майна;

– фінансування за активними операціями (змінювання депозитів і цінних паперів, що використовується для управління ліквідністю, змінювання обсягів готівкових коштів, за допомогою отримання коштів єдиного казначейського рахунку) та заборгованість за ними.

На сучасному етапі організації бюджетного процесу важливою складовою бюджетних видатків є їхній поділ за програмною ознакою. Застосування програмно-цільового методу класифікації видатків і кредитування бюджету здійснюється під час складання місцевих бюджетів різних рівнів. Програмна класифікація видатків державного бюджету (або місцевого бюджету) формується Міністерством фінансів України (на рівні місцевого бюджету – місцевим фінансовим органом) за пропозиціями, поданими головними розпорядниками бюджетних коштів під час складання проєкту закону про Державний бюджет України (проєкту рішення про місцевий бюджет) у бюджетних запитах. Програмна класифікація видатків місцевого бюджету формується з урахуванням типової програмної класифікації видатків місцевого бюджету, яка затверджується Міністерством фінансів України.

Відповідно до порядку відображення у формах фінансової звітності та обліку витрати бюджетних установ поділяються на: витрати за обмінними операціями та витрати за необмінними операціями (рис. 3.7).

Видатки бюджетних установ також можуть бути відплатними, тобто такими, що обмінюються на товар чи послугу, або невідплатними. Вони є основою для визначення результатів виконання кошторису та базою для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності.

Витрати бюджетних установ підлягають досить жорсткому нормативно-правовому регулюванню.

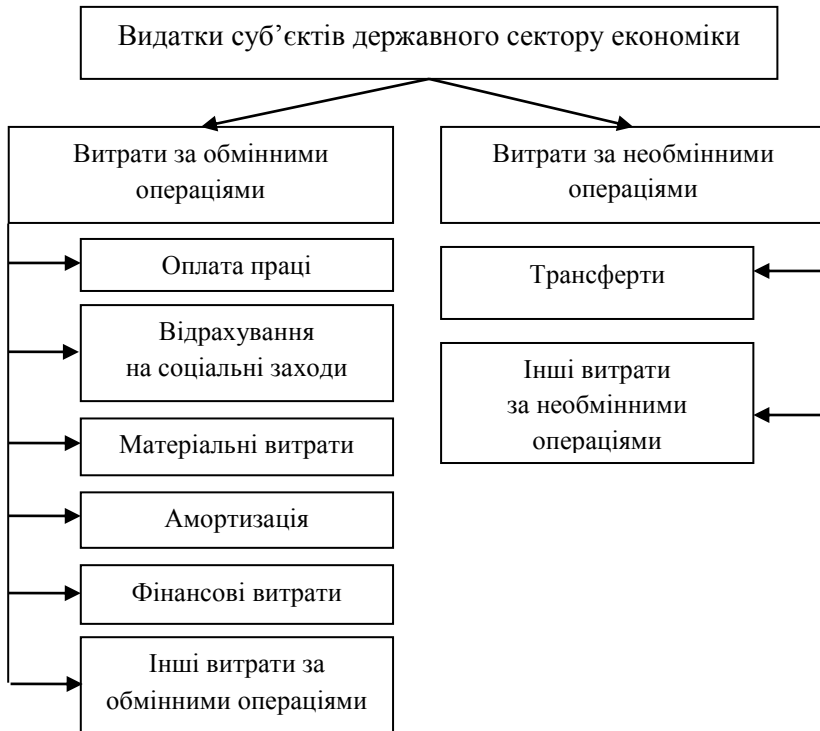

Рисунок 3.7 – Поділ видатків суб'єктів державного сектору відповідно до НП(С)БОДС

Усі бюджетні зобов'язання та платежі з бюджетів різних рівнів здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке, здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно

здійснити платежі протягом цього ж самого періоду або у майбутньому.

Бюджетне призначення – повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Питання для самоконтролю

1. Сутність, характерні риси та функції фінансових ресурсів бюджетної установи.

2. Бюджетні послуги та джерела їхнього фінансування.

3. Класифікаційні ознаки фінансових ресурсів бюджетної установи.

4. Що таке бюджетне асигнування?

5. Доходи бюджетної установи: поняття та види.

6. Охарактеризуйте власні надходження бюджетних установ.

7. Як класифікуються доходи суб'єктів державного сектору економіки?

8. Що таке бюджетне зобов'язання та бюджетне призначення?

9. Сутність і призначення видатків бюджетних установ.

10. За якими ознаками поділяються видатки бюджетних установ?

11. Охарактеризуйте видатки бюджетної установи відповідно до бюджетної класифікації видатків.

Тести

1. Фінансові ресурси – це:

а) грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку;

б) ресурси, які виникають із приводу розподілу вартості;

в) сукупність грошових коштів і надходжень, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання; основне джерело ВВП;

г) сукупність коштів, за допомогою яких здійснюється процес розширеного відтворення.

2. Кошти, що надходять до бюджетної установи з державного та місцевого бюджетів, належать до:

а) внутрішніх фінансових ресурсів;

б) зовнішніх фінансових ресурсів;

в) змішаних фінансових ресурсів;

г) власних фінансових ресурсів.

3. Перелік власних надходжень бюджетних установ і напрямів їхнього використання визначаються:

а) керівником бюджетної установи;

б) Постановою Кабінету Міністрів;

в) Бюджетним кодексом України;

г) головним розпорядником бюджетних коштів.

4. Власні надходження бюджетних установ використовуються:

а) відповідно до закону про державний бюджет чи рішення про місцевий бюджет;

б) на власний розсуд бюджетної установи;

в) за рішенням керівника бюджетної установи;

г) за спеціально визначеними напрямками.

5. За характером діяльності бюджетної установи фінансові ресурси поділяються на:

- а) кошти від надання статутних послуг і надання інших платних послуг;
- б) кошти, отримані з державного чи місцевого бюджетів;
- в) внутрішні та зовнішні;
- г) безповоротні та поворотні.

6. Де відображаються власні надходження бюджетних установ:

- а) загальний фонд, який не має цільового призначення;
- б) спеціальний фонд доходів, який має цільове спрямування;
- в) резервний фонд бюджету;
- г) бюджет розвитку, який має цільове призначення?

7. До обов'язкових платежів бюджетної установи належать:

- а) сплата податків;
- б) розрахунки за комунальні послуги та енергоносії;
- в) оплата соціальних заходів;
- г) розрахунки з банком.

8. До постійних фінансових ресурсів бюджетної установи відносять:

- а) кошти від реалізації та здачі в оренду майна;
- б) бюджетні асигнування, платні послуги;
- в) кошти, отримані внаслідок наукової діяльності;
- г) благодійні внески та гранти.

9. Перелік платних послуг, що надаються бюджетними установами, визначається:

- а) керівником бюджетної установи;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Головним розпорядником коштів;
- г) Бюджетним кодексом України.

10. Реальні, кінцеві видатки установи, які здійснюються у вигляді нарахування на заробітну плату та стипендії, приймання до оплати рахунків підприємств-постачальників і надавачів послуг, витрачання запасів на забезпечення потреб установи відображають видатки:

- а) касові;
- б) фактичні;
- в) планові;
- г) капітальні.

Розділ 4

КОШТОРИС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

4.1. Поняття кошторису бюджетної установи, їхні види

Для здійснення діяльності установ, які фінансуються за кошти державного та місцевих бюджетів, необхідно визначити обсяг ресурсів, необхідних для їхнього функціонування. Водночас важливо оцінити наявні джерела фінансування видатків цих бюджетних установ, створених для забезпечення виконання функцій органів державної влади або місцевого самоврядування. Планові суми доходів і видатків узагальнюються в документі, який є дозволом, для надання бюджетній установі повноважень щодо отримання та витрачання коштів, виділених із відповідного бюджету або ж отриманих нею як результат надання певних послуг. Таким документом, на підставі якого бюджетна установа отримує доходи та здійснює видатки і платежі, є кошторис (kosztorys).

Згідно з кошторисом визначаються такі аспекти діяльності бюджетної установи: по-перше, повноваження в частині отримання фінансових ресурсів із загального та спеціального фондів державного чи місцевого бюджетів; по-друге, розподіл бюджетних асигнувань на взяття організацією бюджетних зобов'язань із здійснення витрат.

Необхідно відзначити, що кошторис складають не лише бюджетні установи, а й благодійні чи громадські організації та інші суб'єкти господарювання, які є неприбутковими організаціями. Тому кошторис – це затверджений у встановленому порядку або ухвалений належно фінансово-плановий документ, який містить відповідні статті та суми витрат коштів на утримання органів державної влади та управління, установ та

організацій; на виробничу діяльність, капітальне будівництво тощо.

Кошторис бюджетної установи – це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподілу бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Отже, кошторис бюджетної установи – це основний плановий фінансовий документ.

Основна **мета кошторису** – це забезпечення бюджетною установою виконання своїх функцій і досягнення результатів, визначених згідно з бюджетними призначеннями.

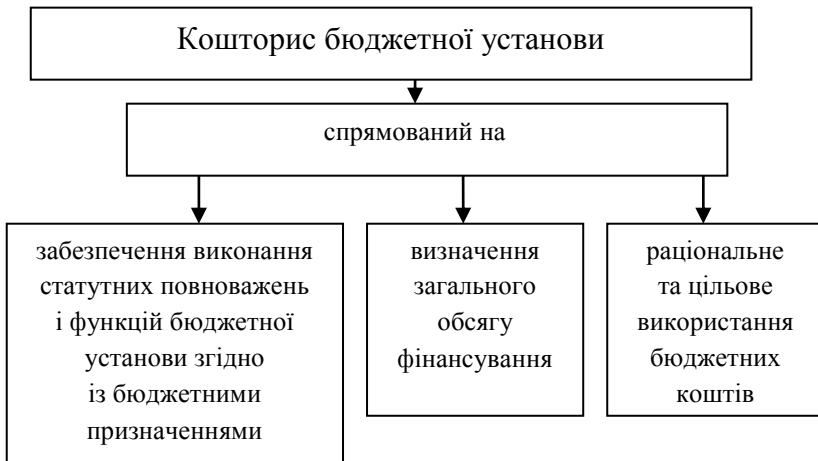

Рисунок 4.1 – Призначення кошторису бюджетної установи

Кошторис бюджетної установи встановлює на бюджетний період:

- повноваження щодо отримання надходжень із загального та спеціального фондів відповідного бюджету;
- розподіл бюджетних асигнувань на взяття установою бюджетних зобов'язань і здійснення платежів.

Отже, основними завданнями, що розв'язуються під час складання кошторису, є такі:

- визначення джерел залучення фінансових ресурсів;
- встановлення обсягів фінансових ресурсів;
- визначення фінансових відносин бюджетної установи з місцевим та державним бюджетами, а також економічними суб'єктами.

Передбачені в кошторисі бюджетні асигнування є граничними. Це означає, що здійснення витрат сумою більше, ніж визначені обсяги, не дозволяються. Також не можна здійснювати витрати, не заплановані кошторисом.

Кошторис складають усі бюджетні установи без винятку, тобто установи, які самостійно ведуть бухгалтерський облік, і установи, які обслуговуються централізованою бухгалтерією.

Крім того, одна бюджетна установа може мати один або декілька кошторисів (залежно від кількості бюджетних програм, які вона виконує).

Форма кошторису затверджується Міністерством фінансів України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28 лютого 2002 р. № 228 (додаток Г).

Розрізняють такі **види кошторисів**: індивідуальний кошторис, загальний кошторис, кошторис на проведення централізованих заходів, зведений кошторис (рис. 4.2).

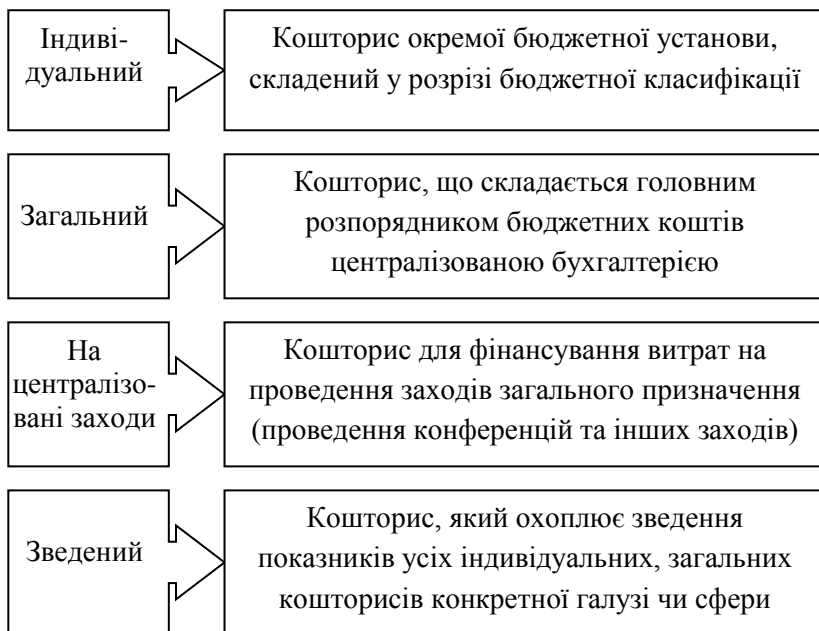

Рисунок 4.2 – Види кошторисів бюджетних установ

Індивідуальний кошторис – це фінансовий план конкретної бюджетної установи, яка має статус юридичної особи, та відображає специфіку й особливості її виробничої діяльності. Він також є основним документом під час планування і фінансування окремих заходів чи бюджетних програм, передбачених кодами видатків бюджетної класифікації. Так, його складають заклади освіти, охорони здоров'я, установи державної влади й управління, правоохоронні органи, суди і прокуратура та ін.

Індивідуальний кошторис підлягає обов'язковому затвердженню.

Загальний кошторис містить видатки однотипних невеликих установ, які обслуговуються централізованою бухгалтерією. Такі кошториси складаються по школах,

клубах, бібліотеках, фельдшерсько-акушерських пунктах. Характерною ознакою діяльності таких установ є невеликий обсяг фінансування та незначний штат працівників.

Кошторис видатків на проведення централізованих заходів розробляють міністерства, служби, управління (відділи) місцевих органів влади й управління на видатки, які доцільно здійснювати в централізованому порядку (наприклад, видатки на підготовку кадрів, придбання цінного навчального обладнання та інвентарю, медичного обладнання, автомобілів швидкої медичної допомоги, проведення спортивних змагань тощо).

До централізованих заходів належать заходи з організації та здійснення безпосередньо апаратом головного розпорядника або апаратом уповноваженого ним розпорядника нижчого рівня, або уповноваженою ним установою закупівель товарів, робіт і послуг у межах реалізації затверджених у встановленому порядку державних цільових програм, а також загальнодержавних заходів програмного спрямування з метою забезпечення відповідними товарами, роботами, послугами закладів та установ системи головного розпорядника та/або співвиконавців відповідних державних цільових програм.

Зведений галузевий кошторис складає головний розпорядник коштів відповідного бюджету відповідно до бюджетної класифікації. Зведений кошторис охоплює всі показники індивідуальних кошторисів за окремою бюджетною програмою. Він містить усі видатки на утримання установ одного відомства, наприклад управління (відділу) освіти чи охорони здоров'я, тобто в ньому об'єднуються індивідуальні кошториси, загальні кошториси і кошториси видатків на проведення централізованих заходів.

Розроблення зведених кошторисів можливе завдяки тому, що в основу індивідуальних кошторисів покладені єдині показники плану економічного і соціального розвитку, а базою для розрахунків усіх кошторисів служать чинні норми витрат, і складаються вони за єдиними формами і статтями (підстаттями) бюджетної класифікації.

Зведений кошторис не затверджується.

Зведені кошториси і плани асигнувань – це зведення показників усіх видів кошторисів і планів асигнувань розпорядників коштів бюджету нижчого рівня за функціональною класифікацією. Вони складаються головним розпорядником, розпорядником вищого рівня для подання їх Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам. Зведені кошториси не затверджуються.

Складають його установи після затвердження державного і місцевих бюджетів, які з цих бюджетів фінансуються.

Кошториси не складаються:

– за бюджетними програмами, призначення за якими встановлюються законом про Державний бюджет України за загальнодержавними витратами та рішенням відповідної ради про затвердження місцевого бюджету в частині міжбюджетних трансфертів;

– під час здійснення передавання бюджетних призначень головним розпорядникам бюджетних коштів і бюджетних програм щодо виконання державою гарантійних зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії, мобілізаційної підготовки галузей національної економіки, резервного фонду місцевих бюджетів;

– за бюджетними програмами щодо виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами.

Установа незалежно від того, чи веде вона бухгалтерський облік самостійно, чи обслуговується централізованою бухгалтерією, для забезпечення своєї діяльності складає індивідуальні кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису за кожною виконуваною нею бюджетною програмою (функцією), а вищі навчальні заклади та наукові установи, заклади охорони здоров'я – також індивідуальні плани використання бюджетних коштів та індивідуальні помісячні плани використання бюджетних коштів.

План асигнувань загального фонду бюджету (за винятком надання кредитів із бюджету) – це помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету), затверджених у загальному фонді кошторису, за скороченою економічною класифікацією видатків бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань (додаток Д).

План надання кредитів із загального фонду бюджету – це помісячний розподіл надання кредитів із бюджету, затверджених у загальному фонді кошторису, за класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань.

План спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ

та відповідних видатків) – це помісячний розподіл бюджетних асигнувань (за винятком власних надходжень бюджетних установ і відповідних видатків), затверджених у спеціальному фонді кошторису, за скороченою економічною класифікацією видатків бюджету або класифікацією кредитування бюджету, який регламентує протягом бюджетного періоду взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів відповідно до зазначених зобов'язань, у розрізі доходів бюджету за кодами класифікації доходів бюджету, фінансування бюджету за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, повернення кредитів до спеціального фонду бюджету за кодами програмної класифікації видатків і кредитування бюджету та класифікації кредитування бюджету.

План використання бюджетних коштів – це розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, у розрізі видатків бюджету, структура яких відповідає повній економічній класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету.

Форми зазначених документів затверджуються Міністерством фінансів України. Затверджені форми плану використання бюджетних коштів і помісячного плану використання бюджетних коштів можуть бути доповнені іншими показниками.

До кошторису також додаються розрахунки та обґрунтування видатків і доходів у розрізі видів доходів і елементів витрат за кожним фондом кошторису.

4.2. Структура кошторису бюджетної установи

Установам можуть виділятися бюджетні кошти лише за наявності затверджених кошторисів і планів асигнувань. Водночас установи мають право брати зобов'язання та витратити бюджетні кошти на цілі й у

межах, установлених затвердженими кошторисами і планами асигнувань.

Кошторис бюджетної установи є основним елементом фінансового планування і має дві складові:

– **загальний фонд**, який відображає надходження із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією на виконання бюджетною установою, організацією основних функцій або розподіл надання кредитів із бюджету за класифікацією кредитування бюджету;

– **спеціальний фонд** – містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету на конкретну мету та їхній розподіл за повною економічною класифікацією видатків бюджету на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних із виконанням установою основних функцій, або розподіл надання кредитів із бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

Типова форма кошторису бюджетної установи має також вступну й основну частини (додаток Г).

У **вступній частині** кошторису відображаються відомості про бюджетну установу: код установи, відповідно до єдиного державного реєстру підприємств, організацій, установ України (ЄДРПОУ); найменування установи; місцезнаходження установи (місто, район, область). Ці відомості беруть з установчих, реєстраційних документів.

Вступна частина кошторису містить також відомості про: вид бюджету (державний, обласний, міський, районний, об'єднаної територіальної громади, сільський тощо); коди й назви відомчої, програмної класифікації видатків відповідного бюджету. Головний розпорядник коштів відповідного бюджету доводить

бюджетній установі ці відомості одночасно з граничними обсягами видатків за загальним фондом.

Основна частина кошторису за формою має табличну форму та складається з двох розділів: надходження; видатки та надання кредитів.

Розділ **«Надходження»** містить планові обсяги коштів із загального фонду бюджету; спеціального фонду; кошти, що надходять із інших бюджетів; фінансування (за типом боргового зобов'язання) (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 – Статті надходження коштів, що відображаються в кошторисі бюджетної установи

Показник	Код бюджетної класифікації
1	2
Надходження коштів із загального фонду бюджету	x
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у т. ч.	x
надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством	25010000
Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю	25010100
Надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності	25010200
Плата за оренду майна бюджетних установ	25010300
Надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)	25010400
<i>інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	25020000
Благодійні внески, гранти та дарунки	25020100
Кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, зокрема заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб	25020200

Продовження таблиці 4.1

1	2
Кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право; кошти, що отримують державні і комунальні вищі навчальні заклади, наукові установи та заклади культури як відсотки, нараховані на залишок коштів на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору для розміщення власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти	25020300
Кошти, отримані від реалізації майнових прав на фільми, вихідні матеріали фільмів та фільмокопій, створені за бюджетні кошти як за державним замовленням, так і на умовах фінансової підтримки	25020400
<i>інші надходження, у т. ч.</i>	
<i>інші доходи</i>	
Кошти, що надходять з інших бюджетів	41010000
<i>Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів</i>	41010600
Фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання)	
Фінансування за активними операціями	600000
Зміни обсягів бюджетних коштів	602000
На початок періоду	602100

У розділі кошторису **«Видатки та надання кредитів»** містяться обсяги видатків за загальним і спеціальним фондами бюджету за повною економічною класифікацією видатків бюджету та класифікацією кредитування бюджету.

Видатки та надання кредиту кошторису бюджетної установи охоплюють такі групи:

- поточні видатки;

- капітальні видатки;
- надання внутрішніх кредитів;
- надання зовнішніх кредитів;
- нерозподілені видатки.

Видатки та надання кредитів формуються в кошторисі бюджетної установи відповідно до кодів економічної класифікації видатків (КЕКВ) за загальним і спеціальними фондами та обґрунтовуються відповідними розрахунками.

Обсяг видатків і надання кредитів у кошторисі повинен відповідати сумі надходжень, які установа в бюджетному періоді планує використати.

За загальним і спеціальним фондами кошторису бюджетної установи загальні суми за розділами кошторису «Надходження» і «Видатки та надання кредитів» повинні бути однакові між собою.

Залишки коштів на рахунках бюджетної установи за спеціальним фондом не враховують у розділах «Надходження» і «Видатки та надання кредитів» кошторису за спеціальним фондом.

4.3. Порядок складання кошторису бюджетної установи

Порядок складання, затвердження та виконання кошторису бюджетних установ регулюється такими нормативними актами, як Бюджетний кодекс України, Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ». Цим Порядком передбачена послідовність дій під час затвердження кошторису. Фінансування установ без затвердженого в установленому порядку кошторису забороняється.

Планування та складання кошторису бюджетної установи спрямоване на таке: визначення обсягу доходів і видатків, пов'язаних із діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів установи; забезпечення покриття видатків фінансовими ресурсами з різних джерел.

Міністерство фінансів України чи місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників відомості про граничні обсяги видатків бюджету та надання кредитів із бюджету загального фонду проекту відповідного бюджету на наступний рік, що є підставою для складання проектів кошторисів.

Алгоритм складання кошторису установ державної форми власності подано на рисунку 4.3.

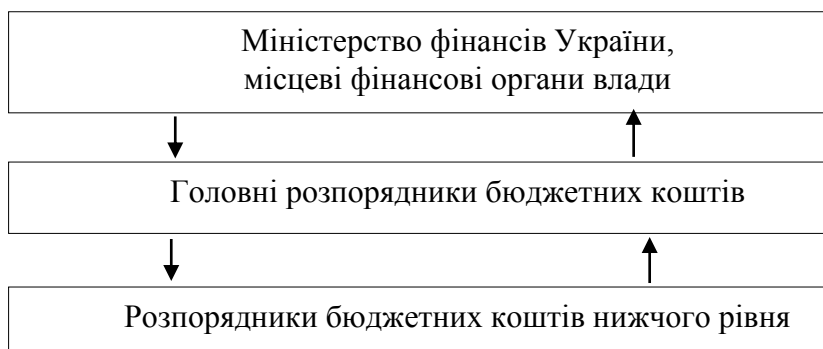

Рисунок 4.3 – Алгоритм складання та затвердження кошторису доходів і видатків

Для правильної та своєчасної організації роботи, пов'язаної із складанням проектів кошторисів, головні розпорядники, керуючись відповідними вказівками Міністерства фінансів, місцевих фінансових органів щодо складання проектів відповідних бюджетів на наступний рік:

– встановлюють для розпорядників нижчого рівня граничні обсяги видатків бюджету та/або надання кредитів із бюджету із загального фонду бюджету, термін подання проєктів кошторисів і дають вказівки щодо їх складання;

– розробляють і повідомляють розпорядникам нижчого рівня інші показники, яких вони повинні дотримуватися відповідно до законодавства і які необхідні для правильного визначення видатків бюджету та надання кредитів із бюджету у проєктах кошторисів;

– забезпечують складання проєктів кошторисів на бюджетні програми (функції), що виконуються безпосередньо головними розпорядниками.

Головний розпорядник бюджетних коштів відповідного бюджету після затвердження цього бюджету надсилає до бюджетної установи для уточнення проєкту кошторису граничні показники щодо сум бюджетних призначень, бюджетних асигнувань. Ці показники використовує установа також для складання проєктів: плану асигнувань загального фонду бюджету; плану спеціального фонду, плану надання кредитів із загального фонду бюджету; плану використання бюджетних коштів; помісячного плану використання бюджетних коштів. Ці документи і кошторис бюджетної установи складають одночасно.

Порядок складання кошторису бюджетної установи подано на рисунку 4.4.

Проєкти кошторисів складаються усіма бюджетними установами на наступний бюджетний рік. У разі коли установи утворені не з початку року, кошториси складаються і затверджуються для кожної установи з часу її утворення до кінця бюджетного року в загальному порядку.

Дохідна частина проєктів кошторисів містить планові обсяги надходжень, які передбачається спрямувати

на здійснення видатків бюджету та надання кредитів із бюджету із загального і спеціального фондів проектів відповідних бюджетів.

Рисунок 4.4 – Порядок складання кошторису

У процесі складання та затвердження проектів кошторисів залишки бюджетних коштів за спеціальним фондом кошторисів не плануються.

Обсяги надходжень до спеціального фонду проекту кошторису визначаються на підставі розрахунків, які складаються за кожним джерелом доходів та/або фінансування бюджету чи повернення кредитів до бюджету, що плануються на наступний рік.

Для здійснення розрахунків надходжень спеціального фонду враховують такі показники:

– обсяг надання тих чи інших платних послуг, а також інші розрахункові показники (площа приміщень і вартість обладнання та іншого майна, що здаються в оренду, кількість місць у гуртожитках, кількість відвідувань музеїв, виставок тощо) та розмір плати в розрахунку на одиницю показника (вартості одиниці площі, ліжко-місця, відвідування тощо), який повинен встановлюватися відповідно до законодавства;

– прогнозне надходження зборів (обов'язкових платежів) до спеціального фонду бюджету;

– прогнозний обсяг повернення коштів до бюджету, що мають цільове призначення.

Ці показники є основою для визначення суми надходжень на наступний рік за кожним їхнім джерелом з урахуванням специфіки діяльності бюджетної установи. Планування власних надходжень спеціального фонду проекту кошторису бюджетних установ здійснюється за групами та підгрупами, визначеними Бюджетним кодексом України. Тобто окремо розраховують власні надходження від: надання платних послуг; додаткової господарської діяльності; оренди майна; реалізації майна тощо.

Під час формування зазначених показників усіх підгруп першої групи власних надходжень бюджетної установи обов'язково враховується рівень їхнього фактичного виконання у звітному році й очікуваного виконання в році, що передує плановому. У розрахунках ці показники наводять у повному обсязі. Водночас вони мають відповідати показникам бухгалтерської звітності за відповідний звітний рік.

Розрахунки сум надходжень дарунків, грантів чи благодійних внесків обчислюють відповідно до договорів,

календарних планів проведення централізованих заходів та інших документів, якими передбачено їхнє отримання.

Спеціальний фонд проекту кошторису передбачає зведення показників спеціального фонду кошторису за всіма джерелами надходження коштів до цього фонду та відповідними напрямками їхнього використання.

Розподіл видатків бюджету та надання кредитів із бюджету загального та спеціального фондів проекту кошторису проводиться лише в межах і за кошти відповідних надходжень, запланованих із цією метою в зазначеному фонді та обґрунтовуються відповідними розрахунками.

Суми кошторису також відповідають граничним показникам видатків загального фонду (поточних, капітальних), зокрема на оплату праці, оплату відряджень, комунальні послуги, якщо їхні граничні значення головний розпорядник надіслав установі. Якщо у граничній сумі поточних видатків не виокремлені напрями використання, видатки за ними установа розподіляє самостійно.

Видатки кошторису бюджетної установи за кожним КЕКВ деталізуються за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю.

Розрахунок для таких видатків КЕКВ, як 2110 «Оплата праці»; 2120 «Нарахування на оплату праці» має свої особливості. Так, суми видатків за КЕКВ 2111 «Заробітна плата» і 2112 «Грошове забезпечення військовослужбовців» підтверджуються штатним розписом і відповідним розрахунком розміру фонду оплати праці, який визначає за кожною посадою розмір посадового окладу, надбавок і доплат, премій, сум індексації та інших виплат.

Суми видатків за КЕКВ 2120 «Нарахування на оплату праці» розраховують з урахуванням ставок єдиного соціального внеску (ЄСВ), розмір якого становить 22 % і

8,41 % (для працівників, які мають інвалідність) та фонду оплати праці, а також на підставі запланованого розміру винагороди за договорами цивільно-правового характеру.

Кошторис бюджетної установи містить річний обсяг коштів, який забезпечує потребу установи в оплаті послуг зв'язку, природного газу, водопостачання, водовідведення, електричної і теплової енергії. Їх планують за загальним і спеціальним фондами. Так, за КЕКВ 2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв» складають детальні розрахунки на підставі затверджених лімітів.

За видатками спеціального фонду кошторис бюджетної установи обґрунтовують розрахунками з врахуванням черговості використання власних надходжень. Суми видатків визначають із урахуванням:

- напрямів використання власних надходжень;
- потреби погашення заборгованості з бюджетних зобов'язань минулих років;
- потреби виконання основних функцій установи, якщо за загальним фондом видатки забезпечені не повною мірою.

Складання кошторису бюджетної установи за видатками спеціального фонду здійснюється на основі чинного законодавства відповідно до напрямів використання власних надходжень.

Так, коштами, отриманими від надання платних послуг за основною діяльністю, дозволено оплачувати видатки на організацію діяльності з надання цих послуг.

Якщо передбачені надходження від додаткової (господарської) діяльності, цими коштами дозволено оплачувати: організацію цієї діяльності; господарські потреби установи, зокрема комунальні послуги й енергоносії.

Коштами, отриманими як орендну плату, дозволено оплачувати видатки на утримання, облаштування, ремонт і придбання майна.

Якщо кошторис бюджетної установи передбачає надходження від реалізації майна, ними оплачують: ремонт, модернізацію чи придбання нових активів; видатки зі збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти; господарські потреби установи, зокрема комунальні послуги й енергоносії.

Якщо, крім власних надходжень першої групи, у кошторисі бюджетної установи є надходження другої групи, їх можна витратити на організацію основної діяльності установи.

Бюджетна установа повинна забезпечити бюджетними коштами захищені видатки. Це видатки на: оплату праці; нарахування на оплату праці; медикаменти і перев'язувальні матеріали; продукти харчування; оплату комунальних послуг та енергоносіїв; охорону державних (комунальних) закладів культури тощо. Незахищені видатки, що їх містить кошторис бюджетної установи, планують лише в разі забезпечення в повному обсязі фінансуванням захищених видатків.

4.4. Порядок розгляду й затвердження кошторису

Остаточне формування кошторису здійснюється на підставі лімітної довідки про асигнування з бюджету, яку в тижневий термін після опублікування Закону України про Державний бюджет України, відповідного рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, Міністерство фінансів України, Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників бюджетних коштів.

Лімітна довідка про бюджетні асигнування – це документ, який містить затверджені бюджетні призначення (встановлені бюджетні асигнування) та їхній помісячний розподіл, а також інші показники, що згідно із законодавством повинні бути визначені на основі нормативів, і видається відповідно Мінфіном, Міністерством фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органом, головним розпорядником.

Показники лімітної довідки доводяться до відома головних розпорядників, розпорядників нижчого рівня для уточнення проектів кошторисів і складання проектів планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів.

Форма лімітної довідки затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» (додаток Е).

Згідно із зазначеними лімітними довідками головні розпорядники та розпорядники вищого рівня уточнюють розпорядникам нижчого рівня річні обсяги бюджетних асигнувань, здійснюють помісячний розподіл асигнувань із загального фонду та доводять до них відповідні лімітні довідки.

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня складають кошториси на підставі отриманих обсягів бюджетних асигнувань.

Головні розпорядники коштів встановлюють термін подання проектів кошторисів для розпорядників нижчого рівня і контролюють їхнє складання.

На підставі показників лімітних довідок розпорядники бюджетних коштів приводять свої витрати у відповідність із бюджетними асигнуваннями. Для цього кількість працівників установи, що пропонується до затвердження за штатним розписом, повинна бути приведена у відповідність із визначеним фондом оплати праці, а інші витрати – у відповідність із іншими встановленими асигнуваннями в такий спосіб, щоб забезпечити виконання покладених на установу функцій.

Типова форма штатного розпису бюджетної установи затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 28.01.2002 № 57 «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» (додаток Ж).

У разі потреби міністерства та інші центральні органи виконавчої влади за погодженням із Міністерством фінансів України можуть встановлювати форму штатного розпису для відповідної галузі.

Штатний розпис установ затверджується в порядку, визначеному відповідним міністерством або іншим центральним органом виконавчої влади.

У тижневий термін після затвердження штатних розписів головні розпорядники подають Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам зведені показники за мережею, штатними розписами та контингентами установ і одержувачів.

Уточнені проекти кошторисів повинні співвідноситися з лімітними довідками.

Головні розпорядники розглядають показники проектів кошторисів бюджетних установ щодо законності та правильності розрахунків, доцільності запланованих видатків бюджету та надання кредитів із бюджету, правильності їхнього розподілу відповідно до економічної

класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету, повноти надходження доходів або повернення кредитів, додержання встановлених ставок (посадових окладів), норм, цін, лімітів, а також інших показників відповідно до законодавства.

Розпорядники свої витрати приводять у відповідність із бюджетними асигнуваннями та іншими показниками, доведеними лімітними довідками. Для цього кількість працівників установи, що пропонується до затвердження за штатним розписом, повинна бути приведена у відповідність із визначеним фондом оплати праці, а інші витрати – у відповідність з іншими встановленими асигнуваннями в такий спосіб, щоб забезпечити виконання покладених на установу функцій.

Типова форма штатного розпису установи затверджується Міністерством фінансів, однак у разі потреби міністерства та інші центральні органи виконавчої влади за погодженням із Міністерством фінансів можуть установлювати форму штатного розпису для відповідної галузі. Штатний розпис установ затверджується в порядку, визначеному відповідним міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади.

Проекти кошторисів і планів асигнувань установ у разі потреби розглядаються головним розпорядником. Головні розпорядники під час розгляду проектів кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів зобов'язані:

– забезпечити виконання вимог законодавства, а також вказівок щодо складання кошторисів на наступний рік;

– додержуватися режиму економії, не допускати внесення до кошторисів бюджетних асигнувань, не зумовлених потребою;

– забезпечити в проектах кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів додержання доведених у лімітних довідках річних обсягів бюджетних асигнувань і їхнього помісячного розподілу з урахуванням термінів проведення окремих заходів і можливості здійснення відповідних видатків бюджету та надання кредитів із бюджету протягом бюджетного періоду;

– не допускати прийняття в кошторисах сум, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Головні розпорядники після одержання лімітних довідок подають Міністерству фінансів України, Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, місцевим фінансовим органам уточнені проекти зведених кошторисів, зведених планів асигнувань загального фонду бюджету, зведених планів надання кредитів із загального фонду бюджету, зведених планів спеціального фонду, а головні розпорядники коштів, через які отримують бюджетні призначення вищі навчальні заклади та наукові установи, заклади охорони здоров'я також уточнені проекти зведених планів використання бюджетних коштів і зведених помісячних планів використання бюджетних

коштів для складання і затвердження згідно з бюджетними призначеннями, встановленими у відповідному бюджеті для загального і спеціального фонду в розрізі головних розпорядників, розпису відповідного бюджету (рис. 4.5).

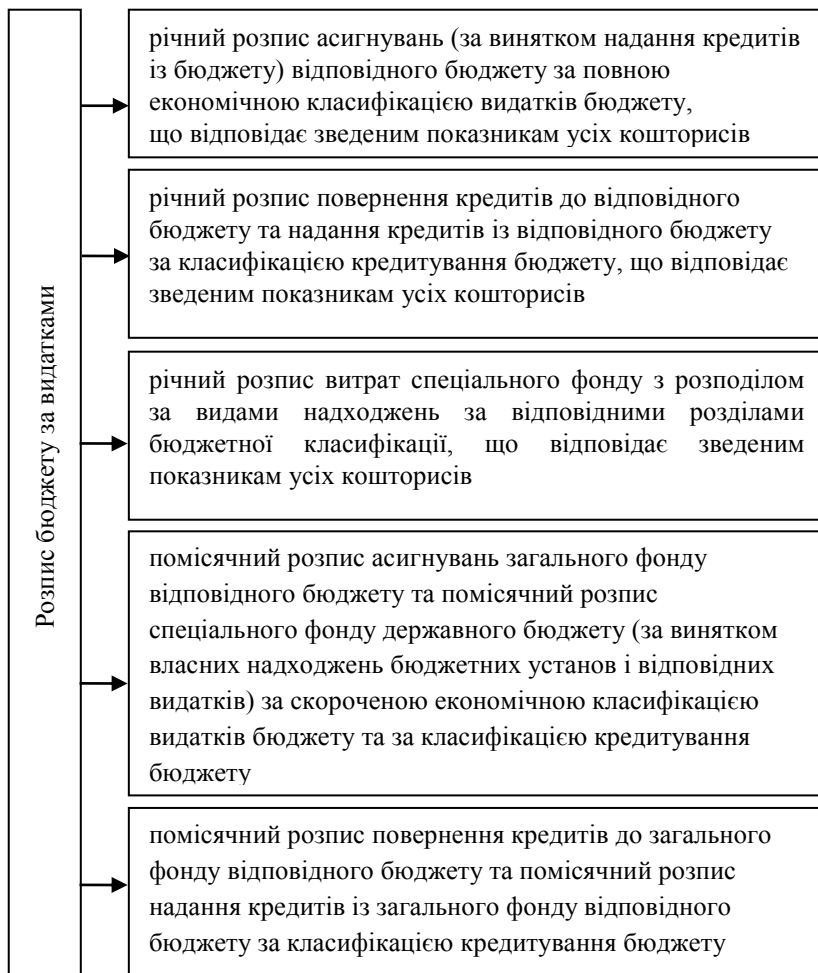

Рисунок 4.5 – Складові розпису бюджету за видатками

Уточнені проекти кошторисів і складені проекти планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячних планів використання бюджетних коштів повинні відповідати певним лімітним довідкам.

Розпис Державного бюджету України та місцевих бюджетів на відповідний рік має бути збалансованим.

Розпис складається відповідно до бюджетних призначень, установлених у Законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет), і затверджується Міністром фінансів України (місцевими фінансовими органами) у місячний термін із дня ухвалення закону (ухвалення рішення про місцевий бюджет).

Відповідно до затверженого розпису бюджету розпорядники бюджетних коштів одержують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів.

Річні та помісячні розписи бюджетних асигнувань повинні співвідноситися із зведеними показниками усіх кошторисів, зведеними показниками всіх планів асигнувань загального фонду бюджету та планів спеціального фонду, зведеними показниками всіх планів надання кредитів із загального фонду бюджету.

Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, помісячні плани використання бюджетних коштів і плани використання бюджетних коштів затверджуються протягом 30 календарних днів після затвердження розписів відповідних бюджетів.

Кошторис затверджується за загальним і спеціальним фондами на рік без розподілу за періодами.

Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду і штатні розписи бюджетних установ підписує керівник фінансового підрозділу та затверджує керівник установи, уповноваженої затверджувати такі документи, підпис скріплюється гербовою печаткою із зазначенням дати.

Зазначені документи подаються у двох примірниках, один із яких повертається бюджетній установі, а другий залишається установі, керівник якої затвердив кошторис.

Згідно з Порядком складання, розгляду, затвердження та основними вимогами до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою КМУ від 28.02.2002 № 228, головний розпорядник доводить установі форму розрахунків, що підтверджують видатки кошторису бюджетної установи, централізовано. Або ж у головного розпорядника установа погоджує її самостійно.

Одночасно з кошторисом установа подає до головного розпорядника на затвердження план асигнувань загального фонду бюджету, план спеціального фонду, план використання бюджетних коштів, помісячний план використання бюджетних коштів і штатний розпис установи. А після цього протягом року установа мусить дотримуватися зазначених у цих документах граничних сум.

4.5. Вимоги до виконання кошторису бюджетної установи

Виконання кошторису бюджетної установи також має свої особливості. Установа укладає договори, оплачує товари, роботи, послуги тощо лише в межах бюджетних асигнувань, затверджених кошторисом, планом асигнувань

загального фонду бюджету, планом спеціального фонду тощо.

Виконуючи кошторис, установа не має права здійснювати запозичення в будь-якій формі або надавати юридичним чи фізичним особам кредити з бюджету.

Бюджетна установа може здійснювати видатки для забезпечення своєї діяльності, виконання пріоритетних заходів; погашення зареєстрованих у органі Казначейства зобов'язань минулих періодів, які містив кошторис бюджетної установи на минулий рік.

За спеціальним фондом бюджету установа бере бюджетні зобов'язання винятково в межах відповідних фактичних надходжень до цього фонду з урахуванням залишку коштів на початок бюджетного року. Виконуючи кошторис, варто прагнути до зменшення суми заборгованості за бюджетними зобов'язаннями минулих періодів і не допускати утворення в поточному році нової суми заборгованості.

Після затвердження розпису державного чи відповідного місцевого бюджету кошторис бюджетної установи затверджується протягом 30 календарних днів. До його затвердження видатки установи провадять згідно з проєктами кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, які обов'язково підписує керівник установи та головний бухгалтер.

У разі незатвердження кошторису бюджетній установі заборонено провадити діяльність. Проведення окреслених платежів у цей період обов'язково перевіряють органи державного фінансового контролю під час проведення ревізій.

Якщо бюджетний розпис на бюджетний рік не затверджено в установленій Бюджетним кодексом термін, то Міністерство фінансів або місцеві фінансові органи

складають тимчасовий розпис бюджету на I квартал, а установа – тимчасовий індивідуальний кошторис бюджетної установи, який затверджує її керівник.

Після затвердження відповідного бюджетного розпису установа складає кошторис, у якому враховує обсяги видатків, які вона провадила за тимчасовим індивідуальним кошторисом.

Протягом року до кошторису можуть бути внесені зміни, що підтверджуються відповідними довідками.

Передумови для внесення змін виникають, якщо:

- бюджетні асигнування перерозподілять у розрізі КЕКВ у межах загального обсягу бюджетних призначень (окремо за загальним і спеціальним фондами);

- бюджетні призначення передають від одного головного розпорядника до іншого;

- бюджетні призначення зменшують головному розпоряднику на суму витрачених не за цільовим призначенням коштів;

- у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника (окремо за загальним і спеціальним фондами) видатки перерозподіляють за бюджетними програмами або збільшують видатки розвитку внаслідок зменшення інших видатків;

- видатки бюджету перерозподіляють на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями;

- нерозподілені бюджетні призначення передають на визначену мету між головними розпорядниками;

- річні видатки бюджету скорочують за кошт загального фонду;

- внесені зміни до державного чи місцевого бюджету;

– видатки бюджету збільшують завдяки перевищенню обсягу власних надходжень спеціального фонду з урахуванням їхніх залишків на початок року.

Також якщо загальний обсяг фактичних надходжень до спеціального фонду разом із сумою залишку коштів на початок року більший, ніж надходження, які визначає кошторис бюджетної установи, то передбачаються зміни за спеціальним фондом. Підставою для внесення змін до кошторису за спеціальним фондом (за власними надходженнями) є: довідка органу Казначейства про підтвердження надходжень на спеціальні реєстраційні рахунки; довідка про зміни в кошторис бюджетної установи; зведення показників спеціального фонду кошторису без внесення відповідних змін до бюджетного розпису за спеціальним фондом бюджету. Копію довідки про зміни до кошторису за спеціальним фондом (власні надходження) установа завіряє в органі Казначейства, після чого передає її до головного розпорядника.

Якщо фактичний обсяг власних надходжень з урахуванням залишку на початок року менший, ніж заплановані показники, які враховує кошторис бюджетної установи за спеціальним фондом, установа обов'язково вносить зміни до кошторису за спеціальним фондом і зведення показників спеціального фонду кошторису. Водночас зменшує обсяг надходжень і видатків з урахуванням очікуваного виконання кошторису за спеціальним фондом у поточному бюджетному періоді. Ці зміни потрібно внести не пізніше ніж за три тижні до кінця бюджетного року.

Виконуючи кошторис, установа обов'язково складає бюджетну звітність за бюджетними програмами в розрізі загального і спеціального фондів. У цій звітності планові показники, що містить кошторис бюджетної установи за спеціальним фондом, відображають з

урачуванням внесених змін до кошторисів. Вони обов'язково мають відповідати даним обліку, які веде орган Казначейства. Кошторис, план асигнувань загального фонду бюджету, план надання кредитів із загального фонду бюджету, план спеціального фонду, зведення показників спеціального фонду кошторису, план використання бюджетних коштів, помісячний план використання бюджетних коштів виконують наростальним підсумком. Тому у звітності установи та обліку органів Казначейства усі показники, що містить кошторис бюджетної установи, відображають також наростальним підсумком.

Будь-які бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення, встановлюються законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет.

Питання для самоконтролю

1. Сутність кошторису та його значення в діяльності бюджетної установи.
2. Види кошторисів і їхня характеристика.
3. Які основні документи додаються до кошторису бюджетної установи?
4. На які частини поділяється кошторис бюджетної установи?
5. Що відображається у вступній частині кошторису?
6. Що відображається в розділі кошторису «Надходження»?
7. Охарактеризуйте розділ кошторису «Видатки та надання кредитів».
8. Охарактеризуйте порядок складання кошторису бюджетної установи.

9. Охарактеризуйте порядок розгляду та затвердження кошторису.

10. Що необхідно знати під час виконання кошторису бюджетної установи?

Тести

1. Базовим фінансовим документом, яким на бюджетний період встановлюються повноваження бюджетної установи, є:

- а) план використання бюджетних коштів;
- б) план асигнувань;
- в) кошторис;
- г) бюджет.

2. Кошторис доходів і видатків бюджетної установи складається на:

- а) календарний рік;
- б) квартал;
- в) три роки.
- г) місяць.

3. Підставою для складання проєкту кошторису є:

- а) лімітна довідка;
- б) бюджетний запит;
- в) бюджетні призначення;
- г) розпис бюджету.

4. Показники лімітної довідки містять видатки в розрізі:

- а) функціональних та економічних кодів;
- б) розпорядників нижчого рівня;
- в) бюджетних програм;
- г) головних розпорядників бюджетних коштів.

5. Розпис бюджету складається на підставі:

- а) лімітної довідки;
- б) уточненого кошторису;

в) уточненого плану використання бюджетних коштів;

г) уточненого плану асигнувань.

6. Складниками кошторису є:

а) загальний і спеціальний фонди;

б) спеціальний фонд і бюджет розвитку;

в) загальний і резервний фонди;

г) поточні і капітальні видатки.

7. Бюджетна установа повинна забезпечити бюджетними коштами захищені видатки, а саме:

а) проведення капітального ремонту;

б) придбання комп'ютерної техніки;

в) оплата комунальних послуг та енергоносіїв;

г) виплата премій працівникам бюджетної установи.

8. Якщо бюджетний розпис на бюджетний рік не затверджено в установленій Бюджетним кодексом термін, то:

а) Міністерство фінансів або місцеві фінансові органи складають тимчасовий розпис бюджету на пів року;

б) Міністерство фінансів або місцеві фінансові органи складають тимчасовий розпис бюджету на I квартал, а установа – тимчасовий індивідуальний кошторис бюджетної установи, який затверджує її керівник;

в) Міністерство фінансів або місцеві фінансові органи дають дозвіл бюджетній установі працювати без затвердженого кошторису;

г) бюджетна установа припиняє свою діяльність до затвердження кошторису.

9. Після затвердження розпису державного чи відповідного місцевого бюджету кошторис бюджетної установи затверджується протягом:

а) 7 календарних днів;

б) 15 календарних днів;

в) 30 календарних днів;

г) термін не визначено.

10. Хто доводить до головних розпорядників відомості про граничні обсяги видатків бюджету та надання кредитів із бюджету загального фонду проєкту відповідного бюджету на наступний рік:

а) Міністерство фінансів України чи місцеві фінансові органи;

б) Кабінет Міністрів України;

в) Верховна Рада України;

г) місцеві державні адміністрації?

Розділ 5

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

5.1. Організаційні основи фінансового планування діяльності бюджетної установи

Фінансове планування є однією із функцій управління суб'єктом державного сектору економіки, що забезпечує досягнення стійкого розвитку. За своїм змістом та формою воно є особливою сферою господарської діяльності бюджетних установ, спрямованою на обґрунтування ефективності управлінських рішень із питань фінансового забезпечення функціонування та розвитку даних суб'єктів економіки та складання відповідних фінансових планів і прогнозів.

Фінансове планування діяльності бюджетної установи – це законодавчо закріплений і науково-обґрунтований процес визначення потреби у фінансових ресурсах, джерелах фінансування та напрямках їхнього використання з метою забезпечення виконання статутних завдань і функцій.

Фінансове планування ґрунтується на чинній нормативно-правовій базі; дослідженні реального фінансово-економічного стану держави; динаміці показників формування, розміщення і використання фінансових ресурсів у поточному періоді та встановленні потреби у фінансуванні на перспективу.

Основними завданнями фінансового планування на рівні бюджетної установи є:

- забезпечення виконання статутних завдань і функцій діяльності бюджетної установи;
- створення умов для досягнення високої результативності діяльності;

- задоволення потреб здійснення господарської діяльності у фінансових ресурсах;
- встановлення дієвої системи фінансових відносин із державою, фінансово-кредитними інститутами та іншими суб'єктами господарювання;
- визначення раціональних напрямів використання фінансових ресурсів;
- обґрунтованість грошових потоків відповідно до поточних потреб бюджетної установи, які забезпечили б платоспроможність і фінансову стійкість.

Реалізація основних завдань фінансового планування діяльності бюджетної установи має здійснюватися з врахуванням основних принципів, характеристика яких подана в таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Характеристика принципів фінансового планування діяльності бюджетної установи

Принцип	Сутність принципу
1	2
Об'єктивності	Фінансове планування є початковим етапом у системі управління фінансами бюджетних установ
Оптимальності	Визначення необхідних джерел формування та оптимальних способів використання бюджетних ресурсів для забезпечення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку
Ефективності	Відображення результативності діяльності бюджетних установ щодо надання якісних і достатніх суспільних послуг відповідно до статутної мети їхнього функціонування
Комплексності	Узгодження загальнодержавних, регіональних та індивідуальних стратегій розвитку згідно з бюджетними можливостями на основі взаємозв'язку матеріальних, трудових і фінансових ресурсів

Продовження таблиці 5.1

1	2
Єдності	Застосування єдиної методології прогнозування бюджетних показників і здійснення бюджетних розрахунків
Науковості	Проведення планових розрахунків і їхня економічна обґрунтованість на основі реальної ситуації; застосування прогресивної методології, науково-обґрунтованих норм, нормативів, лімітів фінансових ресурсів

Фінансове планування розкриває свою сутність і значущість через такі *функції*:

- відображення стратегічних напрямків діяльності органів державної влади та управління у сфері реалізації фінансової політики;

- визначення кількісних і якісних параметрів надання суспільних послуг через бюджетну сферу на плановий і стратегічний періоди;

- обґрунтування раціональних форм фінансового забезпечення планового та стратегічного рівнів соціально-економічного розвитку з урахуванням наявних і потенційних ресурсів;

- оптимізація джерел формування фінансових ресурсів і встановлення їхнього достатнього обсягу для покриття в повному обсязі поточних і капітальних витрат діяльності бюджетних установ;

- визначення необхідного рівня перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення належного рівня макроекономічного зростання та підвищення добробуту населення.

Зважаючи на специфіку діяльності бюджетних установ, фінансове планування має певні особливості, подані на рисунку 5.1.

Рисунок 5.1 – Особливості фінансового планування діяльності бюджетної установи

Головним призначенням фінансового планування на рівні бюджетної установи є розрахунок потреби у фінансових ресурсах, обсягах і напрямках їхнього використання, визначення ефективності кожної фінансової операції й результатів діяльності такого суб'єкта.

Фінансове планування діяльності бюджетної установи здійснюється в шість етапів (рис. 5.2).

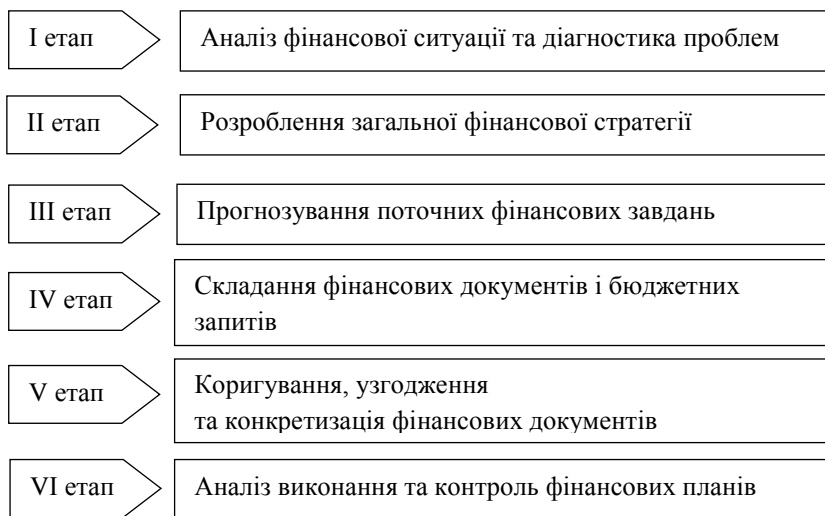

Рисунок 5.2 – Порядок фінансового планування діяльності бюджетної установи

У процесі здійснення фінансового планування важливу роль відіграє забезпечення збалансованості та пропорційності фінансових ресурсів бюджетної установи. Водночас збалансованість означає оптимальне співвідношення між фінансовими ресурсами, що перебувають у розпорядженні держави та надаються бюджетним установам на виконання державного замовлення чи державних контрактів, і надходженнями, які суб'єкт може залучити у вигляді платних та інших послуг.

Пропорційність фінансових ресурсів дозволяє встановити терміни надходження коштів і можливість здійснення платежів за оплату наданих послуг. Цим визначається ефективність запланованих витрат, вибір

раціональних форм мобілізації доходів, їхнього розподілу на підставі доцільності й результативності.

Під час складання відповідних фінансових планів відбувається порівняння початкових витрат для здійснення діяльності з реальними можливостями, а внаслідок проведення узгодження та коригування, досягається фінансова збалансованість коштів бюджетних установ.

5.2. Методи фінансового планування

Фінансове планування здійснюється за допомогою науково-обґрунтованих інструментів, які дозволяють розрахувати обсяг фінансових ресурсів суб'єкта господарювання на плановий і прогнозний періоди.

Методи планування – це сукупність способів, прийомів та правил здійснення відповідних планових розрахунків показників.

У системі фінансового планування діяльності бюджетної установи використовуються такі основні методи планування (рис. 5.3).

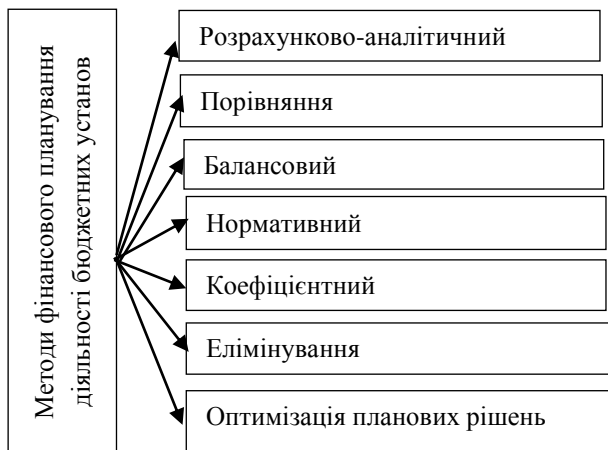

Рисунок 5.3 – Методи фінансового планування діяльності бюджетної установи

Одним із базових методів здійснення фінансового планування є розрахунково-аналітичний метод, який дає змогу прослідкувати за динамікою фінансових показників протягом окремих періодів (попередніх, звітних, прогнозних). В основу цього методу покладено безпосередньо аналіз і синтез.

Аналіз – це метод, який дає змогу розкласти фінансові явища, процеси чи показники на складові, кожна з яких вивчається окремо. *Синтез* – це поєднання різних елементів, сторін об'єкта в єдине ціле з урахуванням специфіки взаємозв'язків між ними. Ці методи дозволяють вивчити всі кількісні та якісні сторони і зв'язки діяльності бюджетної установи та деталізувати загальні результативні показники господарської діяльності суб'єкта.

Розрахунково-аналітичний метод застосовують у тому разі, коли не встановлено норми й нормативи. Розрахунково-аналітичний метод ґрунтується на фінансових показниках звітного періоду, які коригуються в плановому періоді з урахуванням імовірних змін.

Метод порівняння характеризує якісне оцінювання явищ чи процесів і реалізується через порівняння з іншими подібними явищами чи процесами та визначення відхилень між ними. Так, у фінансовому плануванні діяльності бюджетних установ за базу порівняння беруться еталонні властивості чи ознаки: норми, нормативи, фінансові витрати, планові показники тощо. Для цього базові показники порівнюються з перспективними критеріями, середніми показниками, фактичними показниками за минулі бюджетні періоди, показниками в галузі, показниками споріднених бюджетних установ тощо. Порівняння проводиться за абсолютними, відносними та середніми величинами.

До традиційних методів фінансового планування варто віднести *балансовий метод*. Його зміст зводиться до

взаємного збалансування результатів. Балансовий метод узгоджує видатки з джерелами їхнього покриття, визначає відповідність наявного обсягу фінансових ресурсів плановим потребам. Він застосовується для балансування між надходженням і витрачанням коштів бюджетної установи під час складання кошторису; для визначення однаковості між активами і пасивами балансу. Цей метод також дозволяє встановлювати балансові взаємозв'язки між виробничими та фінансовим показниками.

До найбільш поширених методів фінансового планування належить також і **нормативний метод**, який передбачає використання системи узагальнених і деталізованих норм та нормативів, на основі яких визначається обсяг надходжень і витрачання коштів бюджетною установою. Необхідно відзначити, що під час фінансового планування застосовуються норми та нормативи, затверджені законодавчими й нормативно-правовими актами. Так, до таких показників можна віднести: встановлені податковим законодавством ставки загальнодержавних і місцевих податків і зборів; розміри посадових окладів працівникам бюджетної сфери та ін. Також чинним законодавством дозволено встановлювати окремі нормативи безпосередньо самим бюджетним установам, якщо це стосується платних послуг.

Під час планування видатків бюджетних установ використовуються галузеві норми та нормативи (наприклад, норма витрат на харчування одного учня, норма витрат на лікування одного хворого тощо).

У системі фінансового планування досить часто застосовується **метод коефіцієнтів**, який дозволяє здійснити розрахунок фінансових показників на перспективу на основі відповідних тенденцій, що склалися в минулих періодах. Цей метод використовується в діяльності бюджетних установ для визначення показників,

які обумовлюються індексом цін виробників промислової продукції, індексом споживчих цін, продуктивності праці, рівня безробіття населення, номінальної, скоригованої на індекс споживчих цін, середньомісячної заробітної плати працівників тощо.

Для визначення впливу окремих чинників на відхилення фактичних результативних показників діяльності бюджетної установи від планових у практиці фінансового планування застосовують **метод елімінування**, призначення якого полягає в послідовному розгляді впливу кожного чинника на кінцевий результат.

Для досягнення цілей, завдань і певних результатів діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення ефективного й результативного використання бюджетних коштів застосовують **метод оптимізації планових рішень**. За допомогою цього методу обирають найоптимальніше рішення під час розгляду різних варіантів планових розрахунків. Метод оптимізації планових рішень передбачає різноманітність критеріїв вибору залежно від об'єкта планування та його особливостей. Критеріями вибору можуть бути максимальний обсяг якісних суспільних послуг, що повинна надати бюджетна установа у плановому періоду, мінімальні фінансові витрати, економія бюджетних коштів, рівень результативності діяльності установи чи закладу.

У сучасних умовах бюджетні установи можуть застосовувати більш прогресивні методи фінансового планування, такі як експертного оцінювання, економіко-математичного моделювання тощо.

5.3. Основні показники, що визначають обсяг бюджетних асигнувань

У процесі фінансового планування діяльності бюджетних установ важливе місце посідають виробничі кількісні або оперативно-сітьові показники.

Оперативно-сітьові показники – це виробничі показники, які відображають діяльність розпорядників й одержувачів бюджетних коштів усіх рівнів і беруться за основу під час здійснення фінансового планування.

Залежно від суб'єкта, що встановлює та затверджує оперативно-сітьові показники, вони поділяються на директивні та розрахункові.

Директивні показники використовуються в процесі фінансового планування бюджетної установи на основі стратегічних орієнтирів і прогнозів соціально-економічного розвитку держави чи окремої сфери діяльності, які відображаються у відповідних стратегічних документах. Так, до таких документів варто віднести Довгострокову стратегію розвитку держави, Програму діяльності Уряду, Основні напрями бюджетної політики на наступні періоди, Програму соціально-економічного розвитку України на наступні роки, місцеві програми соціально-економічного розвитку та ін.

Розпорядник бюджетних коштів застосовує **розрахункові показники**, які характеризують результати та потреби їхньої діяльності та визначаються галузевою специфікою. Прикладом документа, який дозволяє встановити розрахункові оперативно-сітьові показники діяльності окремої установи є Стратегічний план головного розпорядника бюджетних коштів.

Крім цього, оперативно-сітьові показники залежно від сфери застосування поділяють на мережеві та оперативні.

Показники, які характеризують стан мережі установ і використовуються головними розпорядниками коштів у процесі зведеного кошторисного планування, є *мережевими*.

Мережа розпорядника коштів державного (місцевого) бюджету згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів державного (місцевого) бюджету інформація щодо розпорядників нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, а також які отримують від нього бюджетні асигнування, та одержувачів коштів державного (місцевого) бюджету.

Так, до мережевих показників належать такі: кількість установ на початок року, на кінець року, середньорічна кількість у розрізі видів установ, місця їхнього розташування та інших характерних ознак.

Діяльність окремого розпорядника та отримувача бюджетних коштів характеризують **оперативні показники**, які формуються залежно від їхніх функціональних особливостей. Оперативні показники поділяють на:

– загальні – спільні для всіх бюджетних установ (внутрішня площа приміщень, об'єм будівель і споруд, площа прилеглої території);

– галузеві – відображають специфіку функціонування бюджетної установи залежно від сфери та виду діяльності (ліцензійний обсяг кількості студентів, учнів).

Виділяють також основні та похідні оперативні показники діяльності бюджетних установ.

Основні показники безпосередньо характеризують функціональне призначення бюджетної установи, а **похідні** – конкретизують результати її діяльності.

Так, наприклад, для дошкільних установ основним показником є кількість дітей на початок року, кінець року та середньорічні показники, зокрема в розрізі вікових категорій, тривалості перебування в дошкільній установі, характерних особливостей установи. Похідними показниками є кількість груп, яка формується на основі розрахунку кількості дітей і норм наповнення дітьми однієї групи; кількість ставок вихователів, медичних та інших працівників тощо.

Основними показниками діяльності загальноосвітніх навчальних закладів є: середньорічна кількість учнів (контингент), кількість класів; а похідними – кількість педагогічних ставок (штатних одиниць); наповнюваність класів.

У закладах вищої освіти кількість здобувачів вищої освіти та інших осіб, які навчаються (студентів, аспірантів, докторантів денної, вечірньої, заочної, дистанційної форм навчання), формують групу основних показників їхньої діяльності, а похідними є: кількість наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, фахівців-практиків, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах.

У сфері охорони здоров'я оперативними показниками є: кількість лікарняних ліжок, кількість лікарських відвідувань на початок і кінець планового року й середньорічна їхня величина. До похідних показників даних закладів відносять: кількість ліжко-днів, кількість лікарських посад, кількість посад середнього і молодшого обслуговчого персоналу та ін.

5.4. Нормативи витрат і фінансові норми

Важливе значення в системі фінансового планування має бюджетне нормування видатків. Необхідно відзначити, що норми і нормативи є тими

економічними інструментами, завдяки яким визначається обґрунтований рівень видатків за окремими їхніми видами, що дозволяє створити однакові фінансові умови для діяльності однотипних установ і задоволення їхніх потреб.

Зміст нормування передбачає створення та використання науково-обґрунтованої системи норм і нормативів, за допомогою якої бюджетна установа здійснює якісний рівень планових кошторисних розрахунків.

Процес нормування дозволяє оптимізувати техніку розрахунків видатків, спрощує механізм проведення аналізу та контролю за якістю складання і виконання кошторисів бюджетних установ та оцінювання результатів їхньої діяльності.

Норми і нормативи – це показники, які характеризують гранично допустиму величину трудових, матеріальних і фінансових витрат на виробництво матеріальних і нематеріальних благ певної розрахункової одиниці (на одного студента, на одного хворого тощо). Вони показують мінімальну потребу в певних видах ресурсів для здійснення господарської діяльності бюджетної установи.

Однак якщо норма витрат є основою для визначення розміру (величини) необхідних ресурсів, то норматив регламентує додаткове призначення конкретної норми за допомогою здійснення державного регулювання в різних сферах і напрямках діяльності й обов'язково підлягає затвердженню керівником будь-якої бюджетної організації чи головним розпорядником бюджетних коштів. Інколи норматив може виражати загальну потребу в матеріальних або фінансових ресурсах, що зовсім не притаманне нормі. Нормативи поділяються на абсолютні показники (матеріальні, трудові, фінансові) та відносні показники (процентні).

Розрахунок показників кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, надання кредитів із загального фонду бюджету, спеціального фонду і планів використання бюджетних коштів, помісячних планів використання бюджетних коштів, прогнозів і програм відбувається на основі обґрунтованих фінансових норм і нормативів. За допомогою цих показників здійснюється встановлення обсягів видатків у розрізі економічної класифікації, що сприяє забезпеченню раціонального й ефективного використання бюджетних коштів.

Нормативи витрат за змістом поділяються на:

– **матеріальні** – це норми витрат матеріальних ресурсів на розрахункову одиницю в натуральному вираженні. Вони встановлюються в розрізі видів діяльності та бюджетних установ, до них можна віднести кількість кіловат-годин електроенергії на один квадратний метр внутрішньої площі приміщень; склад, кількість і якість продуктів харчування на одну дитину в день у дитячому садку, на один ліжко-день у лікарні тощо;

– **фінансові норми** – це розмір витрат у розрізі елементів економічної класифікації на одну розрахункову одиницю у вартісному вираженні, що застосовується під час складання кошторисів бюджетних установ. Фінансовими нормативами є ставки податків, зборів; розмір заробітної плати, розміри надбавки чи доплати, розміри стипендії тощо.

До розрахункових одиниць належать мережа та контингент установ (для дошкільних закладів: кількість дітей і груп; для шкіл: кількість учнів, класів, груп продовженого дня; для закладів вищої освіти: кількість студентів у вищих навчальних закладах; для закладів охорони здоров'я: кількість ліжок і днів функціонування одного ліжка), зовнішня кубатура будівель і споруд, внутрішня площа приміщень, площа прилеглої території

тощо, розрахунок яких здійснюється на початок й кінець року і в середньому за період. Водночас норми витрат встановлюються для однотипних установ за однорідними видатками.

Залежно від методу побудови фінансові норми поділяють на:

– *індивідуальні* – це мінімальна потреба кожного елемента або виду витрат на розрахункову одиницю;

– *комбіновані* – це обсяг витрат загалом за видами на розрахункову одиницю;

– *укрупнені* – це величина витрат на розрахункову одиницю в розрізі мережі або контингенту.

Необхідно відзначити, що під час складання індивідуальних кошторисів бюджетних установ використовують індивідуальні норми, а за зведеного кошторисного планування – комбіновані та укрупнені норми.

За способом встановлення норми видатків поділяють на:

– *обов'язкові*, що встановлюються чинним законодавством і не можуть бути змінені;

– *розрахункові* норми, що визначаються галузевими органами влади або бюджетними установами як середні показники на розрахункову одиницю за попередні періоди. Розрахункові показники можуть встановлюватися за допомогою аналітичних, математичних і статистичних методів.

За рівнем охоплення нормативи поділяються на узагальнені й деталізовані. За допомогою *узагальнених* нормативів розраховуються видатки на освіту (фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня), охорону здоров'я (фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного мешканця адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передує планованому) та ін.

Деталізовані нормативи встановлюються щодо кожної статті кошторису головних розпорядників коштів і бюджетних установ.

Питання для самоконтролю

1. Сутність і завдання фінансового планування бюджетної установи.
2. Принципи та функції фінансового планування діяльності бюджетної установи.
3. Особливості організації фінансового планування діяльності бюджетної установи.
4. Методи фінансового планування та їхні види.
5. Сутність, зміст і характеристика фінансових норми та нормативів.

Тести

1. Науково-обґрунтований процес визначення потреби у фінансових ресурсах, джерелах фінансування та напрямках їхнього використання з метою забезпечення виконання статутних завдань і функцій – це:

- а) бюджетне планування;
- б) фінансове планування;
- в) бюджетне прогнозування;
- г) макрофінансове бюджетування.

2. Визначення необхідних джерел формування та оптимальних способів використання бюджетних ресурсів для забезпечення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку характеризує принцип:

- а) ефективності;
- б) науковості;
- в) оптимальності;
- г) комплексності.

3. Що є об'єктом фінансового планування діяльності бюджетної установи:

- а) фінансово-господарська діяльність;
- б) фінансові ресурси;
- в) кошторис;
- г) бюджетні асигнування?

4. Розрахунок потреби у фінансових ресурсах, обсягах і напрямках їхнього використання, визначення ефективності кожної фінансової операції й результатів діяльності такого суб'єкта характеризує:

- а) завдання фінансового планування;
- б) необхідність фінансового планування;
- в) сутність фінансового планування;
- г) призначення фінансового планування.

5. Сукупність способів, прийомів і правил здійснення відповідних планових розрахунків показників – це:

- а) функції фінансового планування;
- б) методи фінансового планування;
- в) принципи фінансового планування;
- г) механізм фінансового планування.

6. Сукупність виробничих показників, які відображають діяльність розпорядників та одержувачів бюджетних коштів усіх рівнів і беруться за основу під час здійснення фінансового планування, – це:

- а) розрахункові показники;
- б) мережеві показники;
- в) оперативно-сітьові показники;
- г) планові показники.

7. Використання системи узагальнених і деталізованих норм та нормативів, на основі яких визначається обсяг надходжень і витрачань коштів бюджетною установою, – це:

- а) балансовий метод;

- б) нормативний метод;
- в) метод порівняння;
- г) розрахунково-аналітичний метод.

8. Що є результатом фінансового планування діяльності бюджетної установи:

- а) визначення фінансового результату діяльності;
- б) формування стратегічних і поточних фінансових цілей;
- в) складання кошторису та розрахунків до нього;
- г) складання бюджету?

9. Розмір витрат у розрізі елементів економічної класифікації на одну розрахункову одиницю у вартісному вираженні, що застосовується під час складання кошторисів бюджетних установ, – це:

- а) матеріальні норми;
- б) фінансові норми;
- в) фінансові нормативи;
- г) оперативні показники.

10. Згрупована відповідно до законодавства головним розпорядником коштів державного (місцевого) бюджету інформація щодо розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, які підпорядковані цьому розпоряднику та отримують від нього бюджетні асигнування, – це:

- а) мережа розпорядника коштів;
- б) система бюджетних установ;
- в) система суб'єктів державного сектору економіки;
- г) кількість суб'єктів господарювання.

Розділ 6 МАЙНО БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

6.1. Сутність і види майна бюджетної установи

Для здійснення господарської діяльності бюджетні установи як учасники господарських відносин повинні мати відокремлене майно та відповідати за своїми зобов'язаннями в межах цього майна.

Користуватися, володіти і розпоряджатися майном бюджетна установа може лише за його призначенням і цілями, визначеними власником (уповноваженим органом управління). Власником майна, що закріплюється за бюджетною установою, яка утримується за кошти державного бюджету, є держава та уповноважені нею органи – центральні органи виконавчої влади; а якщо бюджетна установа фінансується із місцевого бюджету, то власником є відповідна територіальна громада та уповноважені нею органи (місцеві ради з її виконавчими органами).

Варто відзначити, що майно бюджетної установи може бути закріплене за нею на праві оперативного управління (винятками є державні та комунальні підприємства, які володіють майном на основі господарського відання та, в окремих випадках – бюджетні установи, визначені чинним законодавством).

Право оперативного управління – це речове право суб'єкта господарювання, який здійснює некомерційну діяльність, тобто самостійну систематичну господарську діяльність, спрямовану на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку, що повністю відповідає основним критеріям діяльності бюджетних установ.

Відповідно до Господарського кодексу України *майном* визнається сукупність речей та інших цінностей

(зокрема нематеріальні активи), які мають вартісне вираження, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їхньому балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

У Цивільному кодексі України зазначається, що *майном* як особливим об'єктом вважаються окремі речі, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Отже, *майном бюджетної установи* є окрема річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язки. Ватро відзначити, що майно бюджетної установи характеризується такими ознаками:

- мати вартісну оцінку;
- використовуватися у фінансово-господарській діяльності установи;
- перебувати в постійному русі: поповнюватися, оновлюватися, вибувати;
- обліковуватися відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору та відображатися у фінансовій звітності.

Залежно від того, хто є власником майна – держава або органи місцевого самоврядування, через визначені ними уповноважені суб'єкти управління закріплюють за бюджетною установою відповідне майно (об'єкти управління), здійснюють контроль за використанням і збереженням майна, мають право вилучати надлишкове майно (майно, що не використовується чи використовується не за призначенням). Власники також ухвалюють рішення, хто набуватиме право власності та інші речові права, зокрема безоплатного отримання майна за наявності законних підстав для цього в порядку правонаступництва (у разі реорганізації, ліквідації).

- Майно бюджетної установи можна класифікувати як:
- рухоме і нерухоме майно;

– залежно від використання/невикористання в безпосередній виробничій діяльності;

– за оборотністю: майно, вилучене з обороту, обмежене в обороті та таке, що перебуває у вільному обороті;

– матеріальні і нематеріальні активи;

– за економічною формою: основні фонди; оборотні засоби; кошти; товари.

– за джерелами формування: майно, яке утворюється завдяки бюджетним асигнуванням; майно, що надходить із позабюджетних фондів; майно сформоване з власних і залучених фінансових ресурсів.

Джерелами формування майна бюджетної установи є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації наданих послуг (продукції, робіт); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу (здавання в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що їм належать, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законодавством.

Майно бюджетної установи може бути придбане за бюджетні асигнування, отримане безоплатно від суб'єктів управління, інших суб'єктів господарювання.

На початку своєї діяльності майно бюджетної установи надається за кошти місцевого чи державного бюджету і є забезпеченням установи статутним капіталом. Для установи – це безоплатні надходження, і асигнування для придбання такого майна в кошторисі установи не передбачаються. У подальшому бюджетна установа може змінювати суму майна за кошт цільового фінансування у вигляді бюджетних асигнувань капітального характеру.

6.2. Види активів бюджетної установи та їхня характеристика

Майно бюджетної установи ототожнюють із її активами. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» *активи* – це ресурси, контрольовані підприємством унаслідок минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому.

Активи бюджетної установи – це ресурси, які перебувають на балансі установи і використання яких повинне принести економічну вигоду в майбутньому внаслідок надання нематеріальних послуг.

Активи відображаються в балансі за умови, якщо їхня оцінка може бути достовірно визначена і дозволить отримання в майбутньому економічних вигід, пов'язаних із їхнім використанням.

Отже, активи бюджетної установи репрезентують її майно та його рух у процесі господарської діяльності.

Активи бюджетної установи мають відповідати певним характеристикам, зокрема:

- активи є економічними ресурсами, які використовуються в процесі діяльності установи, організації;

- активи є майновими цінностями, створеними за кошт певних джерел фінансування;

- до активів належать лише ті економічні ресурси, які повністю контролюються установою, організацією;

- активи є ресурсами, що приносять дохід (економічну вигоду) установі;

- активи, що використовуються в процесі діяльності, є в постійному обігу;

- використання активів пов'язане з чинником часу та ризику.

Активи бюджетної установи відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» складаються з нефінансових активів, фінансових активів і витрат майбутніх періодів (рис. 6.1).

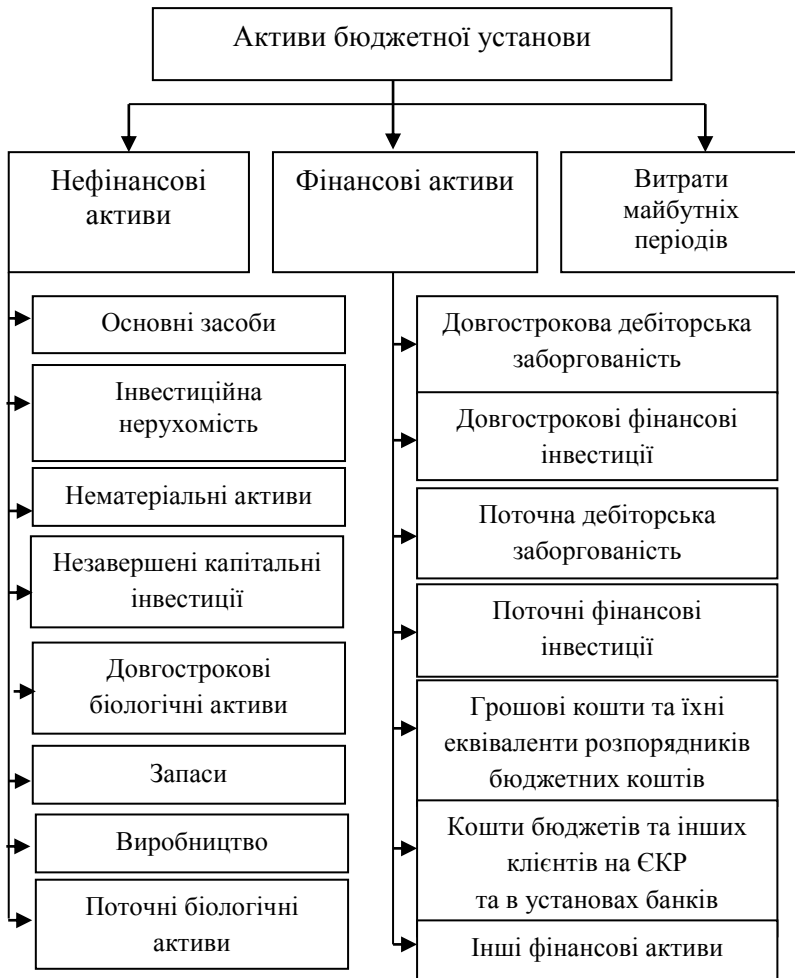

Рисунок 6.1 – Класифікація активів бюджетних установ за складом і розміщенням

Нефінансові активи – це економічні ресурси нефінансового характеру, контрольовані суб'єктом бухгалтерського обліку в секторі загального державного управління внаслідок минулих подій, використання яких, як очікується, сприятиме отриманню економічних вигід у майбутньому. До їхнього складу входять основні засоби, нематеріальні активи, запаси, малоцінні та швидкозношувані предмети, готова продукція, незавершені капітальні інвестиції, інші нефінансові активи.

Нефінансові активи є у власності інституційних одиниць і залежно від походження поділяються на виробничі й невиробничі:

– **виробничі активи** виникають у процесі виробництва та складаються із запасів матеріальних оборотних засобів, основного капіталу та цінностей;

– **невиробничі** – активи, які є умовами для виробництва, та містять у собі: землю, надра, водні ресурси, біологічні ресурси.

Характеристика складових елементів нефінансових активів подана в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Склад та характеристика нефінансових активів

Вид нефінансового активу	Характеристика
1	2
Основні засоби	відображається вартість об'єктів, віднесених до складу основних засобів та інших необоротних матеріальних активів згідно з НП(С)БОДС 121 «Основні засоби»
Інвестиційна нерухомість	відображається вартість об'єктів, віднесених до складу інвестиційної нерухомості згідно з НП(С)БОДС 129 «Інвестиційна нерухомість»
Нематеріальні активи	відображається вартість об'єктів, віднесених до складу нематеріальних активів згідно з НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи»

Продовження таблиці 6.1

1	2
Незавершені капітальні інвестиції	відображається вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій у необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів
Довгострокові біологічні активи	відображається вартість об'єктів, віднесених до складу довгострокових біологічних активів рослинництва та тваринництва
Запаси	відображається загальна вартість активів, які визнаються запасами згідно з НП(С)БОДС 123 «Запаси»
Виробництво	відображається вартість витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, виконанням робіт, виготовленням продукції (науково-дослідні роботи, виготовлення експериментальних приладів, інше виробництво)
Поточні біологічні активи	відображається вартість активів, віднесених до складу поточних біологічних активів рослинництва та тваринництва

Нефінансові активи становлять найбільшу частину всіх активів суб'єкта державного сектору економіки, зокрема і бюджетної установи, а отже, є важливими для відображення його фінансового стану.

Так, до нефінансових активів належать немонетарні активи (всі активи підприємств, крім грошових коштів, їхніх еквівалентів і дебіторської заборгованості), а до фінансових активів належать, відповідно, монетарні статті (готівкові кошти в національній та іноземній валютах, фінансові вкладення підприємства, дебіторська заборгованість).

Безпосередньо поняття фінансових активів стосовно установ державного сектору економіки визначає НП(С)БО 134 «Фінансові інструменти», згідно з яким фінансові активи відносять до фінансових інструментів.

Фінансові активи – це ресурси бюджетної установи, репрезентовані в готівковій формі та формі інших фінансових інструментів. До складу фінансових активів належать: грошові кошти та їхні еквіваленти; дебіторська заборгованість; поточні фінансові інвестиції; інші фінансові активи.

Особливості формування фінансових активів для установ державного сектору і безпосередньо бюджетних установ, визначені Бюджетним кодексом України.

Фінансові активи містять дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції, грошові кошти та їхні еквіваленти установ державного сектору та державних цільових фондів, кошти бюджетів та інших клієнтів, інші фінансові активи, характеристика яких подана в таблиці 6.2.

Таблиця 6.2 – Види та характеристика фінансових активів бюджетної установи

Види фінансових активів	Характеристика
1	2
Довгострокова дебіторська заборгованість	дебіторська заборгованість, яка не виникає в процесі звичайної діяльності та буде погашена після завершення звітного року (довгострокова дебіторська заборгованість за операціями з оренди, довгострокові кредити, надані розпорядниками бюджетних коштів, інша довгострокова дебіторська заборгованість тощо)
Довгострокові фінансові інвестиції	довгострокові фінансові інвестиції (вкладення) у цінні папери та до статутних капіталів підприємств, довгострокові векселі одержані
Поточна дебіторська заборгованість	
за розрахунками з бюджетом	дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом за податками, зборами тощо

Продовження таблиці 6.2

1	2
за розрахунками за товари, роботи, послуги	дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками за надані послуги, виконані роботи, виготовлену продукцію
за наданими кредитами	короткострокові кредити, надані суб'єктами державного сектору відповідно до законодавства
за виданими авансами	дебіторська заборгованість за розрахунками з постачальниками, підрядниками в разі попередньої оплати за товари, роботи, послуги, з працівниками за виданий аванс на господарські потреби або видатки на відрядження
за розрахунками із соціального страхування	дебіторська заборгованість за розрахунками з державними цільовими фондами, зокрема за нарахованими сумами допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю тощо
за внутрішніми розрахунками	відображається дебіторська заборгованість, яка виникла за операціями між розпорядниками бюджетних коштів із внутрішнього передавання
Інша поточна дебіторська заборгованість	дебіторська заборгованість за розрахунками з відшкодування завданих збитків, зі спільної діяльності, за спеціальними видами платежів, інша поточна дебіторська заборгованість
Поточні фінансові інвестиції	поточні фінансові інвестиції у цінні папери та короткострокові векселі одержані
Грошові кошти та їхні еквіваленти розпорядників бюджетних коштів і державних цільових фондів	
у національній валюті, в тому числі:	готівка, кошти на рахунках в органах Казначейства, у банках і депозити до запитання в національній валюті
у касі	залишок готівки в національній валюті та грошові документи в національній валюті, що містяться в касі суб'єкта державного сектору
у Казначействі	залишок коштів на реєстраційних та інших рахунках в органах Казначейства, кошти, які надходять у тимчасове розпорядження розпорядників бюджетних коштів (державних цільових фондів) і з настанням відповідних умов підлягають поверненню або перерахуванню за призначенням

Продовження таблиці 6.2

1	2
в установах банків	залишок грошових коштів на поточних та інших рахунках у банку, кошти, які надходять у тимчасове розпорядження розпорядників бюджетних коштів (державних цільових фондів) і з настанням відповідних умов підлягають поверненню або перерахуванню за призначенням
у дорозі	кошти, які перераховані в останні дні звітного періоду на реєстраційні / поточні рахунки, але будуть зараховані в наступному звітному періоді
в іноземній валюті	залишок готівки в іноземній валюті та грошові документи в іноземній валюті, що містяться в касі суб'єкта державного сектору, грошові кошти в іноземній валюті на рахунках у банку, грошові кошти в дорозі в іноземній валюті, кошти в іноземній валюті, які надходять у тимчасове розпорядження розпорядників бюджетних коштів (державних цільових фондів) і з настанням відповідних умов підлягають поверненню або перерахуванню за призначенням
Кошти бюджетів та інших клієнтів	
на єдиному казначейському рахунку	відображаються органами Казначейства кошти державного чи місцевих бюджетів на єдиному казначейському рахунку
на рахунках в установах банків	відображаються органами Казначейства кошти державного чи місцевих бюджетів на рахунках в установах банків. Окремо наводяться: «Кошти бюджетів та інших клієнтів на рахунках в установах банків у національній валюті»; «Кошти бюджетів та інших клієнтів на рахунках в установах банків в іноземній валюті»
Інші фінансові активи	інші довгострокові та короткострокові фінансові активи розпорядників бюджетних коштів або державних цільових фондів, які не відображені в інших статтях розділу II «Фінансові активи» Балансу

Ще однією складовою активів бюджетної установи є витрати майбутніх періодів.

Витрати майбутніх періодів – це сума витрат, які відтерміновано в часі свого визнання, тобто понесені в одному звітному періоді, а будуть визнані в інших звітних

періодах. До таких витрат належать сплачені авансом орендні платежі, передплата на газети і журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

6.3. Пасиви бюджетної установи: сутність, склад і види

Активи бюджетної установи мають відповідати їхнім пасивам, що обумовлено відображенням господарського майна, а саме: в активі – поділ майна за видами, у пасиві – за джерелами формування.

Пасиви – це джерела формування майна бюджетної установи, яке утворюється за кошт бюджетних асигнувань, що надходять із бюджетів різних рівнів, а також власних і залучених фінансових ресурсів.

Пасиви бюджетної установи містять такі групи джерел формування майна: власний капітал та фінансові результати; зобов'язання; забезпечення та доходи майбутніх періодів.

Власний капітал бюджетної установи – це частина в активах, що залишається після вирахування зобов'язань і забезпечує поточну діяльність установи та її розвиток, відповідно до статутних завдань і функцій.

Відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі МСБОДС 1 «Подання фінансових звітів» **власний капітал** є залишковою часткою в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» **власний капітал** є частиною в активах суб'єкта державного сектору, що залишається після вирахування зобов'язань.

Власний капітал бюджетних установ за сутністю та складом відрізняється від капіталу інших суб'єктів господарювання, оскільки складається із сум видів

капіталу (їхніх фондів) та фінансових результатів діяльності за минулі роки, а також є результатом зростання вартості активів у необоротних активах і малоцінних та швидкозношуваних предметах.

Зазначимо, що капітал бюджетної установи не є її власністю, а надається в користування для виконання суб'єктом покладених на нього функціональних обов'язків.

Інша складова власного капіталу – **фінансовий результат** виконання кошторису, зумовлена отриманням доходу загального фонду. Фінансовий результат бюджетної установи, на відміну від комерційних суб'єктів господарювання, не є показником ефективності діяльності, а індикатором ефективності освоєння отриманого фінансування.

Необхідно відзначити, що бюджетна установа обмежена у використанні не за цільовим призначенням бюджетних асигнувань, водночас вона має право за власним розсудом розпоряджатися сумою позитивного фінансового результату.

Позитивний результат виконання кошторису бюджетної установи зазвичай свідчить про: недовиконання окремих цільових програм, наявність придбаних і не використаних матеріальних цінностей на кінець року, перевищення обсягів фінансування над реальною потребою.

Види та характеристика складових власного капіталу та фінансового результату бюджетної установи наведена в таблиці 6.3.

У процесі господарської діяльності виникнення заборгованості є нормальним процесом для установи, що в подальшому передбачає вирахування із власного капіталу загальної суми активів суми зобов'язань. Тобто демонструє, яка частина ресурсів належить безпосередньо власнику, і за яку він відповідає перед кредиторами.

Таблиця 6.3 – Склад і характеристика власного капіталу та фінансового результату

Назва статті	Характеристика
Внесений капітал	капітал розпорядників бюджетних коштів і державних цільових фондів, сформований за відповідними рішеннями органів управління
Капітал у дооцінках	результат дооцінок (уцінок) матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, які здійснюють у випадках, передбачених законодавством, що склався на кінець звітного періоду
Фінансовий результат	результат виконання кошторису (бюджету) розпорядниками бюджетних коштів і державними цільовими фондами
Капітал у підприємствах	сума капіталу у формі внесків у підприємства державного, комунального секторів економіки, які належать до сфери управління суб'єкта державного сектору, акцій і цінних паперів
Резерви	резервний капітал, який формується державними цільовими фондами відповідно до законодавства
Цільове фінансування	сума залишку коштів цільового фінансування, які виділяються з відповідного бюджету на проведення заходів цільового характеру

Зобов'язання бюджетної установи являють собою заборгованість, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів установи.

Зобов'язання бюджетної установи складаються із поточних зобов'язань за розрахунками, інших поточних зобов'язань і забезпечень (табл. 6.4).

Таблиця 6.4 – Види і характеристика поточних зобов'язань бюджетної установи

Назва статті	Характеристика
Поточні зобов'язання	
за одержаними авансами	одержані аванси під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи, зобов'язання за розрахунками із замовниками за виконані роботи або надані послуги, реалізовані готові вироби, за виконані науково-дослідні роботи
за розрахунками з оплати праці	зобов'язання за розрахунками з працівниками, що перебувають і не перебувають у штаті суб'єкта державного сектору, за всіма видами заробітної плати, преміями, допомогою у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю
за розрахунками із соціального страхування	зобов'язання за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за видами страхування, передбаченими законодавством, зі сплати штрафних санкцій за виявлені перевітками порушення порядку використання страхових коштів тощо
за внутрішніми розрахунками	зобов'язання за розрахунками за операціями з внутрівідомчого передавання виробничих запасів та інших нефінансових активів
Інші поточні зобов'язання	поточні зобов'язання за цінними паперами, розрахунками з депонентами, за депозитними сумами, розрахунками за страхуванням, за спеціальними видами платежів, операціями зі спільної діяльності та іншими кредиторами

Зобов'язання бюджетної установи виникають унаслідок укладення державного замовлення або державного контракту. Крім цього, бюджетні установи, отримуючи доходи у вигляді асигнувань із державного та

місцевих бюджетів, є платниками податків і платежів у бюджет. Також у процесі фінансово-господарської діяльності бюджетної установи можуть виникати зобов'язання із розрахунків із постачальниками, покупцями та підрядчиками. Порядок і форми розрахунків між постачальником і покупцем визначаються в господарських договорах.

Забезпечення бюджетної установи – це кошти, які за рішенням суб'єкта державного сектору резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів.

Доходи майбутніх періодів – сума доходів, які вже отримано або будуть отримані установою за товари роботи чи послуги, що були надані в попередні періоди.

Доходи майбутніх періодів можуть формуватися внаслідок одержання авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплати газет, журналів, періодичних і довідкових видань, абонентної плати за користування засобами зв'язку тощо.

Питання для самоконтролю

1. Сутність та особливості формування майна бюджетної установи.
2. Класифікаційні ознаки майна бюджетної установи.
3. Джерела формування майна бюджетної установи.
4. Характеристика видів активів бюджетної установи.
5. Сутність і призначення пасиву бюджетної установи.
6. Склад і види пасивів бюджетної установи.

Тести

1. Майном бюджетної установи можуть бути:

- а) сукупність речей;
- б) грошові кошти;
- в) майнові права та обов'язки;
- г) усі відповіді правильні.

2. Хто є власником майна бюджетної установи:

- а) сама бюджетна установа;
- б) територіальна громада;
- в) країна;
- г) вища організація?

3. Ресурси, які є в розпорядженні установи та в майбутньому повинні принести економічну вигоду внаслідок надання нематеріальних послуг, – це:

- а) майно;
- б) пасиви;
- в) активи;
- г) фінансові ресурси.

4. Активи бюджетної установи поділяються на:

- а) фінансові, нефінансові, витрати майбутніх періодів;
- б) необоротні, оборотні, витрати майбутніх періодів;
- в) фінансові, нефінансові, доходи майбутніх періодів;
- г) нефінансові, фінансові.

5. Активи, які складаються із запасів матеріальних оборотних засобів, основного капіталу та цінностей, – це:

- а) грошові;
- б) нематеріальні;
- в) невиробничі;
- г) виробничі.

6. Як називаються ресурси бюджетної установи, які репрезентовано в готівковій формі чи у формі інших фінансових інструментів:

- а) фінансові;
- б) нефінансові;
- в) оборотні;
- г) необоротні?

7. Джерела формування майна бюджетної установи, які утворюються у вигляді бюджетних асигнувань, що надходять із бюджетів різних рівнів, а також власних і залучених фінансових ресурсів, – це:

- а) активи;
- б) пасиви;
- в) фінансові ресурси;
- г) бюджетні асигнування.

8. Частина в активах, що залишається після вираховування зобов'язань, – це:

- а) доходи бюджетної установи;
- б) власний капітал;
- в) витрати бюджетної установи;
- г) фінансовий результат.

9. Капітал розпорядників бюджетних коштів і державних цільових фондів, сформований за відповідними рішеннями органів управління:

- а) внесений капітал;
- б) капітал у дооцінках;
- в) капітал у підприємствах;
- г) резерви.

10. Фінансовий результат бюджетної установи відображається в:

- а) активі балансу;
- б) пасиві балансу;
- в) кошторисі;
- г) плані асигнувань.

Розділ 7

ЗВІТНІСТЬ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

7.1. Поняття та класифікація звітності бюджетних установ

Інформаційне забезпечення діяльності бюджетних установ являє собою сукупність нормативно-правових актів, довідкових матеріалів, відповідних документів, що містять певну інформацію, яка використовується для організації обліку, аналізу, звітності та контролю.

Оскільки бюджетні установи є складовою державного сектора економіки, тому склад, форми, принципи підготовки та подання фінансової звітності відповідають основам їхньої організації, а загальні вимоги до визнання і розкриття її елементів визначені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541.

Основа в системі інформаційного забезпечення бюджетної установи становлять відповідні форми звітності.

Звітність – це сукупність підсумкових взаємопов'язаних і взаємоузгоджених показників, які характеризують результати фінансово-господарської діяльності бюджетної установи.

Звітність бюджетної установи відображає планові та фактичні результати діяльності організації на певну дату.

Метою складання звітності є надання користувачам для ухвалення управлінських рішень повної, достовірної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів бюджетної установи.

Користувачами звітності є фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність розпорядників та одержувачів бюджетних коштів (суб'єктів державного сектору) для ухвалення рішень.

Такими особами можуть бути трудові колективи установ, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи Державної статистичної служби та інші внутрішні і зовнішні користувачі відповідно до законодавства (рис. 7.1).

Рисунок 7.1 – Користувачі звітності бюджетної установи

Звітність бюджетної установи забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

- джерел надходжень коштів і напрямів їхнього використання;
- результатів діяльності щодо ефективності та досягнення встановленої мети;
- дотримання фінансової дисципліни установою;
- цільового використання бюджетних коштів;
- оцінювання якості управління;
- оцінювання здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Звітність бюджетних установ є законодавчо регламентованою, різноманітною та деталізованою, що обумовлено підзвітністю бюджетної установи органу, до сфери управління якого вона належить, тобто головному розпоряднику коштів, який здійснює постійний контроль: за виконанням бюджетів за видатками, цільовим та ефективним витрачанням бюджетних коштів відповідно до кошторисів, своєчасністю та повнотою здійснення платежів, станом грошових розрахунків, доцільністю використання майна тощо.

Звітність бюджетних установ класифікується за такими ознаками:

- терміном складання і подання: оперативна; місячна; квартальна; річна;
- обсягом: індивідуальна (звітність окремої бюджетної установи); зведена (звітність головного розпорядника бюджетних коштів, що складається з індивідуальних звітностей установ, підпорядкованих головному розпоряднику бюджетних коштів);
- місцем подання: звітність, що подається головному розпоряднику бюджетних коштів; органам казначейства; фінансовим органам; фіскальним органам; органам пенсійного фонду та фонду соціального страхування; органам статистики; Рахунковій палаті; іншим органам;

- рівнем подання: до місцевих органів влади; до органів державної влади;
- охопленням: звітність, що відображає показники загального фонду, спеціального фонду; узагальнена звітність;
- об'єктами звітності: фінансова; бюджетна;
- джерелами даних: податкова; статистична; бухгалтерська.

Відповідно до Бюджетного кодексу України розрізняють фінансову і бюджетну звітність про виконання державного бюджету та місцевих бюджетів (рис. 7.2).

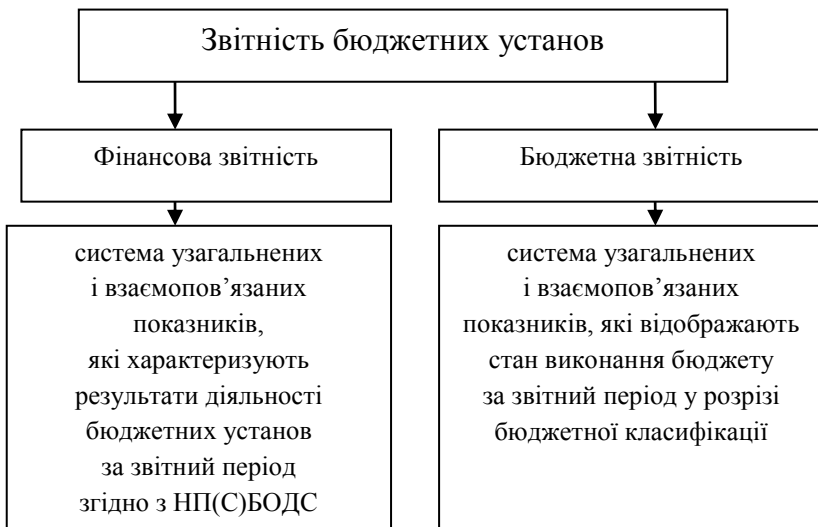

Рисунок 7.2 – Види та характеристика звітності бюджетних установ

Звітність бюджетних установ складається, розробляється та подається відповідно до інструкцій і порядку заповнення типових форм звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України,

Державною казначейською службою України чи іншими центральними виконавчими органами чи службами України.

7.2. Фінансова звітність установи

Фінансова звітність бюджетних установ – це бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів розпорядників бюджетних коштів за певний період.

Фінансова звітність повинна містити інформацію про всі проведені господарські операції, відображені в бухгалтерському обліку бюджетної установи.

Фінансова звітність формується на основі принципів, характеристика яких подана в таблиці 7.1.

Таблиця 7.1 – Принципи формування фінансової звітності бюджетних установ

Принцип 1	Характеристика 2
Автономності	Кожна бюджетна установа, наділена відповідними повноваженнями щодо використання бюджетних коштів, розглядається відокремленим від суб'єкта державного сектору, який його утворив
Безперервності діяльності	Передбачає оцінювання активів і зобов'язань бюджетної установи, з врахуванням подальшої її діяльності
Періодичності	Передбачає розподіл діяльності на певні періоди з метою складання фінансової звітності
Нарахування та відповідності доходів і витрат	Для визначення фінансового результату звітного періоду варто порівняти доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. Водночас доходи і витрати відображаються в обліку і звітності в момент їхнього виникнення незалежно від часу надходження і сплати грошей

Продовження таблиці 7.1

1	2
Історичної (фактичної) собівартості	Передбачає пріоритетність оцінювання активів на підставі витрат на їхнє виробництво та придбання
Повноти	Фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій і подій, яка може вплинути на рішення, що ухвалюється на її основі
Послідовності	Щорічне застосування обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності
Обачності	Методи оцінювання, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань і витрат і завищенню оцінки активів і доходів бюджетної установи
Превалювання змісту над формою	Операції повинні обліковуватися відповідно до їхньої сутності, а не лише на підставі юридичної форми
Єдиного грошового вимірника	Вимірювання та узагальнення всіх операцій у фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці

Особливостями фінансової звітності бюджетних установ є:

– обов'язковість і державне регламентування, що впливає з характеру затвердження бюджету. Регулювання питань методології звітності про виконання бюджетів і госпрозрахункових операцій бюджетних установ покладено на Державну казначейську службу України та Міністерство фінансів України, яке суворо регламентує склад і порядок складання звітності, розгляд і затвердження. Усі бюджетні установи повинні дотримуватися правил і термінів складання звітності, подавати її в установленому обсязі. Метою цього регулювання є створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;

– єдність форми та змісту, що дає змогу статистичного групування та зведення її показників;

– методологічна єдність показників, яка передбачає єдині методи розрахунків однакових звітних показників, їхнє обов’язкове узгодження з відповідними показниками, затвердженими кошторисами та штатними розписами. Це пов’язано з особливостями контролю за виконанням кошторису установи на всіх рівнях державного та місцевих бюджетів;

– простота, ясність, доступність і прозорість звітності, необхідні для залучення всіх зацікавлених осіб і користувачів;

– послідовність, тобто поетапність складання бухгалтерської звітності, пов’язана з тісним взаємозв’язком форм фінансової звітності, що впливає із збільшенням показника в одній формі та його деталізація в іншій.

У складі фінансової звітності бюджетної установи виділяють 5 форм звітів: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності (табл. 7.2).

Таблиця 7.2 – Фінансова звітність бюджетної установи та терміни її подання

Назва форми звітності	Характеристика	Термін подання	
		квартал	рік
1	2	3	4
Баланс	звіт про фінансовий стан бюджетної установи, який відображає на певну дату активи, зобов’язання і власний капітал	+	+

Продовження таблиці 7.2

1	2	3	4
Звіт про фінансові результати	відображає інформацію про доходи, витрати і фінансові результати діяльності бюджетної установи	+	+
Звіт про рух грошових коштів	відображає надходження і витрати грошових коштів унаслідок діяльності бюджетної установи у звітному періоді	-	+
Звіт про власний капітал	відображає зміни у складі власного капіталу бюджетної установи протягом звітного періоду	-	+
Примітки щодо річної фінансової звітності	сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію й обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БОДС	-	+

Баланс бюджетної установи (форма № 1-дс) відображає узагальнені показники активів, зобов'язань і власного капіталу суб'єкта державного сектору, отримані на підставі звірених даних бухгалтерського обліку, станом на початок звітного року та на кінець звітного періоду (додаток И).

Баланс бюджетної установи складається з активу і пасиву, кожен із яких містить такі розділи (табл. 7.3).

Склад статей активу балансу характеризує належність бюджетних установ до сфер чи видів діяльності, які надають нематеріальні послуги, а склад статей пасиву вказує, що бюджетні установи функціонують на правах державної чи комунальної власності й утримуються за кошти державного або місцевих бюджетів.

Таблиця 7.3 – Склад балансу бюджетної установи

АКТИВ		ПАСИВ	
Номер розділу	Назва	Номер розділу	Назва
I	Нефінансові активи	I	Власний капітал і фінансовий результат
II	Фінансові активи	II	Зобов'язання
III	Витрати майбутніх періодів	III	Забезпечення
		IV	Доходи майбутніх періодів
Баланс		Баланс	

У *Звіті про фінансові результати* (форма № 2-дс) розпорядники бюджетних коштів наводять інформацію про доходи і витрати за звітний період (додаток К). Ця форма складається з 4 розділів, а саме: фінансовий результат діяльності; видатки бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету; виконання бюджету (кошторису); елементи витрат за обмінними операціями, характеристика яких подана в таблиці 7.4.

Таблиця 7.4 – Характеристика розділів Звіту про фінансові результати бюджетної установи

Назва розділу	Характеристика
1	2
I. Фінансовий результат діяльності	наводиться інформація за звітний період про: нараховані доходи за обмінними та необмінними операціями; фактичні видатки за обмінними та необмінними операціями, понесеними у звітному періоді; фінансовий результат діяльності розпорядника бюджетних коштів (у вигляді профіциту – коли доходи перевищують витрати, і дефіциту – коли витрати перевищують доходи)

Продовження таблиці 7.4

1	2
II. Видатки бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків і кредитування бюджету	відображаються суми фактичних видатків кошторису за загальним і спеціальним фондами в розрізі кодів функціональної класифікації видатків і кредитування бюджету (тобто за відповідною відомчою приналежністю)
III. Виконання кошторису (бюджету)	відображаються доходи і видатки в розрізі класифікації доходів та економічної класифікації видатків і кредитування бюджету за загальним і спеціальним фондами. Розпорядники бюджетних коштів цей розділ не заповнюють (у формі проставляються прочерки)
IV. Елементи витрат за обмінними операціями	відображаються фактичні видатки розпорядників бюджетних коштів за обмінними операціями на підставі даних бухгалтерського обліку сумарно за загальним і спеціальним фондами. У складі витрат виділяють такі економічні елементи: витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, амортизація, інші витрати

Під час заповнення звіту про фінансові результати використовують класифікацію доходів бюджету, функціональну класифікацію видатків і кредитування бюджету, затвержені Наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію».

Звіт про рух грошових коштів (форма № 3-дс) відображає рух грошових коштів протягом звітного періоду внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (додаток Л). Рух грошових коштів –

надходження і вибуття грошових коштів і їхніх еквівалентів. Якщо рух грошових коштів унаслідок однієї операції містить суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Суми надходжень і витрат, що виникають унаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, наводяться розгорнуто. Негрошові операції не вносяться до звіту про рух грошових коштів.

У *Звіті про власний капітал* (форма № 4-дс) наводиться інформація про суми власного капіталу відповідно на початок і кінець звітного періоду, а також вказуються дані, які відображають збільшення або зменшення залишку власного капіталу на початок року внаслідок зміни облікової політики, виправлення помилок та інших змін у порядку, передбаченому відповідними НП(С)БПДС (додаток М). У звіті про власний капітал також відображається профіцит / дефіцит, що склався у звітному періоді внаслідок діяльності бюджетної установи.

Порядок розкриття інформації за статтями фінансової звітності розпорядників бюджетних коштів і державних цільових фондів визначається Порядком заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307.

Фінансова звітність повинна містити лише достовірну інформацію, яка впливає на ухвалення рішень користувачами та дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені в минулому.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростальним підсумком із початку звітного року.

Джерелами формування фінансової звітності є дані синтетичного та аналітичного обліку, які відображають майновий і фінансовий стан бюджетної установи за звітний період (квартал, рік).

Фінансову звітність підписують керівник (посадова особа відповідно до законодавства та установчих документів) суб'єкта державного сектору та головний бухгалтер (спеціаліст, на якого покладено виконання обов'язків бухгалтерської служби).

Фінансова звітність подається органам Державної казначейської служби України за графіками, що встановлюються ними в межах термінів визначених нормативно-правовими актами. Подання фінансової звітності супроводжується листом, у якому зазначається перелік форм фінансової звітності, що подаються, та їхній обсяг (кількість аркушів за кожною формою). Під час подання фінансової звітності в електронному вигляді застосовуються вимоги законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

7.3. Бюджетна звітність установи

Бюджетна звітність – це система узагальнених і взаємопов'язаних показників, які відображають стан виконання бюджету за звітний період у розрізі бюджетної класифікації. Бюджетна звітність належить до елементів методу бухгалтерського обліку, являє собою кінцевий етап бухгалтерського узагальнення інформації. Бюджетна звітність установ складається згідно з нормативно-правовими актами Державної казначейської служби України за погодженням із Міністерством фінансів України.

Бюджетна звітність бюджетних установ забезпечує інформаційні потреби користувачів у такому:

- рівні фінансового забезпечення діяльності установи відповідно до затвердженого кошторису бюджетних установ;
- джерел надходження коштів відповідно до затвердженого кошторису бюджетних установ;
- цільового використання бюджетних коштів відповідно до затвердженого кошторису бюджетних установ;
- фактичного виконання норм, затверджених кошторисом у розрізі кодів економічної класифікації видатків;
- стану виконання всіх зобов'язань установи в розрізі кодів економічної класифікації видатків і за елементами господарської діяльності (доходами та видатками).

Джерелами формування бюджетної звітності є дані про кошторисні призначення, отримані доходи, касові та фактичні видатки бюджетної установи, її дебіторську та кредиторську заборгованість за звітний період (місяць, квартал, рік).

У її складі бюджетної звітності безпосередньо виділяють 8 форм звітів, а розкриття елементів бюджетної звітності здійснюється в Пояснювальній записці, а також додатково ще в 19 різноманітних формах бюджетної звітності, встановлених Порядком № 44 (Наказ Міністерства фінансів «Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування» від 07.02.2017 № 44).

Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів готують і подають відповідним органам місячну, квартальну та річну звітність.

Розпорядник бюджетних коштів – це бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом і здійснення витрат бюджету, які повністю фінансуються з бюджету.

Одержувач бюджетних коштів – це суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їхнє виконання кошти бюджету. Зазвичай витрачання виділених бюджетних коштів на такі заходи відбувається в межах одного бюджетного року.

Бюджетна звітність розпорядників бюджетних коштів складається із:

- Звіту про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м);

- Звіту про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д, № 4-1м);

- Звіту про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2 д, № 4-2м);

- Звіту про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3д, № 4-3м);

- Звіту про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (форма № 4-4д);

- Звіту про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-3д.1, № 4-3.м 1);

- Звіту про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д, № 7м);

– Звіту про заборгованість за окремими програмами (форма № 7д.1, № 7м.1).

До складу бюджетної звітності одержувачів бюджетних коштів входить:

– Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м);

– Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2д, № 4-2м);

– Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3д, № 4-3м);

– Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-3д.1, № 4-3.м 1);

– Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д, № 7м);

– Звіт про заборгованість за окремими програмами (форма № 7д.1, № 7м.1).

Узагальнена характеристика форм бюджетної звітності подана в таблиці 7.5.

Таблиця 7.5 – Характеристика форм бюджетної звітності

Вид звітності	Характеристика
1	2
Звіт про надходження і використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м)	складається розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів про отримані і використані бюджетні асигнування загального фонду державного або місцевих бюджетів згідно з кошторисом (планом використання бюджетних коштів) та планом асигнувань. Звіт складається за кожним кодом програмної класифікації видатків і кредитування державного бюджету

Продовження таблиці 7.5

1	2
	або програмної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів (Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків і кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу) у розрізі кодів економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету
Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д, № 4-1м)	складається бюджетними установами, що мають право відповідно до законодавства України отримувати: плату за послуги, надання яких пов'язане з їхньою основною діяльністю; надходження від додаткової (господарської) діяльності; плату за оренду майна бюджетних установ; кошти, що отримуються бюджетними установами від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)
Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2д, № 4-2м)	складається бюджетними установами та одержувачами бюджетних коштів, які відповідно до законодавства уповноважені розпорядниками бюджетних коштів на виконання заходів і використовують кошти, що отримують бюджетні установи: благодійні внески, гранти та дарунки; кошти від підприємств, організацій, фізичних осіб і від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, зокрема заходів із відчуження для суспільних потреб земельних ділянок і розміщення на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб; кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право; кошти, що отримують державні і комунальні вищі навчальні заклади, державні наукові установи, державні і комунальні заклади культури як відсотки, нараховані на залишок коштів на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору для розміщення власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти; кошти, отримані від реалізації майнових прав на фільми, вихідні матеріали

Продовження таблиці 7.5

1	2
	фільмів і фільмокопій, створені за бюджетні кошти за державним замовленням або на умовах фінансової підтримки
Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3д, № 4-3м)	складається розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, які отримують кошти, що належать до інших надходжень спеціального фонду бюджету (крім власних надходжень бюджетних установ, доходів за коштами, отриманими на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів, кредитів (позик) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій)
Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (форма № 4-4д)	складається розпорядниками бюджетних коштів, які утримуються за кошти державного бюджету і отримують субвенцію з місцевого бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів
Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-3д.1, № 4-3м.1)	складається розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів за кредитами (позиками) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій. У звіт вносяться також операції, що здійснюються на поточних рахунках в установах банків
Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д, № 7м)	складається розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів на підставі даних бухгалтерського обліку про фактичну дебіторську та кредиторську заборгованість, яка виникла під час виконання кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний і минулі звітні роки. Звіт складається в розрізі

Продовження таблиці 7.5

1	2
	кодів програмної класифікації видатків і кредитування державного бюджету або програмної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів (Типової програмної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків та кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу) і кодів економічної класифікації видатків бюджету та містить інформацію про заборгованість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за видатками й розпорядників за нарахованими доходами
Звіт про заборгованість за окремими програмами (форма № 7д.1, № 7м.1)	складеться розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів за сумами заборгованості, що виникла під час виконання кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний і минулі звітні роки за окремими кодами програмної класифікації видатків і кредитування державного бюджету або окремими кодами програмної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів (Типової програмної класифікації видатків і кредитування місцевих бюджетів / Тимчасової класифікації видатків і кредитування для бюджетів місцевого самоврядування, які не застосовують програмно-цільового методу) (за придбані та відпущені матеріальні цінності державного матеріального резерву, операціями з кредитування з бюджету тощо). Ця заборгованість не пов'язана з видатками на утримання розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Розкриття елементів бюджетної звітності здійснюється в Пояснювальній записці та формах щодо розкриття елементів бюджетної звітності. Елементи бюджетної звітності додатково розкриваються у формах:

– Довідка про використання кредитів (позик) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів;

– Довідка про підтвердження залишків на бюджетних рахунках для операцій із бюджетними коштами;

– Довідка про підтвердження залишків коштів на інших рахунках клієнтів Державної казначейської служби України;

– Реєстр про залишки коштів загального та спеціального фондів державного (місцевого) бюджету на реєстраційних (спеціальних реєстраційних), інших рахунках, відкритих в органах Державної казначейської служби України, та поточних рахунках, відкритих в установах банків;

– Довідка про залишки коштів в іноземній валюті, що перебувають на поточних рахунках, відкритих в установах банків;

– Довідка про залишки коштів на інших поточних рахунках в установах банків;

– Довідка про депозитні операції;

– Довідка про сплату до бюджету штрафів, накладених органами контролю;

– Довідка про причини виникнення простроченої кредиторської заборгованості загального фонду;

– Довідка про спрямування обсягів власних надходжень, які перевищують відповідні витрати, затверджені законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет);

– Довідка про спрямування асигнувань розпорядникам бюджетних коштів, підпорядкованих іншим головним розпорядникам бюджетних коштів;

– Довідка про використання іноземних грантів;

– Довідка про дебіторську заборгованість за видатками;

– Довідка про кредиторську заборгованість, яка склалася станом на 01.01.2011 за зобов'язаннями, що не вважаються бюджетними;

– Довідка про розподіл видатків Державного бюджету України на 20__ рік на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями;

– Довідка про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі № 7д, № 7м «Звіт про заборгованість за бюджетними коштами»;

– Довідка про розподіл видатків Державного бюджету України на 20__ рік на забезпечення здійснення правосуддя місцевими, апеляційними судами та функціонування органів і установ системи правосуддя.

Фінансова та бюджетна звітність має відповідати аналогічним даним бухгалтерського обліку та звітності органів Державної казначейської служби України.

Питання для самоконтролю

1. Звітність бюджетної установи: сутність, види та призначення.

2. Характеристика фінансової звітності бюджетної установи.

3. Баланс бюджетної установи: сутність і склад.

4. Звіт про фінансові результати бюджетної установи та його складові.

5. Особливості складання звіту про рух грошових коштів бюджетної установи.

6. Звіт про власний капітал, специфіка відображення операцій.

7. Бюджетна звітність установи: сутність, види та їхня характеристика.

Тести

1. Система підсумкових показників, взаємопов'язаних і взаємоузгоджених між собою, які характеризують результати фінансово-господарської діяльності бюджетної установи, – це:

- а) звітність бюджетної установи;
- б) форми фінансової звітності;
- в) індикатори фінансової звітності;
- г) аналіз фінансової звітності.

2. Надання користувачам для ухвалення управлінських рішень повної, достовірної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів бюджетної установи реалізує:

- а) призначення звітності бюджетної установи;
- б) мету складання фінансової звітності;
- в) функції фінансової звітності;
- г) принципи організації фінансової звітності.

3. Користувачі звітності бюджетної установи поділяються на:

- а) лише внутрішніх;
- б) лише зовнішніх;
- в) внутрішніх і зовнішніх;
- г) правильна відповідь відсутня.

4. Бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів розпорядників бюджетних коштів за певний період, – це звітність:

- а) первинна бухгалтерська;
- б) статистична;
- в) фінансова;
- г) податкова.

5. Розподіл діяльності бюджетної установи на певні періоди з метою складання фінансової звітності – це принцип:

- а) періодичності;
- б) обачності;
- в) послідовності;
- г) безперервності.

6. Складовими активу бюджетної установи є:

- а) фінансові та нефінансові активи, доходи майбутніх періодів;
- б) нефінансові та фінансові активи, витрати майбутніх періодів;
- в) власний капітал, зобов'язання, забезпечення, доходи майбутніх періодів;
- г) необоротні та оборотні активи, витрати майбутніх періодів.

7. У якій формі фінансової звітності відображають доходи, витрати і фінансові результати діяльності бюджетної установи:

- а) Балансі;
- б) Звіті про фінансові результати;
- в) Звіті про рух грошових коштів;
- г) Звіті про власний капітал?

8. Згідно з чинним законодавством звітним періодом для складання фінансової звітності є:

- а) календарний рік;
- б) звітний квартал;
- в) звітний місяць;
- г) є минулий рік.

9. Сукупність узагальнених показників, які відображають стан виконання бюджету за звітний період у розрізі бюджетної класифікації, – це:

- а) фінансова звітність;
- б) бюджетна звітність;

- в) бюджетне регулювання;
- г) бухгалтерська звітність.

10. Звіт про надходження та використання коштів загального фонду є елементом:

- а) податкової звітності;
- б) звітності про виконання кошторису;
- в) бюджетної звітності;
- г) статистичної звітності.

Розділ 8

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

8.1. Сутність та особливості аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ

Бюджетні установи є суб'єктами державного сектору економіки, які здійснюють задоволення суспільно необхідних потреб, що вимагає дієвого та якісного аналізу їхньої діяльності.

Аналіз як метод наукового дослідження означає розкладання явищ, предметів і процесів на складові для вивчення їхніх внутрішніх характеристик і походження.

Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ – це система аналітичних процедур, спрямованих на оброблення фінансової інформації, що передбачає оцінювання й прогнозування результатів діяльності бюджетних установ із метою виявлення резервів їхнього подальшого розвитку.

Фінансово-господарська діяльність бюджетних установ спрямована на отримання та використання фінансових ресурсів із метою задоволення їхніх статутних потреб. Призначення аналізу полягає в пошуку джерел фінансування, напрямів використання фінансових ресурсів для забезпечення взаємодії між державними, колективними й особистими потребами.

Об'єктом проведення аналізу є фінансово-господарська діяльність досліджуваної установи.

Суб'єктами проведення аналітичних процедур є держава в особі уповноважених органів влади та засновників; персонал і функціональні служби бюджетних установ; зовнішні користувачі; спеціальні інформаційні служби.

Предметом аналізу є матеріальні, трудові та фінансові ресурси бюджетної установи.

Метою аналізу є виявлення й дослідження чинників впливу на результативність діяльності бюджетних установ для визначення стану та перспектив їхнього стратегічного розвитку.

Завданнями фінансово-господарського аналізу є:

- оцінювання кадрового потенціалу бюджетної установи;
- аналіз показників динаміки складу та руху матеріальних ресурсів;
- оцінювання рівня забезпеченості установи фінансовими ресурсами;
- дослідження джерел фінансування бюджетної установи;
- характеристика напрямів використання фінансових ресурсів залежно від виду діяльності установи;
- вивчення системи організації фінансових відносин з іншими суб'єктами;
- виявлення резервів покращання результатів фінансово-господарської діяльності бюджетної установи.

Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ призначений для своєчасного та всебічного відображення фінансово-господарських операцій, здійснення яких відбувається на основі бюджетного фінансування та механізму залучення додаткових фінансових ресурсів, що дозволяє виявити та оцінити досягнутий рівень результативності функціонування бюджетних установ.

Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ здійснюється на основі сукупності фінансової та бюджетної звітності, яка складається установою за результатами діяльності відповідного звітного періоду (табл. 8.1).

Таблиця 8.1 – Інформаційне забезпечення аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетної установи

Форма звітності	Призначення аналізу
Баланс	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз ефективності формування, розподілу та використання фінансових ресурсів бюджетної установи; – аналіз майнового стану; – аналіз платіжних можливостей щодо виконання фінансових зобов'язань
Звіт про фінансові результати	<ul style="list-style-type: none"> – визначення формування фінансових результатів за підсумками здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також фінансового результату (прибутку чи збитку) установи за аналізований період
Звіт про рух грошових коштів	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз обсягу та динаміки грошових потоків; джерел формування та напрямів використання грошей установою; – рівень синхронності та збалансованості грошових потоків; – аналіз ліквідності та ефективності грошових потоків; – аналіз якості формування грошового потоку установи
Звіт про власний капітал	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз складу та структури власного капіталу; – аналіз руху власного капіталу
Бюджетна звітність	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз складу та структури фінансових ресурсів; – аналіз джерел фінансування установи в розрізі загального та спеціального фондів; – аналіз напрямів використання фінансових ресурсів за функціональним і економічним призначенням; – рівень виконання показників фінансування; – рівень ефективності використання бюджетних коштів; – параметричний аналіз

Напрями аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ передбачають існування значної кількості видів аналізу, які групуються за такими класифікаційними ознаками: об'єктами та суб'єктами аналізу; метою аналізу; часом проведення; спрямованістю; періодичністю; обсягом аналітичної роботи (табл. 8.2).

Таблиця 8.2 – Види та класифікація аналізу діяльності бюджетної установи

Класифікаційна ознака	Вид аналізу
За об'єктами аналізу	– аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетної установи загалом; – аналіз фінансово-господарської діяльності структурних підрозділів бюджетної установи; – галузевий аналіз
За суб'єктами аналізу	– зовнішній; – внутрішній
За метою аналізу	– стратегічний; – поточний
За часом проведення	– попередній; – поточний; – наступний
За спрямованістю	– прогнозний; – ретроспективний
За періодичністю	– постійний; – разовий
За обсягом аналітичної роботи	– комплексний (суцільний); – тематичний (вибірковий)

8.2. Методи та етапи аналізу діяльності бюджетної установи

Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ здійснюється на основі застосування системи методів і прийомів здійснення аналітичних процедур.

Метод аналізу фінансово-господарської діяльності – це сукупність науково-методичних прийомів, інструментів і принципів дослідження результатів діяльності бюджетної установи.

Методи аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ класифікуються на формалізовані, які передбачають використання математичного апарату під час проведення аналізу діяльності бюджетної установи (економіко-статистичні та економіко-математичні методи) і неформалізовані методи, що ґрунтуються на логічному описі проведення аналітичних процедур (експертні оцінки, методи сценаріїв розвитку та інші).

Основу формалізованих методів для проведення аналізу фінансового стану становлять традиційні методи аналізу, характеристика яких надана в таблиці 8.3.

Таблиця 8.3 – Характеристика методів аналізу діяльності бюджетної установи

Прийом аналізу	Характеристика
1	2
Горизонтальний (часовий)	Аналіз динаміки зміни відповідних статей звітності бюджетної установи, дозволяє визначити рівень відхилення фактичних показників від запланованих (нормативних) значень і своєчасно розробити систему заходів щодо виконання планових завдань
Вертикальний (структурний)	Визначення структури фінансових показників і встановлення найбільш значущих елементів фінансової та бюджетної звітності

Продовження таблиці 8.3

1	2
Трендовий	На основі показників попередніх періодів у розрізі складових звітності визначення їхніх прогностичних значень за допомогою екстраполяції даних. Призначений для проведення перспективного (прогнозного) аналізу фінансового стану бюджетної установи
Порівняльний	Порівняння груп показників фінансової та бюджетної звітності з показниками окремих структурних підрозділів установи, з показниками конкурентів, середньогалузевими та середніми показниками, що сприятиме виявленню відхилень від середньогалузевих показників, результатів діяльності конкурентів і дозволить встановити резерви для покращання рівня ефективності діяльності установи та її структурних підрозділів
Факторний	Оцінювання впливу окремих зовнішніх і внутрішніх чинників на результати діяльності бюджетної установи, що дозволить своєчасно усувати вплив негативних чинників і посилювати дію чинників, що формують покращання результатів
Відносних показників (коефіцієнтів)	Розрахунок співвідношення між відповідними показниками фінансової та бюджетної звітності з метою встановлення взаємозв'язків між напрямками аналізу

Вибір і застосування того чи іншого методу аналізу фінансового-господарського стану бюджетної установи залежить від мети, об'єкта і суб'єкта аналітичних процедур, виду та призначення проведення цього аналізу.

Аналіз діяльності бюджетної установи здійснюється в розрізі господарської діяльності та аналізу фінансової діяльності і фінансового стану (рис. 8.1).

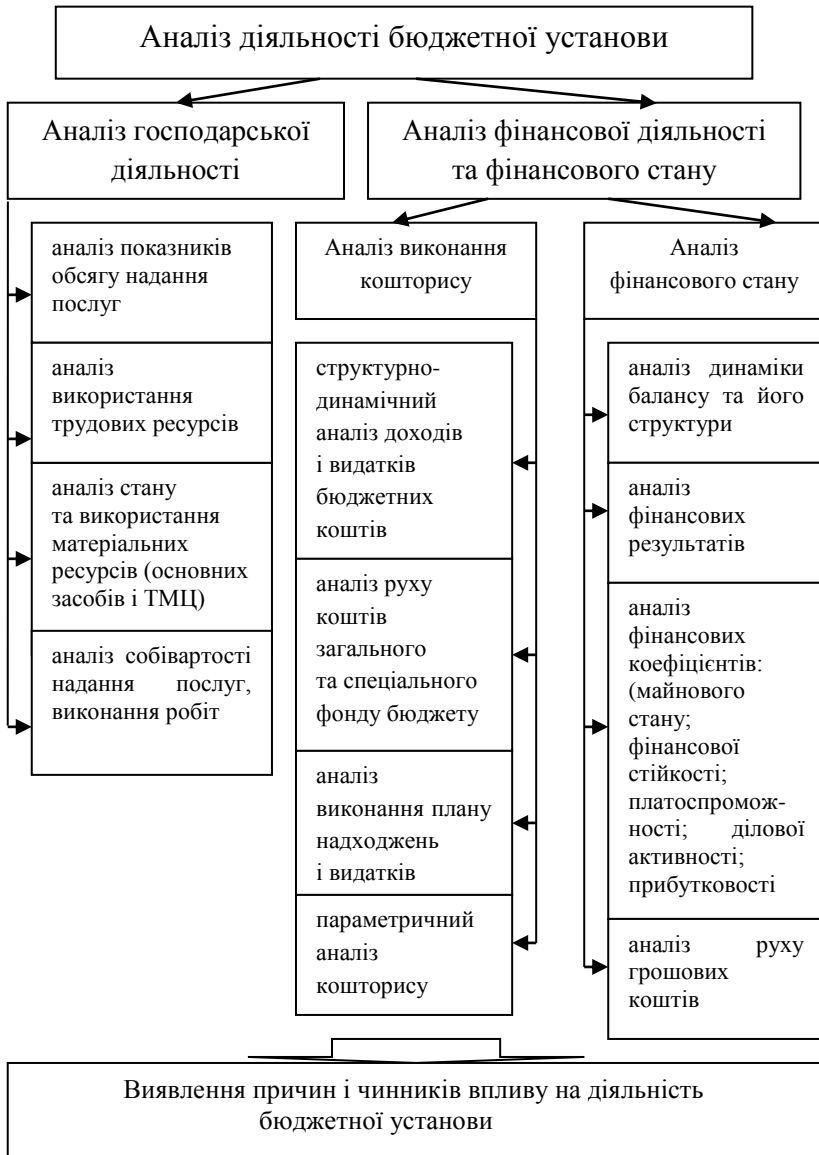

Рисунок 8.1 – Аналіз діяльності бюджетної установи

На першому етапі необхідно здійснити аналіз господарської діяльності в розрізі таких складових: аналіз показників обсягу надання послуг, виконання робіт, виробленої продукції; аналіз використання трудових ресурсів; аналіз стану та використання матеріальних ресурсів; аналіз собівартості надання послуг, виконання робіт.

Рівень забезпеченості трудовими ресурсами, основними та оборотними активами починається з аналізу відповідності нормативним потребам їхнього фактичного обсягу та структури, що формуються залежно від потужності, потреб та особливостей діяльності бюджетної установи.

Важливим напрямом є аналіз складу, структури та динаміки трудових і матеріальних ресурсів, що сприяє виявленню резервів підвищення ефективності їхнього використання.

На наступному етапі здійснюється аналіз фінансової діяльності та фінансового стану, який передбачає оцінювання рівня виконання кошторису та аналіз показників, які характеризують фінансовий стан бюджетної організації.

Проведення аналізу кошторису бюджетної установи дає можливість з'ясувати причини нестачі бюджетного фінансування або виявити перевитрати коштів чи завищення асигнувань, а також здійснювати ефективний контроль за наявними ресурсами установи.

Оцінювання рівня виконання кошторису дозволяє виявити брак чи надлишок бюджетного фінансування, а також виявити напрямки нецільового використання або перевитрачання бюджетних асигнувань.

Цей напрямок аналізу дозволяє здійснювати ефективний і дієвий контроль за формування та використання фінансових ресурсів бюджетної установи.

Аналіз виконання кошторису бюджетної установи може здійснюватися як загалом, так і в розрізі загального та спеціального фондів.

Аналіз фінансового стану бюджетної установи є основою для розроблення та реалізації фінансової стратегії і тактичних завдань ефективного управління економічним розвитком організації.

Цей напрямок фінансового аналізу передбачає визначення ефективності формування та використання фінансових ресурсів, забезпечення фінансової рівноваги, оцінювання економічного потенціалу та перспектив стабільної діяльності.

8.3. Аналіз фінансової діяльності та фінансового стану бюджетної установи

Процес дослідження фінансової складової діяльності бюджетної установи є складовою фінансового аналізу і проводиться з метою виявлення резервів підвищення ефективності їхнього розвитку.

Аналіз фінансової діяльності та фінансового стану бюджетної установи здійснюється у два *етапи*:

- перший – це аналіз виконання кошторису;
- другий – аналіз фінансового стану.

Ухвалення ефективних управлінських рішень щодо забезпечення належного рівня фінансування діяльності та розвитку функціонування бюджетної установи здійснюється за результатами аналізу виконання кошторису, що дає можливість виявити відхилення планових і фактичних показників, встановити причини, що обумовили такі невідповідності та оцінити потенційні резерви підвищення ефективності діяльності цієї організації.

Проведення *аналізу виконання кошторису бюджетної установи* передбачає розв'язання таких завдань:

- оцінювання виконання кошторисних призначень;

- порівняння абсолютних вартісних показників доходів і видатків, затверджених кошторисами установи та фактично понесених;

- аналіз динаміки складу, структури та динаміки надходжень і виконання плану за основними показниками кожного виду надходжень загалом, та за спеціальним і загальним фондами;

- аналіз показників складу, структури та руху видатків бюджетної установи загалом і в розрізі загального та спеціального фондів і встановлення рівня виконання їхніх запланованих значень;

- факторний аналіз основних результативних показників фінансування діяльності бюджетної установи;

- розроблення системи заходів щодо усунення виявлених прорахунків і недоліків унаслідок аналізу, а також пошук резервів формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів загалом по бюджетній установі і зокрема за загальним і спеціальним фондами.

Аналіз виконання кошторису бюджетної установи здійснюється за такими напрямками:

- структурно-динамічний аналіз доходів і видатків бюджетних коштів;

- аналіз руху коштів загального та спеціального фонду бюджету;

- аналіз виконання плану надходжень і видатків загального та спеціального фонду бюджету;

- параметричний аналіз кошторису.

Параметричний аналіз виконання кошторису передбачає розрахунок часткових та узагальнених показників на основі порівняння показників касових і фактичних видатків, показників доходів і надходжень.

Проведення параметричного аналізу кошторису бюджетної установи дозволяє обґрунтовано та виважено здійснювати планування окремих статей кошторису. Під час його проведення встановлюють взаємозв'язки між показниками діяльності, що є формувальними під час визначення структури та рівня виконання кошторису; оцінюються значення таких співвідношень у звітні періоди, яким характерне ефективне виконання кошторису; на основі виявленого взаємозв'язку формуються статті кошторису та планується прийнятний рівень показників (коефіцієнтів).

Для здійснення параметричного аналізу рівня виконання кошторису бюджетної установи використовуються такі показники: касові та фактичні видатки звітного періоду за фондами та загалом по установі; доходи загального та спеціального фондів; середньоспискова кількість працівників за відповідний період та ін.

Параметричний аналіз виконання кошторису бюджетної установи передбачає розрахунок таких показників.

Коефіцієнт співвідношення касових і фактичних видатків (K_c) визначається за формулою

$$K_c = \frac{KB}{ФВ}, \quad (8.1)$$

де KB – касові видатки, грн;

ФВ – фактичні видатки за відповідний звітний період, грн.

Якщо розрахункове значення цього коефіцієнта становить більше ніж 1, це свідчить про наявність дебіторської заборгованості, а менше ніж 1, відповідно, – кредиторської.

Відношення планових надходжень коштів за звітний період до обсягів фактичного фінансування (K_3)

$$K_3 = \frac{П_3}{Ф_3}, \quad (8.2)$$

де $П_3$ – планові надходження за загальним фондом, грн;

$Ф_3$ – фактичні надходження за загальним фондом, грн.

Результати розрахунку показника співвідношення планових і фактичних надходжень дозволяють встановити рівень виконання кошторису бюджетної установи.

Коефіцієнт (обсяг) фактичних видатків загального фонду на одного працівника (K_n)

$$K_n = \frac{ФВЗ}{Чс}, \quad (8.3)$$

де $ФВЗ$ – фактичні видатки загального фонду, грн;

$Чс$ – середньоспискова кількість працівників на кінець звітнього періоду, осіб.

Цей коефіцієнт є досить важливим параметром діяльності бюджетних установ, оскільки характеризує обсяг фактичних видатків, які здійснила установа на одного працівника.

Коефіцієнт відношення видатків до доходів кошторису (за відповідними фондами) ($K_{зф}$)

$$K_{зф} = \frac{\text{Видатки}}{\text{Доходи}} \quad (8.4)$$

На основі розрахунку співвідношення видатків до доходів оцінюється ефективність господарської діяльності бюджетної установи. Значення цього показника, за умови успішної діяльності, має дорівнювати або бути максимально наближеним до 1.

Здатність фінансового забезпечення діяльності бюджетної установи, рівень ефективності використання акумульованих фінансових ресурсів та оцінювання фінансового потенціалу здійснюється на основі результатів фінансового аналізу.

Фінансовий аналіз бюджетної установи – це процес дослідження фінансового стану та фінансових результатів її діяльності, спрямованих на підвищення пошуку резервів забезпечення ефективності їхнього розвитку.

У процесі **аналізу фінансового стану бюджетної установи** використовують такі групи показників, а саме:

- показники динаміки складу і структури балансу бюджетної установи;

- аналіз фінансових коефіцієнтів (майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, прибутковості);

- аналіз руху грошових коштів.

Проведення аналізу фінансового стану бюджетної установи здійснюється на підставі таких груп показників, а саме:

- показники динаміки складу і структури балансу бюджетної установи;

- аналіз фінансових коефіцієнтів (майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, прибутковості);

- аналіз руху грошових коштів.

Аналіз показників динаміки складу та структури балансу бюджетної установи здійснюється з використанням часового та структурного аналізу.

Аналіз фінансових коефіцієнтів здійснюється за групами показників, методика розрахунку та характеристика яких наведена в додатку Н.

Аналіз руху грошових коштів бюджетної установи дозволяє оцінити якість грошових потоків як основного фінансового ресурсу забезпечення їхнього функціонування та ефективної діяльності. Цей аналіз здійснюється на основі таких показників: залишок грошових коштів на початок звітного періоду; перераховано залишок; надходження грошових коштів на початок і кінець звітного періоду (відповідно); касові видатки коштів на початок і кінець звітного періоду (відповідно); залишок на кінець звітного періоду.

За результатами фінансового аналізу діяльності бюджетної установи визначається рівень виконання кошторису, оцінюється ефективність формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, що дозволяє визначити причини невиконання планових завдань і сприяє своєчасному розробленню заходів щодо забезпечення необхідного обсягу і пришвидшення руху коштів загального та спеціального фондів.

Питання для самоконтролю

1. Сутність, ознаки та види аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетних установ.

2. Інформаційне забезпечення аналізу діяльності бюджетної установи.

3. Методи та прийоми аналізу діяльності бюджетної установи.

4. Порядок проведення аналізу діяльності бюджетної установи.

5. Характеристика аналізу фінансової діяльності бюджетної установи.

6. Особливості здійснення аналізу фінансового стану бюджетної установи.

Тести

1. Сукупність аналітичних процедур, спрямованих на оброблення фінансової інформації, що передбачають оцінювання результатів діяльності бюджетних установ із метою виявлення резервів їхнього подальшого розвитку, – це:

- а) аналіз фінансово-господарської діяльності;
- б) оцінювання фінансово-господарської діяльності;
- в) спостереження за фінансово-господарською діяльністю;
- г) аудит фінансово-господарської діяльності.

2. Призначення аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетної установи спрямоване на:

- а) пошук джерел фінансування діяльності;
- б) визначення напрямів використання фінансових ресурсів;
- в) виявлення резервів підвищення ефективності діяльності бюджетної установи;
- г) усі відповіді правильні.

3. Об'єктом проведення аналізу діяльності бюджетної установи є:

- а) фінансові ресурси;
- б) фінансова господарська діяльність;
- в) фінансові операції;
- г) фінансові відносини.

4. Що є предметом аналізу фінансово-господарської діяльності бюджетної установи:

- а) фінансова звітність;
- б) фінансово-господарські операції;

- в) матеріальні, трудові та фінансові ресурси;
- г) активи і пасиви?

5. Визначення структури фінансових показників і встановлення найбільш значущих елементів фінансової та бюджетної звітності здійснюється на основі аналізу:

- а) вертикального;
- б) горизонтального;
- в) факторного;
- г) трендового.

6. Визначення рівня виконання кошторису бюджетної установи відбувається на етапі проведення аналізу:

- а) господарської діяльності;
- б) фінансової звітності;
- в) фінансового стану;
- г) фінансової діяльності.

7. Коефіцієнт співвідношення касових і фактичних видатків розраховується як:

- а) різниця між касовими і фактичними видатками;
- б) за допомогою ділення суми касових видатків на фактичні видатки;
- в) добуток касових і фактичних видатків;
- г) за допомогою ділення фактичних видатків на касові видатки.

8. До якої групи аналізу фінансового стану належать такі показники, як коефіцієнт фінансування, коефіцієнт автономії:

- а) показники майнового стану;
- б) показники фінансової стійкості;
- в) показники платоспроможності;
- г) показники ділової активності?

9. Показник, який характеризує частку поточних зобов'язань, що покриваються наявними грошовими коштами, – це коефіцієнт:

- а) абсолютної платоспроможності;
- б) оборотності;
- в) автономії;
- г) рентабельності.

10. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу характеризує ефективність:

- а) комерційну;
- б) економічну;
- в) фінансову;
- г) операційну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Болух М., Заросило А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2008. 344 с.

2. Боярко І. М., Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Державні видатки в економіці країни : монографія. Суми : Корпункт, 2013. 109 с.

3. Боярко І. М., Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України : монографія. Суми : Університетська книга, 2012. 165 с.

4. Бюджетний кодекс України : Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

5. Вінник О. М. Господарське право : навчальний посібник. Київ : Правова єдність, 2008. 766 с.

6. Волохова І. С. Кошторисне фінансування бюджетних установ : навч. посіб. Одеса : Атлант, 2012. 252 с.

7. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.26.0>.

8. Дехтяр Н. А., Люта О. В., Пігуль Н. Г. Фінансовий механізм діяльності суб'єктів господарювання : монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 182 с.

9. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhнародni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoiu-movoiu---rik?category=bjudzhet>.

10. Назарова К., Кумченко Т. Аналіз діяльності бюджетних установ : навч. посіб. / за заг. ред. Г. Кравченко. Київ : КНТЕУ, 2006. 208 с.

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки «Подання фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>.

12. Фінанси різних форм бізнесу : навч. посіб. / Н. Г. Пігуль, О. В. Дейнека, Н. А. Дехтяр, О. В. Люта. Суми : Сумський державний університет, 2017. 337 с.

13. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

14. Про бюджетну класифікацію : Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.

15. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

16. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

17. Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету : Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2002 № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02>.

18. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету : Наказ Міністерства фінансів

України від 12.03.2012 № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.

19. Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок : Наказ Державної казначейської служби України від 26.06.2002 № 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02>.

20. Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 03.11.2015 № 1394. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0300-15>.

21. Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF>.

22. Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України : монографія / І. О. Школьник, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. О. Школьник, д-ра екон. наук, проф. І. І. Рекуненка. Суми : Сумський державний університет, 2017. 343 с.

23. Сайт для бухгалтерів бюджетних установ. URL: https://buhgalter.com.ua/download/?file=upload/blanks/reestr_doc/zajava_dergreestr_stvor_UO.doc.

24. Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки. URL: <http://document.ua/prozatverdzhennja-statistichnogo-klasifikatora-organizaciin-doc209566.html>.

25. Таукешева Т. Д. Фінансове планування діяльності бюджетних установ : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 405 с.

26. Управління фінансами акціонерних товариств : навчальний посібник / С. В. Леонов, Н. Г. Пігуль, І. М. Боярко та ін. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. 305 с.

27. Гриценко Л. Л., Дейнека О. В., Боярко І. М. Фінанси підприємств: практикум : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2015. 285 с.

28. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

29. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

30. Шара Є. Ю., Андрієнко О. М., Жидєєва Л. І. Звітність бюджетних установ : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 360 с.

ДОДАТОК А

Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету

Затверджена наказом Мініфіну від 14.01.2011 № 11

Код	Найменування
0100	Загальнодержавні функції
0110	Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність
0111	Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування
0112	Фінансова та фіскальна діяльність
0113	Зовнішньополітична діяльність
0120	Економічна допомога зарубіжним країнам
0130	Інші загальні функції державного управління
0131	Управління системою державної служби
0132	Загальнодержавне планування та статистика
0133	Інша діяльність у сфері державного управління
0150	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері державного управління
0160	Проведення виборів та референдумів
0170	Обслуговування боргу
0180	Міжбюджетні трансферти
0200	Оборона
0210	Військова оборона
0220	Цивільна оборона
0230	Військова допомога зарубіжним країнам
0240	Військова освіта
0250	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері оборони
0260	Інша діяльність у сфері оборони
0300	Громадський порядок, безпека та судова влада
0310	Діяльність із забезпечення громадського порядку, боротьба із злочинністю та охорона державного кордону
0320	Протипожежний захист та рятування
0330	Судова влада
0340	Кримінально-виконавча система та виправні заходи

Продовження додатка А

Код	Найменування
0350	Діяльність у сфері безпеки держави
0360	Нагляд за додержанням законів та представницькі функції в суді
0370	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади
0380	Інша діяльність у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади
0400	Економічна діяльність
0410	Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність
0411	Загальна економічна та торговельна діяльність
0412	Регулювання трудових відносин
0420	Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство
0421	Сільське господарство
0422	Лісове господарство та мисливство
0423	Рибне господарство
0430	Паливно-енергетичний комплекс
0431	Вугільна галузь та інші галузі з видобутку твердого палива
0432	Нафтогазова галузь
0433	Електроенергетична галузь
0434	Інші галузі паливно-енергетичного комплексу
0440	Інша промисловість та будівництво
0441	Промисловість з видобутку рудних та нерудних корисних копалин
0442	Обробна промисловість
0443	Будівництво
0444	Відтворення мінерально-сировинної бази
0450	Транспорт
0451	Автомобільний транспорт
0452	Водний транспорт
0453	Залізничний транспорт
0454	Повітряний транспорт
0455	Трубопровідний та інший транспорт
0456	Дорожнє господарство
0460	Зв'язок, телекомунікації та інформатика
0470	Інші галузі економіки

Продовження додатка А

Код	Найменування
0480	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки
0481	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері економічної, торговельної та трудової діяльності
0482	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства
0483	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері паливно-енергетичного комплексу
0484	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в інших галузях промисловості та будівництві
0485	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері транспорту
0486	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері зв'язку, телекомунікації та інформатики
0487	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в інших галузях економіки
0490	Інша економічна діяльність
0500	Охорона навколишнього природного середовища
0510	Запобігання та ліквідація забруднення навколишнього природного середовища
0511	Охорона та раціональне використання природних ресурсів
0512	Утилізація відходів
0513	Ліквідація іншого забруднення навколишнього природного середовища
0520	Збереження природно-заповідного фонду
0530	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища
0540	Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища
0600	Житлово-комунальне господарство
0610	Житлове господарство
0620	Комунальне господарство
0630	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері житлово-комунального господарства
0640	Інша діяльність у сфері житлово-комунального господарства

Продовження додатка А

Код	Найменування
0700	Охорона здоров'я
0710	Медична продукція та обладнання
0720	Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога
0721	Поліклініки загального профілю та амбулаторії
0722	Спеціалізовані та стоматологічні поліклініки
0724	Центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станції екстреної (швидкої) медичної допомоги
0725	Фельдшерсько-акушерські пункти
0726	Центри первинної медичної (медико-санітарної) допомоги
0730	Лікарні та санаторно-курортні заклади
0731	Лікарні загального профілю
0732	Спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади
0733	Перинатальні центри, пологові будинки
0734	Санаторно-курортні заклади
0740	Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади
0750	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я
0760	Інша діяльність у сфері охорони здоров'я
0761	Будинки дитини
0762	Станції переливання крові
0763	Інші заклади та заходи у сфері охорони здоров'я
0800	Духовний та фізичний розвиток
0810	Фізична культура і спорт
0820	Культура та мистецтво
0821	Театри
0822	Художні колективи, концертні і циркові організації
0823	Кінематографія
0824	Бібліотеки, музеї і виставки
0827	Заповідники
0828	Клубні заклади
0829	Інші заходи і заклади в галузі культури та мистецтва, творчі спілки
0830	Засоби масової інформації
0840	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку

Продовження додатка А

Код	Найменування
0850	Інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку та інформації
0900	Освіта
0910	Дошкільна освіта
0920	Загальна середня освіта
0921	Загальноосвітні навчальні заклади
0922	Загальноосвітні спеціалізовані та спеціальні школи-інтернати
0930	Професійно-технічна освіта
0940	Вища освіта
0941	Вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації
0942	Вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації
0950	Післядипломна освіта
0960	Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми
0970	Програми матеріального забезпечення навчальних закладів
0980	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти
0990	Інші заклади та заходи у сфері освіти
1000	Соціальний захист та соціальне забезпечення
1010	Соціальний захист на випадок непрацевдатності
1020	Соціальний захист пенсіонерів
1030	Соціальний захист ветеранів війни та праці
1040	Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді
1050	Соціальний захист безробітних
1060	Допомога у вирішенні житлового питання
1070	Соціальний захист інших категорій населення
1080	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту
1090	Інша діяльність у сфері соціального захисту

ДОДАТОК Б

Відомча класифікація видатків і кредитування державного
бюджету, затверджена наказом Мінфіну
від 14.01.2011 № 11

Код	Найменування
11	Апарат Верховної Ради України
30	Державне управління справами
41	Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України
042	Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України (загальнодержавні витрати)
50	Державна судова адміністрація України
60	Верховний Суд України
65	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
70	Вищий господарський суд України
75	Вищий адміністративний суд України
80	Конституційний Суд України
90	Генеральна прокуратура України
100	Міністерство внутрішніх справ України
110	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України
111	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (загальнодержавні витрати)
120	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
121	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (загальнодержавні витрати)
140	Міністерство закордонних справ України
170	Державний комітет телебачення і радіомовлення України
180	Міністерство культури України
210	Міністерство оборони України
220	Міністерство освіти і науки України
221	Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні витрати)
230	Міністерство охорони здоров'я України
231	Міністерство охорони здоров'я України (загальнодержавні витрати)
240	Міністерство екології та природних ресурсів України
250	Міністерство соціальної політики України

Продовження додатка Б

Код	Найменування
251	Міністерство соціальної політики України (загальнодержавні витрати)
275	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
276	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (загальнодержавні витрати)
280	Міністерство аграрної політики та продовольства України
310	Міністерство інфраструктури України
311	Державне агентство автомобільних доріг України
340	Міністерство молоді та спорту України
350	Міністерство фінансів України
351	Міністерство фінансів України (загальнодержавні витрати)
360	Міністерство юстиції України
380	Міністерство інформаційної політики України
527	Державна інспекція ядерного регулювання України
550	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
556	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації
596	Головне управління розвідки Міністерства оборони України
598	Вища рада юстиції
599	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
601	Антимонопольний комітет України
612	Національне агентство України з питань державної служби
615	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
632	Національне антикорупційне бюро України
633	Національне агентство з питань запобігання корупції
634	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
638	Державне космічне агентство України
643	Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
644	Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення
650	Рада національної безпеки і оборони України

Продовження додатка Б

Код	Найменування
651	Рахункова палата
652	Служба безпеки України
654	Національна академія наук України
655	Національна академія педагогічних наук України
656	Національна академія медичних наук України
657	Національна академія мистецтв України
658	Національна академія правових наук України
659	Національна академія аграрних наук України
660	Управління державної охорони України
661	Фонд державного майна України
662	Служба зовнішньої розвідки України
664	Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України
673	Центральна виборча комісія
674	Центральна виборча комісія (загальнодержавні витрати)
772	Вінницька обласна державна адміністрація
773	Волинська обласна державна адміністрація
774	Дніпропетровська обласна державна адміністрація
775	Донецька обласна державна адміністрація
776	Житомирська обласна державна адміністрація
777	Закарпатська обласна державна адміністрація
778	Запорізька обласна державна адміністрація
779	Івано-Франківська обласна державна адміністрація
780	Київська обласна державна адміністрація
781	Кіровоградська обласна державна адміністрація
782	Луганська обласна державна адміністрація
783	Львівська обласна державна адміністрація
784	Миколаївська обласна державна адміністрація
785	Одеська обласна державна адміністрація
786	Полтавська обласна державна адміністрація
787	Рівненська обласна державна адміністрація
788	Сумська обласна державна адміністрація
789	Тернопільська обласна державна адміністрація
790	Харківська обласна державна адміністрація
791	Херсонська обласна державна адміністрація
792	Хмельницька обласна державна адміністрація

Продовження додатка Б

Код	Найменування
793	Черкаська обласна державна адміністрація
794	Чернівецька обласна державна адміністрація
795	Чернігівська обласна державна адміністрація
868	Державна регуляторна служба України

ДОДАТОК В

Економічна класифікація видатків бюджету,
затверджена наказом Мініфіну від 14.01.2011 № 11

Код	Найменування
2000	<i>Поточні видатки</i>
2100	Оплата праці і нарахування на заробітну плату
2110	Оплата праці
2111	Заробітна плата
2112	Грошове забезпечення військовослужбовців
2120	Нарахування на оплату праці
2200	Використання товарів і послуг
2210	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар
2220	Медикаменти та перев'язувальні матеріали
2230	Продукти харчування
2240	Оплата послуг (крім комунальних)
2250	Видатки на відрядження
2260	Видатки та заходи спеціального призначення
2270	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв
2271	Оплата тепlopостачання
2272	Оплата водопостачання та водовідведення
2273	Оплата електроенергії
2274	Оплата природного газу
2275	Оплата інших енергоносіїв
2276	Оплата енергосервісу
2280	Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм
2281	Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм
2282	Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку
2400	Обслуговування боргових зобов'язань
2410	Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань
2420	Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань
2600	Поточні трансферти
2610	Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
2620	Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів

Продовження додатка В

Код	Найменування
2630	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям
2700	Соціальне забезпечення
2710	Виплата пенсій і допомоги
2720	Стипендії
2730	Інші виплати населенню
2800	Інші поточні видатки
3000	Капітальні видатки
3100	Придбання основного капіталу
3110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування
3120	Капітальне будівництво (придбання)
3121	Капітальне будівництво (придбання) житла
3122	Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів
3130	Капітальний ремонт
3131	Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)
3132	Капітальний ремонт інших об'єктів
3140	Реконструкція та реставрація
3141	Реконструкція житлового фонду (приміщень)
3142	Реконструкція та реставрація інших об'єктів
3143	Реставрація пам'яток культури, історії та архітектури
3150	Створення державних запасів і резервів
3160	Придбання землі та нематеріальних активів
3200	Капітальні трансферти
3210	Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
3220	Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів
3230	Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям
3240	Капітальні трансферти населенню
4110	Надання внутрішніх кредитів
4111	Надання кредитів органам державного управління інших рівнів
4112	Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям
4113	Надання інших внутрішніх кредитів
4210	Надання зовнішніх кредитів
9000	Нерозподілені видатки

ДОДАТОК Г

Кошторис бюджетної установи

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28.01.2002 № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
04.12.2015 № 1118)

Затверджений у сумі _____ грн

(сума словами і цифрами)

(посада)

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік) М. П.

КОШТОРИС на ____ рік

(код за ЄДРПОУ та найменування бюджетної установи)

(найменування міста, району, області)

Вид бюджету _____
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету _____
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету _____
(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) _____)

(грн)

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
НАДХОДЖЕННЯ - усього	x			
Надходження коштів із загального фонду бюджету	x		x	
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у тому числі:	x			
<i>надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством</i>	25010000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	25020000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші надходження, у тому числі:</i>		x		
<i>інші доходи (розписати за кодами класифікації доходів бюджету)</i>		x		
<i>фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання)</i>		x		
<i>повернення кредитів до бюджету (розписати за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, класифікації кредитування бюджету)</i>		x	**	**

Продовження додатка Г

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	х			
Поточні видатки	2000			
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2100			
<i>Оплата праці</i>	2110			
<i>Заробітна плата</i>	2111			
<i>Грошове забезпечення військовослужбовців</i>	2112			
<i>Нарахування на оплату праці</i>	2120			
<i>Використання товарів і послуг</i>	2200			
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210			
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220			
Продукти харчування	2230			
Оплата послуг (крім комунальних)	2240			
Видатки на відрядження	2250			
Видатки та заходи спеціального призначення	2260			
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270			
<i>Оплата теплопостачання</i>	2271			
<i>Оплата водопостачання та водовідведення</i>	2272			
<i>Оплата електроенергії</i>	2273			
<i>Оплата природного газу</i>	2274			
<i>Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг</i>	2275			
<i>Оплата вверсоварств</i>	2276			
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280			
<i>Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм</i>	2281			
<i>Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку</i>	2282			
Обслуговування боргових зобов'язань	2400			
Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	2410			
Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	2420			
Поточні трансферти	2600			

Продовження додатка Г

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	2610			
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	2620			
Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	2630			
Соціальне забезпечення	2700			
Виплата пенсій і допомоги	2710			
Стипендії	2720			
Інші виплати населенню	2730			
Інші поточні видатки	2800			
Капітальні видатки	3000			
Придбання основного капіталу	3100			
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	3110			
Капітальне будівництво (придбання)	3120			
<i>Капітальне будівництво (придбання) житла</i>	3121			
<i>Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів</i>	3122			
Капітальний ремонт	3130			
<i>Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)</i>	3131			
<i>Капітальний ремонт інших об'єктів</i>	3132			
Реконструкція та реставрація	3140			
<i>Реконструкція житлового фонду (приміщень)</i>	3141			
<i>Реконструкція та реставрація інших об'єктів</i>	3142			
<i>Реставрація пам'яток культури, історії та архітектури</i>	3143			
Створення державних запасів і резервів	3150			
Придбання землі та нематеріальних активів	3160			
Капітальні трансферти	3200			
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	3210			
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	3220			
Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	3230			
Капітальні трансферти населенню	3240			

Продовження додатка Г

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
Надання внутрішніх кредитів	4110			
<i>Надання кредитів органам державного управління інших рівнів</i>	4111			
<i>Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям</i>	4112			
<i>Надання інших внутрішніх кредитів</i>	4113			
Надання зовнішніх кредитів	4210			
Нерозподілені видатки	9000			

Керівник

(підпис) (ініціали і прізвище)

Керівник бухгалтерської служби/
начальник планово-фінансового підрозділу

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік)

М. П.***

** Сума проставляється за кодом відповідно до класифікації кредитування бюджету та не враховується у рядку "НАДХОДЖЕННЯ - усього".

*** Заповнюється розпорядниками нижчого рівня, крім головних розпорядників та національних вищих навчальних закладів, які безпосередньо встановлені призначення у державному бюджеті.

ДОДАТОК Д

План асигнувань загального фонду бюджету (за винятком надання кредитів із бюджету)

М. П. _____
 І. П. _____
 28 січня 2002 року № 57 (у редакції наказу Міністерства
 фінансів України від 15 лютого 2002 № 1250)

Затверджений у сумі _____ (сума словами і цифрами)
 _____ (підпис)
 _____ (підпис) _____ (підпис і прізвище)

М. П. _____
 І. П. _____

ПЛАН АСИГНУВАНЬ (ЗА ВИНЯТКОМ НАДАВАННЯ КРЕДИТІВ З БЮДЖЕТУ) ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ БЮДЖЕТУ
 на _____ рік

(код за ЄДРПОУ та вибраними бюджетної установи)

Вид бюджету _____ (вибраними міст, району, області)
 код за національною класифікацією видатків та кредитування бюджету _____
 код за національною класифікацією видатків та кредитування місцевих бюджетів _____
 (код та назва програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової
 програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) _____)

ККРБ	Сторін	Листів	Березень	Квітень	Травень	Червень	Листопад	Жовтень	Серепень	Вересень	Жовтень	Листопад	Різдво				
													Грудень	Січень	Лютий		
														13	14	15	
Найменування	1																
Оплата праці	2110																
Нарахування на оплату праці	2120																
Відрахування та платежі з утримань нарахувань	2130																
Прочі платежі	2140																
Оплата матеріальних послуг та енергоносіїв	2210																
Доставлення і розробка окремих законів розвитку по	2281																
Окремі закони про реалізацію державних																	
Окремі закони про реалізацію державних																	
(негосподарськ) програм, не віднесені до доходів	2282																
Системне забезпечення	2100																
Інші видатки	5000*																
Усього																	

Керівник _____ (підпис) _____ (підпис і прізвище)
 Керівник бухгалтерської служби / начальника планово-фінансового підрозділу _____ (підпис) _____ (підпис і прізвище)

М. П. **
 І. П. **

* Типовий код, який вилучає в себе всі коди економічної класифікації видатків бюджету, крім тих, що вилучені окремо.
 ** Законодавства розпорядковими місцевих рівнів, крім головних розпорядників та виконавчих місцевих виконавчих органів, який безпосередньо встановлений призначень у державному бюджеті.

ДОДАТОК Е

Лімітна довідка про бюджетні асигнування

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28 січня 2002 року № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 26 листопада 2012 року № 1220)

ЛІМІТНА ДОВІДКА ПРО БЮДЖЕТНІ АСИГНУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ на _____ рік

Видана _____
(назва установи, яка видала лімітну довідку)
_____ (назва установи, якій видається лімітна довідка)

Підстава: _____
1) З _____ бюджету
за _____

(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету / програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів)
виділено _____, у тому числі на:

Назва видатків за економічною класифікацією бюджету та класифікацією кредитування бюджету	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд
видатки споживання - разом, з них:			
оплата праці			
оплата комунальних послуг та енергоносіїв			
видатки розвитку			
повернення кредитів до бюджету			
надання кредитів із бюджету			
усього			

2) У сумі асигнувань загального фонду бюджету враховано витрати на утримання: _____

3) Помісячні обсяги асигнувань та надання кредитів загального фонду бюджету встановлено такі*:

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень

4) Проекти кошторису, плану асигнувань загального фонду, плану надання кредитів загального фонду бюджету, плану використання бюджетних коштів, помісячного плану використання бюджетних коштів, помісячного розпису спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), штатного розпису установи на _____ рік із зведеними даними та розрахунками повинні бути подані на затвердження до _____

(число, місяць, рік)

Керівник _____

(підпис) (ініціали і прізвище)

М. П. _____
(число, місяць, рік)

* Місцеві фінансові органи самостійно приймають рішення щодо потреби подання таких показників.

ДОДАТОК Ж

Типова форма штатного розпису бюджетної установи

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28 січня 2002 року № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 26 листопада 2012 року № 1220)

ЗАТВЕРДЖУЮ

ТИПОВИЙ ШТАТНИЙ РОЗПИС на ____ рік

штат у кількості _____ штатних одиниць
з місячним фондом заробітної плати _____ гривень

_____ (посада)

_____ (підпис керівника)

_____ (ініціали і прізвище)

_____ (назва установи)

_____ (число, місяць, рік)

М. П.

№ з/п	Назва структурного підрозділу та посад	Кількість штатних посад	Посадовий оклад (грн.)	Надбавки (грн.)				Доплати (грн.)				Фонд заробітної плати на місяць (грн.)	Фонд заробітної плати на _____ рік (грн.)

Керівник

_____ (підпис)

_____ (ініціали і прізвище)

Керівник бухгалтерської служби /
начальник планово-фінансового підрозділу

_____ (підпис)

_____ (ініціали і прізвище)

М. П.

ДОДАТОК И

Баланс бюджетної установи

Додаток 1
до Національного
положення (стандарту)
бухгалтерського обліку в
державному секторі 101

		Дата (рік, місяць, число)		КОДИ
Установа	_____	за ЄДРПОУ	<input type="text"/>	<input type="text"/> 01
Територія	_____	за КОАТУУ	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Організаційно-правова форма господарювання	_____	за КОПФГ	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Орган державного управління	_____	за КОДУ	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Вид економічної діяльності	_____	за КВЕД	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Одиниця виміру: тис. грн.			<input type="text"/>	<input type="text"/>

БАЛАНС

на _____ 20__ року

Форма N 1-дс

АКТИВ	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. НЕФІНАНСОВІ АКТИВИ			
Основні засоби:			
залишкова вартість	010		
знос	011		
первісна вартість	012		
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	020		
накопичена амортизація	021		
первісна вартість	022		
Незавершені капітальні інвестиції	030		
Запаси	040		
Малоцінні та швидкозношувані предмети	050		
Готова продукція	060		
Інші нефінансові активи	070		
Усього за розділом I	100		

Продовження додатка И

II. ФІНАНСОВІ АКТИВИ			
Довгострокова дебіторська заборгованість	110		
Довгострокові фінансові інвестиції	120		
Поточна дебіторська заборгованість:			
за розрахунками з бюджетом	130		
за розрахунками за товари, роботи, послуги	140		
за наданими кредитами	150		
за виданими авансами	160		
за розрахунками із соціального страхування	170		
за внутрішніми розрахунками	180		
інша поточна дебіторська заборгованість	190		
Поточні фінансові інвестиції	200		
Грошові кошти та їх еквіваленти бюджетних установ та державних цільових фондів в:			
національній валюті, у тому числі в:	210		
касі	211		
казначействі	212		
установах банків	213		
іноземній валюті	220		
Кошти бюджетів та інших клієнтів на:			
єдиному казначейському рахунку	230		
рахунках в установах банків, у тому числі:	240		
у національній валюті	241		
в іноземній валюті	242		
Інші фінансові активи	250		
Усього за розділом II	280		
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	290		
БАЛАНС	300		

Продовження додатка И

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. ВЛАСНИЙ КАПИТАЛ ТА ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ			
Внесений капітал	330		
Фонд дооцінки	340		
Фінансовий результат	350		
Капітал у підприємства	360		
Резерви	370		
Усього за розділом I	410		
II. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Довгострокові зобов'язання:			
за цінними паперами	420		
за кредитами	430		
інші довгострокові зобов'язання	440		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	450		
Поточні зобов'язання:			
за платежами до бюджету	460		
за розрахунками за товари, роботи, послуги	470		
за кредитами	480		
за одержаними авансами	490		
за розрахунками з оплати праці	500		
за розрахунками із соціального страхування	510		
за внутрішніми розрахунками	520		
інші поточні зобов'язання	530		
Усього за розділом II	570		
III. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	580		
IV. ДОХОДИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	590		
БАЛАНС	600		

Керівник

Головний бухгалтер (бухгалтер)

ДОДАТОК К

Звіт про фінансові результати

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку в державному
секторі 101 "Подання фінансової звітності"

Дата (рік, місяць, число)

Установа _____ за ЄДРПОУ
Територія _____ за КОАТУУ
Організаційно-правова форма
господарування _____ за КОПФГ
Орган державного управління _____ за КОДУ
Вид економічної діяльності _____ за КВЕД

КОДИ	
	01

Одиниця виміру: тис. грн.

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

за _____ 20__ року

I. ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ

Форма N 2-дс

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
ДОХОДИ			
Доходи від обмінних операцій			
Бюджетні асигнування	010		
Доходи від надання послуг	020		
Доходи від продажу	030		
Фінансові доходи	040		
Інші доходи від обмінних операцій	050		
Всього доходів від обмінних операцій	080		
Доходи від необмінних операцій			
Податкові надходження	090		
Неподаткові надходження (адміністративні збори та платежі)	100		
Трансферти	110		
Надходження до державних цільових фондів	120		
Інші доходи від необмінних операцій	130		
Всього доходів від необмінних операцій	170		
Всього доходів	200		
ВИТРАТИ			
Витрати за обмінними операціями			
Витрати на оплату праці	210		
Відрядування на соціальні заходи	220		
Матеріальні витрати	230		
Амортизація	240		
Фінансові витрати	250		
Інші витрати за обмінними операціями	260		
Всього витрат за обмінними операціями	290		
Витрати за необмінними операціями			
Трансферти	300		
Інші витрати за необмінними операціями	310		
Всього витрат за необмінними операціями	340		
Всього витрат	400		
Профіцит/дефіцит за звітний період	410		

Продовження додатка К

II. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ (КОШТОРИСУ) ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНОЮ КЛАСИФІКАЦІЄЮ ВИДАТКІВ ТА КРЕДИТУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Загальнодержавні функції	440		
Оборона	450		
Громадський порядок, безпека та судова влада	460		
Економічна діяльність	470		
Охорона навколишнього природного середовища	480		
Житлово-комунальне господарство	490		
Охорона здоров'я	500		
Духовний та фізичний розвиток	510		
Освіта	520		
Соціальний захист та соціальне забезпечення	530		

III. ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ (КОШТОРИСУ)

Стаття	Код рядка	Загальний фонд				Спеціальний фонд			
		план на звітний період	план на звітний період з урахуванням змін	фактична сума виконання	різниця (графа 5 мінус графа 4)	план на звітний період	план на звітний період з урахуванням змін	фактична сума виконання	різниця (графа 9 мінус графа 8)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ДОХОДИ									
Податкові надходження	560								
Неподаткові надходження	570								
Доходи від власності та підприємницької діяльності	571								
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	572								
Інші неподаткові надходження	573								
Власні надходження бюджетних установ	574								
Бюджетні асигнування	575								
Доходи від операцій з капіталом	580								
Офіційні трансферти	590								
Надходження державних цільових фондів	600								
Надходження Фонду соціального захисту інвалідів	601								
Надходження Пенсійного фонду України	602								

Продовження додатка К

Стаття	Код рядка	Загальний фонд				Спеціальний фонд			
		план на звітний період	план на звітний період з урахуванням змін	фактична сума виконання	різниця (графа 5 мінус графа 4)	план на звітний період	план на звітний період з урахуванням змін	фактична сума виконання	різниця (графа 9 мінус графа 8)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Надходження Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	603								
Надходження Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	604								
Надходження Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	605								
Інші надходження	606								
Всього доходів	700								
ВИТРАТИ									
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	720								
Використання товарів і послуг	730								
Обслуговування боргових зобов'язань	740								
Поточні трансферти	750								
Соціальне забезпечення	760								
Інші видатки	770								
Нерозподілені видатки	780								
Придбання основного капіталу	790								
Капітальні трансферти	800								
Надання кредитів	810								
Всього витрат	830								
Профіцит/дефіцит за звітний період	840								

Керівник

Головний бухгалтер (бухгалтер)

ДОДАТОК Л

Звіт про рух грошових коштів

Додаток 3
до Національного положення
(стандарту) бухгалтерського обліку в
державному секторі 101 "Подання
фінансової звітності"

	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Установа _____	за ЄДРПОУ	01
Територія _____	за КОАТУУ	
Організаційно-правова форма господарювання _____	за КОПФГ	
Орган державного управління _____	за КОДУ	
Вид економічної діяльності _____	за КВЕД	
Одиниця виміру: тис. грн.		

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ

за 20__ рік

Форма N 3-дс

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від операційної діяльності, всього	010		
у тому числі за:	020		
обмінними операціями:			
бюджетні асигнування	021		
доходи від надання послуг	022		
інші надходження від обмінних операцій	023		
необмінними операціями:	030		
податкові надходження	031		
неподаткові надходження	032		
трансферти	033		
надходження до державних цільових фондів	034		
інші надходження від необмінних операцій	035		
Витрати на операційну діяльність, всього	040		
у тому числі:	050		
витрати за обмінними операціями:			

Продовження додатка Л

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Витрати на операційну діяльність, всього	040		
у тому числі:	050		
витрати за обмінними операціями:			
витрати на оплату праці	051		
відрахування на соціальні заходи	052		
оплата товарів, робіт, послуг	053		
інші витрати за обмінними операціями	054		
витрати за необмінними операціями:	060		
трансферти	061		
інші витрати за необмінними операціями	062		
Чистий рух коштів від операційної діяльності	070		
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від інвестиційної діяльності за обмінними операціями, всього	080		
у тому числі від продажу:	090		
фінансових інвестицій	091		
основних засобів	092		
нематеріальних активів	093		
Інші надходження	100		
Витрати на інвестиційну діяльність за обмінними операціями, всього	110		
у тому числі в результаті придбання:	120		
фінансових інвестицій	121		
основних засобів	122		
нематеріальних активів	123		
Інші витрати	130		
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	140		
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від фінансової діяльності за обмінними операціями, всього	150		
у тому числі від:	160		
повернення кредитів	161		
отримання позик	162		
отримання відсотків (роялті)	163		

Продовження додатка Л

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Інші надходження	170		
Витрати на фінансову діяльність за обмінними операціями, всього	180		
у тому числі:	190		
надання кредитів	191		
погашення позик	192		
сплата відсотків	193		
Інші витрати	200		
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	210		
Чистий рух коштів за звітний період	220		
Залишок коштів на початок року	230		
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	240		
Залишок коштів на кінець року	250		

Керівник

**Головний бухгалтер
(бухгалтер)**

ДОДАТОК М

Звіт про власний капітал

Додаток 4
до Національного положення
(стандарту) бухгалтерського
обліку в державному секторі 101
"Подання фінансової звітності"

Дата (рік, місяць, число)

Установа _____ за ЄДРПОУ
Територія _____ за КОАТУУ
Організаційно-правова форма
господарювання _____ за КОПФГ
Орган державного управління _____ за КОДУ
Вид економічної діяльності _____ за КВЕД

КОДИ		
		01

Одиниця виміру: тис. грн.

ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

за 20__ рік

Форма N 4-дс

Стаття	Код рядка	Внесений капітал	Фонд дооцінки	Фінансовий результат	Капітал у підприємства	Резерви	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишок на початок року	010						
Коригування:							
Зміна облікової політики	020						
Виправлення помилок	030						
Інші зміни	040						
Скоригований залишок на початок року	050						
Переоцінка активів:							
Дооцінка основних засобів	060						
Уцінка основних засобів	070						

Продовження додатка М

Стаття	Код рядка	Внесений капітал	Фонд дооцінки	Фінансовий результат	Капітал у підприємства	Резерви	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
Дооцінка незавершеного будівництва	080						
Уцінка незавершеного будівництва	090						
Дооцінка нематеріальних активів	100						
Уцінка нематеріальних активів	110						
Профіцит/дефіцит за звітний період	120						
Збільшення капіталу в підприємства	130						
Зменшення капіталу в підприємства	140						
Інші зміни в капіталі	150						
Разом змін в капіталі	180						
Залишок на кінець звітного періоду	190						

Керівник

Головний бухгалтер (бухгалтер)

ДОДАТОК Н

Показники аналізу фінансового стану бюджетної установи
та алгоритм їхнього розрахунку

Показник	Алгоритм розрахунку	Характеристика
1	2	3
Аналіз майнового стану		
Коефіцієнт зносу (Кз)	$Kz = 3 / O3$, 3 – сума зносу, O3 – первісна вартість основних засобів	Показує частку зношених основних засобів
Коефіцієнт придатності (Кпр)	$Kpr = 1 - Kz$	Показує частку основних засобів, що використовуються в господарському обороті
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства (Крвоз)	$Krvoz = 3в / A$, 3в – залишкова вартість майна, A – вартість активів	Показує частку основних засобів у активах
Співвідношення фінансових до нефінансових активів (С)	$C = HA / \Phi A$, HA – оборотні активи, ΦA – необоротні активи	Показує, скільки фінансових активів припадає на одиницю нефінансових активів
Аналіз фінансової стійкості		
Коефіцієнт автономії (Ка)	$Ka = BK / K$, BK – власний капітал; K – загальна вартість капіталу	Характеризує рівень забезпечення діяльності власними фінансовими ресурсами
Коефіцієнт фінансування (Кф)	$Kf = 3K / BK$, 3K – залучений капітал	Характеризує обсяг залучених коштів на одиницю власного капіталу (ступінь залежності від зовнішніх джерел)

Продовження додатка Н

1	2	3
Коефіцієнт заборгованості (Кз)	$K_z = ЗК / К$, К – загальна сума капіталу	Показує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу
Коефіцієнт поточної заборгованості (Кпз)	$K_{пз} = ЗКк / К$, ЗКк – сума залученого короткострокового капіталу	Характеризує частку короткотермінових запозичень у загальній сумі капіталу
Коефіцієнт довготермінової фінансової незалежності (Кдз)	$K_{дз} = ВК + ЗКд / А$, ЗКд – сума залученого капіталу на довгостроковій основі (більше ніж 1 рік)	Характеризує ступінь незалежності від короткострокових залучених джерел фінансування
Аналіз платоспроможності		
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (Кап)	$Кап = ГА + КФВ / ПЗк$, ГА – грошові активи, КФВ – короткострокові фінансові вкладення, ПЗк – короткострокові поточні фінансові зобов'язання	Показує, яка частка поточних зобов'язань покривається наявними грошовими коштами
Коефіцієнт проміжної платоспроможності (Кпп)	$K_{пп} = ГА + КФВ + ДЗ / ПЗк$, ДЗ – сума дебіторської заборгованості	Показує, яка частка поточних зобов'язань покривається за кошт високоліквідних активів
Коефіцієнт поточної платоспроможності (Кп)	$K_p = ОА / ПЗк$, ОА – сума оборотних активів	Показує, яка частка поточних фінансових зобов'язань покривається поточними оборотними активами

Продовження додатка Н

1	2	3
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (Кдж)	$Кдж = ДЗ / КЗ$, ДЗ, КЗ – сума дебіторської і кредиторської заборгованості	Характеризує загальне співвідношення за розрахунками
Показники ділової активності		
Коефіцієнт оборотності (Ко) (активів, оборотних активів, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості, власного капіталу)	$Ко = Д / А$, Д – доходи установи, А – середньорічна вартість відповідних складових активу та пасиву балансу	Показує кількість оборотів відповідно елементу активів і пасивів за звітний період
Тривалість одного обороту, днів (Тоб)	$Тоб = 1 / Ко$	Показує термін, протягом якого активи перебувають в обігу
Показники прибутковості		
Коефіцієнт рентабельності активів (Кра)	$Кра = ФР / А$, ФР – загальна сума фінансового результату	Економічна ефективність
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Крвк)	$Крвк = ФР / ВК$	Фінансова ефективність
Коефіцієнт рентабельності реалізації послуг (Крр)	$Крр = ЧПрп / ОР$, ЧПрп – сума чистого прибутку, отримана від реалізації власних послуг, ОР – обсяг реалізації послуг	Комерційна ефективність
Коефіцієнт рентабельності поточних витрат (Крпв)	$Крпв = Чп / В$, В – витрати на здійснення операційної (комерційної) діяльності	Операційна ефективність

Навчальне видання

Дехтяр Надія Анатоліївна,
Дейнека Ольга Валеріївна,
Люта Ольга Василівна,
Пігуль Наталія Георгіївна

ФІНАНСИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Навчальний посібник

За загальною редакцією Н. А. Дехтяр

Художнє оформлення обкладинки Є. В. Нікітюка
Редактор І. О. Кругляк
Комп'ютерне верстання Н. А. Дехтяр

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 13,48. Обл.-вид. арк. 12,77. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.